

- **ทรงสนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารวณัฎฐองแหรภพุทธศาสตรปริทรศนั บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทรี ถือเป็นความรับผิตชอบของผู้เขียนบทความเท่านั้น และไม่ถือเป็นทรงสนะของผู้รับผิตชอบของกองบรรณาธิการวารสารวณัฎฐองแหรภพุทธศาสตรปริทรศนั บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทรี**

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดิทีวกวี, ศ.ดร.
พระธรรมโมลี, ดร.
พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.ดร.

อธิการบดี
รองอธิการบดี วิทยาเขตสุรินทร์
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

บรรณาธิการ (Chief Editor)

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผศ.บรรจง โสดาดี
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง
ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี
ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
พระมหามหาวินทร์ ปรีสุตตโม, ผศ.ดร.
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม
ผศ.ดร.อัศวิน ธีระไธสง
ผศ.ดร.สุชาติ บุญขจรานนท์

มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
พระครูศรีปัญญาวิกรม, ผศ.ดร.
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง
ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
รศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน
ผศ.ดร.ธนู ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.วัชร งามวิจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.ดร.สุนันท์ เสนารัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ผศ.ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.มนูญ สอนโพนงาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สงวน เหล่าโพนทัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.จิรายุ ททรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.พีรวัส อินทวิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.พิสุทธิ์พงศ์ เอ็นดู

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.อภิญาวัฒน์ โพธิ์सान

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.ธีรพงษ์ มีไธสง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บันทึกข้อมูลและพิสูจน์อักษร : จิรรัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

ออกแบบปก : เอกภาพ แยกดี

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอพริ้นท์แอนด์ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด

433/8-9 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

สารจากระองอธิการบดี

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้ผลิตวารสารวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ วารสารวรมัญญองแหรพระพุทธศาสตรปริทรรศน์ ซึ่งเป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยได้เปิดโอกาสให้นักวิชาการทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการ เพื่อเข้ารับการพิจารณากลับกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นข้อมูลทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สิ่งหนึ่งที่นักวิชาการพึงตระหนักและพัฒนาควบคู่กับวิชาการ คือ ความมีศีลธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธ กล่าวคือ ต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและลึกซึ้ง เข้าถึงแหล่งปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก และคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพในกฎกติกาและเคารพสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลของการวิจัย และข้อที่ค้นพบตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล และที่สำคัญนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา พึงปลูกศรัทธาให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์งานเพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติและเกิดทุนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ขออนุโมทนาและชื่นชมต่อคณะทำงานวารสารวรมัญญองแหรพระพุทธศาสตรปริทรรศน์ ที่ได้มีวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่ง หุ่เมเทก้าล้งสติปัญญาช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานนี้ขึ้นมา เพื่อบริการวิชาการแก่สังคม สร้างองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ปรากฏในบรรณพิภพทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

(พระธรรมโมลี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

บทบรรณาธิการ

วารสารวันนัมกองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์ (Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak) ได้ออกเป็น ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 แล้ว ตามวัตถุประสงค์ของวารสารยังคงกรอบความเป็นวารสารทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาและปรัชญา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อเป็นสื่อกลางการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา บทความทางวิชาการและบทความวิจัยที่นำมาลงตีพิมพ์ในฉบับนี้เป็นเรื่องที่ยกย่องบรรณาธิการได้ร่วมประชุมพิจารณาคัดเลือกเรื่องซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยมีผลงานถูกเลือกจัดพิมพ์เผยแพร่ภายในเล่ม ๑๐ บทความ ดังนี้

การเสริมสร้างสันติภาพในสังคมด้วยหลักกตัญญูทศเวทิตาธรรม, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัยในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน, การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก, บทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชน อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์, หลักความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด กรณีศึกษา : การชิงอาวุธสงครามจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่ออาชญากรรมในจังหวัดนครราชสีมา, แนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก, การประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 ในการบริหารองค์กร, เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์, นโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ และเหตุใดเมืองราชคฤห์จึงเป็นสถานที่จัดปฐมสังคายนา? ตามลำดับ

เนื้อหาของบทความที่ผู้เขียนส่งมาตีพิมพ์มีความหลากหลายอย่างไรก็ตามทางกองบรรณาธิการยังคงความเป็นเอกลักษณ์วารสารทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยมีจุดเน้นในมิติด้านศาสนาปรัชญา และบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ บทความที่นำลงตีพิมพ์ในวารสารทุกฉบับล้วนผ่านการกลั่นกรองจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น เพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ แลคมคม น่าสนใจ ถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ ขอบพระคุณท่านผู้เขียนและผู้อ่านบทความที่ได้ติชมและให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ ทางกองบรรณาธิการจะประมวลนำไปพิจารณาปรับปรุงวารสารให้เกิดคุณค่า มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์สูงสุด

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

บรรณาธิการ

สารบัญ

สารจากรองอธิการบดี	[ก]
บทบรรณาธิการ	[ข]
สารบัญ	[ค]
 บทความวิจัย : Research Article	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัยในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอวังท่าผ้า จังหวัดน่าน	1
ธเนศ ปราบปราม และคณะ	
การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	13
พรณรงค์ อยู่คง และคณะ	
บทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชน อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์	29
ศศิธร ยี่ภู่ว์ศรี และคณะ	
แนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	45
สารัช จำรัสฤกษ์ และคณะ	
นโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ	61
ฐานิดา มั่นคง	
 บทความวิชาการ : Academic Article	
การเสริมสร้างสันติภาพในสังคมด้วยหลักกตัญญูทศเวทิตาธรรม	71
ประภาส แก้วเกตุพงษ์ และคณะ	

หลักความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด กรณีศึกษา : การชิงอาวุธสงคราม จากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่ออาชญากรรมในจังหวัดนครราชสีมา	83
จักรพงษ์ ลิ่มสุวรรณ	
การประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 ในการบริหารองค์กร	97
พระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต และคณะ	
เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์	109
พระเรืองเดช โชติธมโม และคณะ	
เหตุใดเมืองราชคฤห์จึงเป็นสถานที่จัดปฐมนิสังคายนา?	127
พระมหาพจน์ สุวโจ และคณะ	

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัยในพื้นที่บ้านดอนตัน
ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

TITLE PUBLIC PARTICIPATION ON FLOOD MANAGEMENT AT
BANDONTAN, SRIBHUM SUB-DISTRICT, THAWANGPHA DISTRICT,
NAN PROVINCE

ธเนศ ปราบปราม¹, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์²
Thanate Prabpram¹, Kampanart Wongwatthanaphong²

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม^{1,2}
Pibulsongkram Rajabhat University¹⁻²

E-mail: Thanateprab@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2562

Received: August 12, 2019; Revised: August 28, 2019; Accepted: September 29, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ต่อการรับมือกับอุทกภัย เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมกับในชุมชน ก็จะเป็นการป้องกันและลดความสูญเสียในชีวิต และทรัพย์สิน เมื่อเกิดอุทกภัยได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมรับมืออุทกภัยให้ประสบความสำเร็จ จะต้องมึพื้นฐานมาจากการพัฒนาศักยภาพของประชาชนและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง หากประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมและสามารถนำมาจัดการกับการป้องกันอุทกภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีได้ ก็จะสามารถยกระดับให้เป็นแบบอย่างให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยได้ต่อไปในอนาคต สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมต่อการรับมือกับอุทกภัยอยู่ในระดับสูง เพราะประชาชนตระหนักถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง เมื่อเกิดอุทกภัย ประชาชนจะมีความพร้อมในการรับมือ

อุทกภัย ตลอดจนการเตรียมตัวช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ผู้ประสบภัยรายอื่นได้ช่วยลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม อุทกภัยการป้องกันความสูญเสีย

Abstract

The purpose of this article is to study Public Participation on Flood Management at Ban Dontan, Sribhum Sub-District, Thawangpha District, Nan Province, if the people participate in the development of their own potential by participating with government agencies or other agencies associated Including participation in the community will prevent and reduce loss in life and property when flooding occurs. Which participation in flooding To be successful Must be based on the development of potential and know their role If people understand the process of participation and can deal with the prevention of floods that occur every year. Can be used as a model for other villages or communities to prevent and solve flood problems in the future. For the results of the public participation in dealing with floods in the area of Ban Dontan, Sribhum Subdistrict, Thawangpha District, Nan Province, it was found that people involved in dealing with flooding were at a high level. Because people are aware of safety in their lives and property when flooding occurs People will be ready to cope with floods. As well as preparing to help neighbors other sufferers.

Key words: Participation, Flood, loss prevention

บทนำ

การเกิดอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม เป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญของจังหวัดน่านเสมอมา โดยเฉพาะเดือนพฤษภาคมถึงกันยายนของทุกปี อันเนื่องมาจากในช่วงนี้หลายพื้นที่จะมีฝนตกชุกและตกติดต่อกันเป็นเวลานาน จนเกิดน้ำไหลบ่ามาตามผิวดินมากกว่าปกติ น้ำปริมาณมากที่ไหลบ่าเข้าท่วมในพื้นที่ทำความเสียหายแก่พื้นที่ทำการเกษตรและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้นเมื่อเกิดฝนตกหนักเป็นเวลานานๆ ในแต่ละครั้งมักเป็นปัญหาทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน หรือดินโคลนถล่มตามมา และมีน้ำท่วมขังในบางพื้นที่สร้างความเสียหาย และส่งผลกระทบในด้านต่างๆ เป็นวงกว้าง เช่น ด้านชีวิต ทรัพย์สิน พื้นที่เพาะปลูก ด้านการเกษตร ด้านปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนสิ่งสาธารณประโยชน์ สถานที่ราชการ สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่

เป็นอย่างมาก และนับวันสถานการณ์ภัยจากอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม มีความถี่และมีความรุนแรง มากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัยของประชาชนร่วมกับหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน (Community Leaders) ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) มีสเตอร์เตือนภัย OTOS และอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน/หมู่บ้านที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและคำสั่ง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและนำไปสู่การรับมืออุทกภัย ได้อย่างทันเวลา โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แต่เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด (ประสิทธิภาพ) และบรรลुวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่คาดหวังไว้ (ประสิทธิผล) คือ ลดความสูญเสียจากอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นชีวิตหรือทรัพย์สิน ให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ ต้องเริ่มมาจากการสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในพื้นที่ รวมถึงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยอาจจะกำหนดหน้าที่ต่างๆ ให้ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ เช่น การจัดทำแผนผังหมู่บ้านให้แก่ส่วนราชการในการเข้ามาช่วยเหลือกรณีเกิดอุทกภัยขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถให้ทุกครัวเรือนเข้ามามีส่วนร่วมต่อหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการจัดทำแผนที่ฐานข้อมูลชุมชน ว่าบ้านเรือนของตน มีเด็ก คนชรา ผู้ป่วยติดเตียง คนพิการ อาศัยอยู่หรือไม่ ซึ่งจะทำให้หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสามารถลำดับความสำคัญได้ว่า ในพื้นที่ใดบ้างที่เจ้าหน้าที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือก่อน หลัง หรือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัย ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญในการที่ประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน จะได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงอีกสิ่งที่สำคัญคือการจัดทำเครือข่ายภาคประชาชน ช่องทางการสื่อสารในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม และลดความสูญเสียที่ได้รับจากอุทกภัย และเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็สามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ตนเองถนัด หรือมีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ด้วยการวางแผนการรับมือกับอุทกภัยในพื้นที่เป็นสิ่งที่สำคัญซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความรุนแรงและผลกระทบซึ่งจะได้รับจากอุทกภัย การเตรียมการวางแผนก่อนการเกิดอุทกภัย การศึกษาข้อมูล การประชุมชาวบ้าน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภาวะผู้นำ และการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาทั่วไปได้ (กอบเกียรติ ผ่องพุฒิ,2552) ทั้งนี้ เป็นกระบวนการที่ทางหมู่บ้าน ชุมชน ต้องตระหนักในการรับมือกับปัญหาอุทกภัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในการป้องกันอุทกภัย คือการเร่งรัดให้ประชาชนสนใจ ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วม “หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย” การมีส่วนร่วมเกิดมาจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน และ
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการ (สุนันต์ เสาโสมณ, 2554)

สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พื้นที่อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ซึ่งประสบอุทกภัย เป็นประจำทุกปีเนื่องจากที่ตั้งบ้านเรือนและพื้นที่ทำกินของประชาชนอยู่ติดแม่น้ำน่านและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญ และเป็นหนึ่งในแม่น้ำสายหลักในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย รวมถึงพื้นที่ ของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ต้นน้ำ (Watershed Forest) ที่สำคัญและมีความลาดชันสูง มีดินละเอียดและดินเหนียวเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับบางพื้นที่มีการบุกรุกแผ้วถางป่า เพื่อเป็นพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย ดังนั้น เมื่อเกิดฝนตกหนัก และมีปริมาณน้ำฝนมาก จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน (Flash Flood) น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่ม (Mudslide) ซึ่งการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์อุทกภัย จะลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งการเตรียมความพร้อมนั้น สามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การส่งข่าว การบอกกล่าว หรือการเตือนภัย (Warning) ให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าก่อนที่จะเกิดอุทกภัย ซึ่งปัจจุบันมีช่องทาง การสื่อสารได้หลายรูปแบบ อาจใช้การกระจายเสียงด้วยวิทยุ ทางแอปพลิเคชัน (Application) ต่างๆ ทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือระบบสัญญาณไฟที่เห็นได้อย่างชัดเจน เพราะสามารถทำให้ประชาชนได้รับทราบสถานการณ์ของสถานการณ์น้ำ ปริมาณน้ำฝน พื้นที่เสี่ยงภัย (Risk Area) และระดับความสูงของน้ำ เพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์การเกิดอุทกภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านต่อการรับมือกับอุทกภัย
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ของประชาชนบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย ในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านนั้น มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว

เพื่อให้มีความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น จึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมืออุทกภัย เพื่อลดความสูญเสีย ในเขตพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จำนวน 606 คน (ข้อมูลถึงวันที่ 24 ตุลาคม 2561) ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มจากประชากรที่บรรลุนิติภาวะแล้วในพื้นที่ดังกล่าวจำนวน 232 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับการรับมืออุทกภัยให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด ในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

4. ตัวแปรที่ศึกษา แยกได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ข้อมูลพื้นฐาน การรับรู้และการตระหนักในการรับมือกับอุทกภัยของประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพร้อมความเข้าใจในการรับมือกับอุทกภัย การใช้อุปกรณ์ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ในการรับมืออุทกภัย เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น

การศึกษาการจัดการปัญหาน้ำท่วมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ทำการศึกษาในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 4 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน กับประชาชนในหมู่บ้านและคณะกรรมการ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดน่าน ฝ่ายปกครองอำเภอท่าวังผา องค์การบริหารส่วนตำบลศรีภูมิ โรงพยาบาลท่าวังผา สาธารณสุขอำเภอท่าวังผา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน และศึกษานโยบายความร่วมมือของหน่วยงานราชการกับคณะกรรมการหมู่บ้านและเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ สภาพบริบททางกายภาพของหมู่บ้านดอนตันศึกษาเอกสาร ข้อมูลเดิมของหมู่บ้าน การสอบถามผู้ที่สามารถให้ข้อมูลภายในหมู่บ้านได้

2) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) ศึกษากระบวนการในการแก้ปัญหาที่ท่วมน้ำโดยชุมชนและหน่วยงานราชการ, ศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4) เก็บข้อมูลโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชาชนในหมู่บ้านดอนตัน (ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น) บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาจัดระบบ แยกแยะ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการแก้ปัญหาที่ท่วมน้ำในหมู่บ้านดอนตัน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

6. สรุปรวบรวม เรียบเรียง บันทึกเอกสารงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอุทกภัยในครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาคือ ประชาชนในหมู่บ้านดอนตัน ซึ่งมีจำนวนประชากร 606 คน เป็น(สำนักทะเบียนอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน, 2561) โดยพิจารณาการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 เมื่อยอมให้ความคลาดเคลื่อนของค่าการประมาณค่าสัดส่วนเกิดขึ้นได้ในระดับร้อยละ ± 5 ตามสูตรของ Yamane สามารถหาขนาดตัวอย่างสำหรับการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรจากสูตรต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$
$$n = \frac{606}{1 + (606)(0.05)^2}$$
$$n = 232$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 หรือ 0.05

ดังนั้นจึงเลือกใช้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 232 ครั้วเรือน การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างแบบโควตา และแบบบังเอิญ โดยทำการกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะทั่วไป จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างด้วยการให้ทำแบบสอบถามซึ่งใช้การเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการทำวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) จากกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลจากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบและอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านดอนตัน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) คำถามข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุสูงสุด สถานภาพสมรส ลักษณะที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน

2) คำถามเพื่อวัดความรู้ในสภาพปัญหาน้ำท่วมในชุมชน ได้แก่ สภาพของปัญหา สภาพของชุมชน การจัดการที่มีอยู่

3.) คำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลการรับข้อมูลข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง

4) คำถามเพื่อวัดผลกระทบและความเสียหายที่ได้รับ

5) คำถามเพื่อการรวบรวมข้อมูลการเตรียมตัวรับมือปัญหาน้ำท่วม มาตรการที่ใช้รับมือ

6) คำถามเพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมในการช่วยรับมือ และแก้ปัญหาน้ำท่วมของประชาชนในชุมชน

7) คำถามเพื่อวัดระดับความพึงพอใจในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานราชการ(หน่วยงานภาครัฐ) และ คณะกรรมการหมู่บ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแหล่งที่มา 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาเอกสาร รายงาน บทความ ทางวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาน้ำท่วม รวมถึงทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปัญหา

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200ตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistics Package for Social Sciences) โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

วิเคราะห์ทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ร้อยละ เพื่อแสดงภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง และเปรียบเทียบข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กับปัจจัยในการรับรู้ข้อมูล การเตรียมตัว การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม รวมถึงความมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ความเข้าใจของกรรมการชุมชน และหน่วยงานราชการ

วิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ t-test, F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในการหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ระหว่างปัจจัยพื้นฐานกับตัวแปร และ Pearson Correlation ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ในการวิเคราะห์หาสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติ LSD ในการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 : จำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน

การประสบปัญหาอุทกภัย ของที่ทำกิน	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง	172	74.1
ระดับปานกลาง	46	19.8
ระดับต่ำ	14	6.0
รวม	232	100.0

จากตาราง 1 พบว่า ระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 74.1 รองลงมา คือ ความรู้ระดับปานกลาง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 และความรู้ระดับต่ำ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0

ตารางที่ 2 : การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย

ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวม

ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการคิดริเริ่ม	2.36	1.05	น้อย
2. ด้านการวางแผน	2.03	1.21	น้อย
3. ด้านการดำเนินการ	2.32	1.06	น้อย

4. ด้านการประเมินผล	2.06	1.21	น้อย
รวม	2.19	1.09	น้อย

จากตาราง 2 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.19$, S.D.=1.09) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคิดริเริ่ม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.36$, S.D.=1.05) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.32$, S.D.=1.06) ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.06$, S.D.=1.21) และด้านการวางแผน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.03$, S.D.=1.21)

ตารางที่ 3: การวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน
ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

ข้อความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการกับจากอุทกภัยระดับใด	4.06	1.02	มาก
2. ผู้นำหมู่บ้านมีบทบาทในการจัดการอุทกภัยระดับใด	4.18	1.09	มาก
3. ท่านประสบปัญหาเรื่องการรับทราบปริมาณน้ำฝนของหมู่บ้าน	3.91	1.20	มาก
4. ท่านประสบปัญหาเรื่องสัญญาณแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัยในหมู่บ้าน	3.84	1.31	มาก
5. ท่านประสบปัญหาเรื่องหอกระจายข่าวภายในหมู่บ้าน	3.77	1.31	มาก
6. ส่วนราชการให้การสนับสนุนในด้านการจัดการกับอุทกภัยระดับใด	3.13	0.76	ปานกลาง
รวม	3.82	0.87	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$, S.D.=0.87) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้นำหมู่บ้านมีบทบาทในการจัดการอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.18$, S.D.=1.09) รองลงมาตามลำดับ คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการกับจากอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.06$, S.D.=1.02) ท่านประสบปัญหาเรื่องการรับทราบปริมาณน้ำฝนของหมู่บ้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.91$, S.D.=1.20) ท่านประสบปัญหาเรื่องสัญญาณแจ้งเตือนเมื่อเกิดอุทกภัยในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.84$, S.D.=1.31) ท่านประสบปัญหาเรื่องกระจายข่าวภายในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.77$, S.D.=0.76) และส่วนราชการให้การสนับสนุนในด้านการจัดการกับอุทกภัยระดับใดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.13$, S.D.=0.76)

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการกับการป้องกันอุทกภัยนั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งส่วนราชการและประชาชนผู้ประสบภัยจึงจะเกิดผลสำเร็จ ซึ่งการปลูกฝัง การสร้างจิตสำนึกให้ ประชาชนในชุมชน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการป้องกันการเกิดอุทกภัย ความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ประชาชนต้องรับรู้รับทราบ และสามารถตอบสนองรับสถานการณ์ได้อย่างถูกวิธี รวมถึงสามารถช่วยเหลือผู้อื่นในการฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอุทกภัยจะเกิดประสิทธิภาพได้ สิ่งสำคัญในการลดความเสี่ยง ความสูญเสียจะสามารถเกิดขึ้นได้โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนส่งเสริมและสร้างองค์ความรู้ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน เช่น

1. การสร้างความรู้ให้ประชาชนเข้าใจบริบทของพื้นที่ของตนเองในการจัดการและเผชิญกับความเสี่ยงกับอุทกภัย
2. สร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังการเตือนภัยที่ดีในชุมชน โดยประสานข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เช่น สถานีอุตุนิยมวิทยา หรือ ช่องทางการสื่อสารอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ หรือ สื่อสังคมออนไลน์
3. การชักชวนการให้ความช่วยเหลือ การอพยพ เมื่อเกิดอุทกภัยขึ้นในพื้นที่ โดยการจัดการอพยพบุคคลที่มีความเสี่ยงก่อน เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง เด็กที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง
4. ประชาชนร่วมมือกันในการจัดการฟื้นฟู บูรณะเมื่อพ้นการเกิดอุทกภัยไปแล้ว โดยร่วมกับหน่วยงานราชการ จิตอาสา หรือ ภาคเอกชน อื่นๆ

สรุปผลการวิจัย

เมื่อเกิดอุทกภัยในพื้นที่แล้ว ประชาชนจะสามารถจัดการภัยพิบัติได้โดยตนเองเบื้องต้น โดยที่จะไม่รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานทางภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนในอดีต ซึ่งปัจจุบัน

พบว่าบ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน สามารถลดความสูญเสียจากการเกิดอุทกภัยขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความร่วมมือของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเข้าใจและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการกับอุทกภัย รวมถึงการปรับตัวเองในการสร้างที่อยู่อาศัยในการสร้างที่อยู่อาศัยให้มีระดับสูง และบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่จะมีเรือในการใช้เป็นยานพาหนะเมื่อเกิดอุทกภัย ซึ่งทำให้สามารถเผชิญเหตุเมื่อเกิดอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลของกาวิจัยพบว่า ระดับการรับรู้รับทราบปัญหาน้ำท่วมภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีความรับรู้อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 74.1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับมือกับอุทกภัย ในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และระดับปัญหา และอุปสรรค ในการรับมืออุทกภัยในหมู่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยรวมมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ควรตระหนักถึงความสำคัญของระบบบริหารจัดการเพื่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเกี่ยวกับอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยมีนโยบายในการปรับปรุงกฎหมาย แผน และการบริหารจัดการ เพื่อการป้องกันอุทกภัยทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิผลมากขึ้น ควรมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดทำแผนความช่วยเหลือในช่วงที่เกิดภัยพิบัติเกี่ยวกับอุทกภัย ตลอดจนการบูรณะ พื้นฟูเยียวยา และแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้ประสบอุทกภัยภัยหลังภัยพิบัตินั้นด้วย กำหนดนโยบายให้มีการจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือองค์กรสาธารณกุศลเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการแก้ปัญหามหาอุทกภัย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การรับมือกับอุทกภัยนั้น สิ่งสำคัญคือการสร้างความรับรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการศึกษาปัญหาในพื้นที่บ้านดอนตัน ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่ายังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากความคุ้นเคยกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ที่มีความเป็นห่วงที่อยู่อาศัย เมื่อหน่วยงานทางภาครัฐขอความร่วมมือให้ทำการอพยพ จะสามารถทำได้ยาก จึงเกิดความเสี่ยงในการรับมือกับอุทกภัยเมื่อเกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าวิธีการสร้างความรับรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่คือการสร้างความตระหนักให้รู้หน้าที่ และการมีวินัย ให้ประชาชนเข้า

มามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งที่หน่วยงานภาครัฐจะสามารถเข้าไปจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความสูญเสียอันอาจเกิดขึ้นจากอุทกภัยได้

2) การจัดการกับภัยพิบัตินั้น เป็นเรื่องที่มีรายละเอียดและขั้นตอนจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าสิ่งที่สำคัญคือประชาชนในพื้นที่จะต้องถอดบทเรียนที่ได้รับ และกำหนดวิธีการบริหารแบบเฉพาะของชุมชนของตนเอง สร้างความรู้ให้คนในชุมชน รวมถึงหน่วยงานราชการในการปฏิบัติเมื่อเกิดอุทกภัย ทั้งนี้ประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้จากความรู้ความชำนาญ จากการฝึกซ้อมการเผชิญเหตุอย่างสม่ำเสมอ

3) การรับข้อมูลข่าวสารโดยการบอกเล่าปากต่อปาก เป็นวิธีการที่ประชาชนนิยมใช้กันมากที่สุด ซึ่งมีข้อได้เปรียบคือสามารถกระจาย หรือเข้าถึงชุมชน หมู่บ้านได้ง่าย แต่ในทางกลับกัน ข้อมูลปากต่อปากมีโอกาสคลาดเคลื่อนได้ง่าย และทั้งนี้ยังไม่มีที่น่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันต่อเหตุการณ์หน่วยงานหรือองค์กรที่เข้าไปช่วยเหลือสามารถแก้ไขได้ โดยพัฒนาการให้ข้อมูลข่าวสารที่มีความน่าเชื่อถือ ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ให้ทันสมัย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนได้มีการเตรียมความพร้อม และการให้ความร่วมมือในการป้องกันอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับเรื่องได้อีกดังนี้ คือ ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน การศึกษาเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติ การศึกษามาตรฐานการชดเชยค่าความเสียหายที่เกิดจากการประสบอุทกภัย ศึกษาความพึงพอใจในการจ่ายค่าการป้องกันอุทกภัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้องค์ความรู้สู่การกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหาอุทกภัยได้เป็นรูปธรรมในภาพรวม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2551). **สาเหตุของการเกิดอุทกภัย**. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย.
- กอบเกียรติ ผ่องพุฒิ. (2552). **ศึกษาการขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนและระบบเตือนภัยลุ่มน้ำน่านตอนบนเพื่อการป้องกันอุทกภัยและดินถล่ม**. รายงานวิจัย. บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เชิง ผิวนพเพช. (2553). **การวิเคราะห์หาพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยลำน้ำพระเพลิงด้วยสารสนเทศภูมิศาสตร์**. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
PREPARATION TO ENTER THE ELDERLY SOCIETY IN
MUANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พรณรงค์ อยู่คง¹, พัฒนพันธ์ เขตต์กัน²
Phannarong U-khong¹, Kampanart Wongwatthanaphong²
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹⁻²
Pibulsongkram Rajabhat University¹⁻²
E-mail: yopornnarong007@yahoo.com

ได้รับบทความ: 11 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 ตุลาคม 2562
Received: August 11, 2019; Revised: September 28, 2019; Accepted: October 29, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในเชิงปริมาณ จำนวน 400 คน และเชิงคุณภาพ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสถิติ t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐรองลงมาคือ ด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการเงิน ด้านจิตใจ และด้านสุขภาพร่างกาย ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เห็นควรให้ออกเงินในรูปแบบเงินฝากประจำ สร้างบ้านพักอาศัยเป็นของตนเองแทนการเช่าบ้านและออกแบบบ้านเพื่อรองรับวัยชรา หมั่นเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำจิตใจให้แจ่มใสอยู่เสมอ ออกกำลังกายที่เหมาะสม ทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะและมีประโยชน์

คำสำคัญ: ผู้ที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ, การเตรียมความพร้อม, วัยเกษียณ

Abstract

The purposes of this research were to study the preparation to enter the elderly society of Muang District, Phitsanulok Province, to compare the factors towards the preparation to enter the elderly society, and to study the model to support the public officers who will enter the elderly society. It is a mixed method: quantitative and qualitative research. The samples for the quantitative one comprised of 400 participants and for the qualitative one was 15 participants. The data were collected by using questionnaire and interview and analyzed by using descriptive and inferential analyses: frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test. The findings were as follows: The preparation to enter the elderly society in Muang District, Phitsanulok Province overall was at a moderate level; the highest mean was the right for state Social Welfare followed by the housing, environment, finance, mentality and physical facets respectively with statistically significantly different at 0.5. The suggestion for the preparation to enter the elderly society in Muang District, Phitsanulok Province were as follows: the money should be administered in the form of saving, the public officers should be allowed to build their own homes in stead of renting the house. The design for elderly housing should be made. Above all they should often attend the merit making, listen to the sermons, always be cheerful, do appropriate exercise, intake balanced diet.

Keywords: elderly society, preparation, retiree

บทนำ

ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยองค์การสหประชาชาติ ในปี 2525 กำหนดเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลกตกลงว่า “ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เรียกว่า “ผู้สูงอายุ” จากการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ.2560 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 11.3 ล้านคน คิดเป็น 16.7 % จากการจำนวนประชากรทั้งสิ้น 67.6 ล้านคน โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุ 6.8% ปี 2545 มีจำนวนผู้สูงอายุ 9.4% ปี 2550 มีจำนวนผู้สูงอายุ 10.7% ปี 2554 มีจำนวนผู้สูงอายุ 12.2% และปี 2557 มีจำนวนผู้สูงอายุ 16.7% ขณะที่เมื่อแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุประจำปี 2560 ออกเป็น 3 ช่วงวัย คือ ผู้สูงอายุวัยต้น

(60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (70-79 ปี) และ ผู้สูงอายุ วัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) พบว่า ผู้สูงอายุของไทยส่วนใหญ่มีอายุในช่วงวัยต้น 57.4% อย่างไรก็ตามโครงสร้างด้านประชากรของประเทศไทยเข้าสู่การเป็น สังคมสูงวัย (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 10% โดยคาดว่า ในปี 2564 ไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุถึง 20% ทำให้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และในปี 2574 จะมีจำนวนประชากรถึง 28% ทำให้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ : 2560) สาเหตุของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่ทำให้ปัจจุบัน มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันของประเทศไทย มาจากสาเหตุหลักอยู่ด้วยกันหลายประการ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ สำหรับสาเหตุที่ทำให้มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศเจริญก้าวหน้าไปมาก ทำให้สามารถเพิ่มสวัสดิการ แก่ประชาชนได้มากขึ้น มีการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข อนามัยโรงพยาบาลและการคมนาคมขนส่งได้อย่างทั่วถึง ขณะที่ประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีการบริโภคที่ถูกหลักโภชนาการ มีการศึกษา รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัย ทำให้ประชาชนมีอายุยืนมากขึ้น

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ มีความก้าวหน้าทางทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้มีการพัฒนาทางการแพทย์ พยาบาล และมีนวัตกรรมใหม่การรักษาโรค และควบคุมโรคระบาด การบำรุงร่างกาย ให้มีสุขภาพแข็งแรงการเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่ง่ายขึ้น รวดเร็ว ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวเพิ่มมากขึ้น นโยบายการวางแผนครอบครัวหรือการควบคุมการมีบุตร จากนโยบายวางแผนครอบครัวให้มีบุตรน้อยลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนไป การมีบุตรมากอาจก่อให้เกิดภาระเพิ่มขึ้น และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ ทำให้บางประเทศที่มีนโยบายวางแผนครอบครัว มีผลทำให้อัตราการเกิดลดลงอย่างรวดเร็ว หรือตัวอย่างที่เห็นได้ชัด อย่างกรณีประเทศจีนที่มีนโยบายควบคุมการมีบุตร ซึ่งเห็นผลได้อย่างรวดเร็วทำให้อัตราการเกิดลดลงและผลที่ตามมาทำให้จีนเป็นประเทศหนึ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

จังหวัดพิษณุโลก มีที่ตั้งทางอุตุนิยมวิทยาในภาคเหนือตอนล่าง สำหรับเกณฑ์การแบ่งภาคอย่างเป็นทางการของราชบัณฑิตยสภาอยู่ในเขตภาคกลาง โดยอยู่ทางตอนบนของภาค ห่างจากกรุงเทพมหานคร 368 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 10,815 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,759,909 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอพิชัย อำเภอทองแสนขัน และอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์, แขวงไชยบุรี ประเทศลาว ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอหล่มสัก อำเภอเขาค้อ อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์, อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองพิจิตร อำเภอมโนรมย์ อำเภอสามง่าม และอำเภอสามโก้ จังหวัดพิจิตร ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกงไกรลาศ อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ภูมิประเทศและภูมิอากาศ ทางตอนเหนือและตอนกลางเป็นเขตเทือกเขาสูงและที่ราบสูงแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 3 ฤดู ฤดูร้อน ประมาณเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 32

องศาเซลเซียส ฤดูฝน จะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยประมาณปีละ 1,375 มิลลิเมตร ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 19 องศาเซลเซียส การเมืองการปกครอง การปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดพิษณุโลกแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 93 ตำบล 1,032 หมู่บ้าน ซึ่งอำเภอทั้ง 9 อำเภอมีดังนี้ อำเภอเมืองพิษณุโลกอำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิรามอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลกมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 103 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง คือ เทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองอรัญญิก เทศบาลตำบล 24 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 76 แห่ง จำนวนประชากรในจังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนประชากรประมาณ 866,891 คน แยกเป็นประชากรในอำเภอเมืองพิษณุโลก จำนวน 184,747 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ทราบว่าประชาชนมีการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ โดยเก็บข้อมูลจากประชากรในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ที่มีบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน จำนวน 3 กลุ่ม ทั้งในพื้นที่เมือง พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท และพื้นที่ชนบท และกลุ่มประชากรที่มีอายุต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงสามารถนำมาเตรียมความพร้อมทางด้านการส่งเสริมและจัดสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ให้ตรงตามความต้องการและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่พบเจอจากการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ และทัศนคติของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mix Method) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

ศึกษาโดยค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study)

โดยค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ค้นคว้าอิสระ และรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษา

ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

โดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาเอกสารเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่เขตเมือง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก พื้นที่เขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลพลาญชุมพล พื้นที่เขตชนบท ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง รวมทั้งหมด 53,791 คน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นกลุ่มประชากรที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่เขตเมือง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก พื้นที่เขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลพลาญชุมพล พื้นที่เขตชนบท ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง รวม 53,791 คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จากจำนวน 53,791 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ฐานะ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกโดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับคะแนน แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการเงินด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดให้ร่วมแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยเป็นคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-end)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ศึกษาขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอเก็บข้อมูลสอบถามประชากรในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขั้นที่ 2 จัดเก็บข้อมูลโดยออกทำการแจกแบบแบบสอบถามแก่ประชาชนและกลุ่มตัวอย่าง ในเขตพื้นที่อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ในแต่ละหมู่บ้านตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วทำการเรียกเก็บทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการทำแบบสอบถาม

ขั้นที่ 3 ทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมาให้ได้ตามตัวอย่างที่ต้องการ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลออกมาเป็นประเด็นตามสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

4. การแปรผลข้อมูล

1) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์

2) นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

การแปรผลความหมายของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจากการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยพิจารณาคะแนนตามเกณฑ์ 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 100)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง ความคิดเห็นระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ โดยการนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการหาค่าสถิติซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าอัตราร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัย

ข้อมูล	N	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสุขภาพร่างกาย	400	2.68	.61	ปานกลาง
2. ด้านจิตใจ	400	3.16	.77	ปานกลาง
3. ด้านการเงิน	400	2.99	.80	ปานกลาง
4. ด้านที่พักอาศัย	400	3.27	.87	ปานกลาง
5. ด้านสภาพแวดล้อม	400	3.08	.86	ปานกลาง
6. ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ	400	3.21	.94	ปานกลาง
รวม	400	3.06	.69	ปานกลาง

ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามเพศแล้ว ส่วนใหญ่เพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.3

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามอายุแล้ว พบว่า ช่วงอายุระหว่าง 30-39 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.3 และรองตามลงมาอยู่ในช่วงอายุ 50 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 ช่วงอายุ 40 - 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.8 และน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.8

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามสถานภาพสมรสแล้ว พบว่า สถานภาพในการสมรสมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.70 และรองลงมาคือสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 19.5 และน้อยที่สุดคือสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 14.8

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามจำนวนบุตรแล้ว พบว่า จำนวนบุตร 2 คน อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.5 และรองลงมาตามลำดับคือ จำนวนบุตร 1 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 ไม่มีบุตร คิดเป็นร้อยละ 21.2 จำนวนบุตร 3 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 และจำนวนบุตร 4 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.3

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามระดับการศึกษาแล้ว พบว่า ระดับประถมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.0 และรองลงมาตามลำดับคือ ปริญญาตรี 22.0 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 17.0 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 14.8 ระดับอนุปริญญา/ปวส. คิด

เป็นร้อยละ 14.0 ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน คิดเป็นร้อยละ 2.8 และระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 2.51

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามอาชีพแล้ว พบว่า อาชีพที่มีจำนวนมากที่สุด คืออาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 26.0 และรองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 21.5 อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 21.3 พนักงานเอกชน/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 14.2 ข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 10.7 ไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 5.3 และอาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 1.0

กลุ่มตัวอย่างที่แบ่งตามรายได้ต่อเดือน พบว่า รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.0 รองลงมา รายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.3 รายได้ต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.3 รายได้ต่อเดือน 30,001 – 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.8 รายได้ต่อเดือน มากกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.0 และไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 5.8

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ระดับการศึกษา อาชีพ สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 - 39 ปี และอยู่ในสถานภาพสมรสแล้ว ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 6 ด้าน ผลการวิจัย พบว่า

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 6 ด้าน โดยภาพรวมแล้วนั้น อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ รองลงมาคือ ด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการเงิน ด้านจิตใจ และด้านสุขภาพร่างกาย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านสุขภาพร่างกาย ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านสุขภาพร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถนอนหลับได้อย่างปกติ และพักผ่อนอย่างเพียงพอ รองลงมาคือ มีความพึงพอใจในสุขภาพร่างกายของตนเอง เมื่อมีภาวะเจ็บป่วย เข้ารับการรักษาพยาบาลจากแพทย์ไม่ได้ซื้อยาทานเอง ตรวจสุขภาพประจำปี ทุกปีอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ถูกหลักโภชนาการ ถูกสุขลักษณะ ครบทั้ง 5 หมู่ ออกกำลังกายเป็นประจำ อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับวัย และสม่ำเสมอ ต้มเครื่องต้มแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ หรือใช้สารเสพติดอื่นๆ มีประกันสุขภาพเพิ่มเติมจากสิทธิสวัสดิการจากทางภาครัฐ มีโรคประจำตัว หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ เก๊าท์ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ธนายุส ธนธิติ และกนิษฐา จำริญสวัสดิ์ ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเป็นโรคความดันโลหิตสูง มากเป็นลำดับแรก (ร้อยละ 69.00) รองลงมา คือ โรคปวดเมื่อย/ปวดหลัง/ปวดเอว (ร้อยละ 45.20) ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้กับชมรมผู้สูงอายุ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึงมกราคม 2556 จำนวน 4 ครั้ง รวม 12 ชั่วโมง ผลการวิเคราะห์ แนวโน้มภาวะความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีวิเคราะห์อนุกรมเวลาแบบ กำลังสองน้อยที่สุด (Least square method) ประเมินการได้ว่าในเดือนมกราคม 2557 มีแนวโน้มลดลง ซึ่งน้อยกว่าเดือนมกราคม 2556 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และผลการวิเคราะห์ค่าความดันโลหิต ขณะหัวใจบีบตัวและขณะหัวใจคลายตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง เรื้อรัง ใน 6 เดือน ต่อมา พบว่า มีค่าความดันโลหิตลดลงต่ำกว่าก่อนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทำให้ ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น การพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิผล นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องส่งเสริมความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองด้านต่างๆ และจะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้กับ ผู้สูงอายุด้วย จึงทำให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาสุขภาพที่ดีได้อย่างยั่งยืน (ธนายุส ธนธิติ และกนิษฐา จำริญสวัสดิ์, 2558)

2. ด้านจิตใจ ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านจิตใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว และครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสุขในการใช้ชีวิตกับครอบครัว รู้สึกพึงพอใจกับความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองที่ตั้ง เมื่อเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุตนเองจะมีความสำคัญต่อครอบครัว มีความพึงพอใจกับความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัว มีกัลยาณมิตรที่ดี มีคนเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา และสามารถไว้วางใจได้ เข้าวัดทำบุญ ทำทาน นั่งสมาธิ/ปฏิบัติธรรมเป็นประจำ มีความสุขในการใช้ชีวิตประจำวัน และการทำงาน มีความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวลบ่อยครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงหา จันทริยวงษ์ รูปแบบการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา โดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตมีความคล้ายคลึงกันอย่างชัดเจนในองค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายนอกด้านความเชื่อและสังคมวัฒนธรรมประเพณี การศึกษาในฐานะสังคมประกิตและภูมิปัญญา รวมทั้งองค์ประกอบภายในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่วนความแตกต่างกันมีความชัดเจนในองค์ประกอบภายนอกเศรษฐกิจและบทบาทหญิงชาย สิ่งแวดล้อม สวัสดิการคุ้มครอง และพฤติกรรม การปฏิบัติ ในทำนองเดียวกันผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตไม่ดี มีความคล้ายคลึงกันอย่างชัดเจนในองค์ประกอบภายนอกด้านเศรษฐกิจและบทบาทหญิงชาย ความเชื่อและสังคมวัฒนธรรมประเพณี การศึกษาในฐานะสังคมประกิตและภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์ประกอบภายในด้านสุขภาพ

กาย และพฤติกรรมกาปฏิบัติ ส่วนความแตกต่างกันมีความชัดเจนในองค์ประกอบภายนอกด้านสวัสดิการคุ้มครอง และสุขภาพจิต ซึ่งราชอาณาจักรไทย มีนโยบายชัดเจนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ รวมทั้งระบบอุปถัมภ์ของชุมชนแบบเครือญาติที่สอดแทรกอยู่ในความเชื่อและสังคมวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น การสร้างรูปแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง เป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์สำหรับนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทซึ่งได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท ราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ในองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ดีและไม่ดีทุกด้านเป็นฐานข้อมูลทำให้ได้รูปแบบจำลองซึ่งประกอบไปด้วยพันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และแผนงานโครงการสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท ๕ ประการ คือ การเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุและครอบครัวอย่างหลากหลาย การส่งเสริมสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงอายุและครอบครัวอย่างเหมาะสม การส่งเสริมการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุและครอบครัว และการส่งเสริมการพัฒนางานความรู้ การวิจัยและการประเมินผลด้านผู้สูงอายุและครอบครัว โดยรูปแบบจำลองดังกล่าวนี้ได้รับการตรวจสอบยืนยันเป็นฉันทมติจากผู้ทรงคุณวุฒิชาวไทยและชาวกัมพูชาที่มีความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุและครอบครัว รวมทั้งได้รับการยอมรับและความพึงพอใจจากกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน คณาจารย์และนักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวกัมพูชา อยู่ในระดับมากถึงเห็นสมควรนำรูปแบบจำลองไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทอย่างยั่งยืนต่อไป (สิงหา จันทริวงษ์, 2553).

3. ด้านการเงิน ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านการเงิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ พึงพอใจกับเงินเดือนที่ได้รับในแต่ละเดือน และรองลงมาตามลำดับคือ ทรัพย์สินที่มีสามารถทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายเมื่อเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ มีเงินเก็บที่เพียงพอเมื่อเกิดเหตุไม่คาดคิดที่จำเป็นต้องใช้เงิน เตรียมวางแผนการฝากเงินไว้เพื่ออนาคตเมื่อเกษียณ หรืออายุครบ 60 ปี เงินเดือนที่ได้รับในแต่ละเดือนเพียงพอกับการครองชีพ มีเงินเพียงพอที่จะทำให้ชีวิตมีความมั่นคงในอนาคต มีปัญหาด้านภาระหนี้สิน หรือมีหนี้สินจำนวนมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญา อภิพรชัยสกุล หลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อวัยสูงอายุ : ศึกษา กลุ่มประชากรอายุ 40-59 ปี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 48 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา มีสถานภาพสมรส ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาศัยอยู่ในเขตชนบท สำหรับการมี หลักประกันด้านเศรษฐกิจ พบว่า เพศชายมีหลักประกันมากกว่าเพศหญิง แต่ไม่มากนัก เมื่อจำแนกตามเขต ที่อยู่อาศัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตชนบทมีหลักประกันประเภทสหกรณ์ทรัพย์มากกว่ากลุ่ม ตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง สำหรับหลักประกันด้านการออมเงินกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท นิยมออมกับสถาบันการเงินในชุมชน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตเมืองนิยมออมกับสถาบันการเงิน ทั่วไป สำหรับปัจจัยที่ส่งผลทำให้มีหลักประกัน

ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ภาวะสุขภาพ รายได้ อาชีพ และเขตที่อยู่อาศัย ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ควรมีแนวทางในการเร่งให้ความรู้แก่ประชาชนในวงกว้าง ถึงผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ และหาแนวทางในการส่งเสริม การออมและการต่อยอดเพื่อสะสมความมั่งคั่ง เพื่อใช้ชีวิตอยู่อย่างมั่นคงยามสูงอายุ (กัญญา อภิพรชัยสกุล, 2552)

4. ด้านที่พักอาศัย ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านที่พักอาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สุขภณท์ในห้องสุขามีความเหมาะสมกับการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ และรองลงมาตามลำดับคือ ที่พักอาศัยเพียงพอต่อการอาศัยของสมาชิกในครอบครัว ที่พักอาศัยมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ ที่พักอาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง มั่นคงและปลอดภัย ท่านมีความสุขกับที่พักอาศัยในปัจจุบัน มีการเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมเมื่อมีอายุมากขึ้น มีที่พักอาศัยเป็นของตนเองเมื่อเกษียณอายุ มีที่พักอาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง มีการเตรียมการหรือวางแผนต่อบุคคลที่ต้องการพักอาศัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุของไคเคอร์และไมเออร์ (Kiker & Myers, อ้างใน วรรณรา ชื่นวัฒนา,) กล่าวว่า ในการวางแผนของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการวางแผนชีวิตได้แก่ อัตมโนทัศน์ ค่านิยมของบุคคล ความพึงพอใจในชีวิตของแต่ละบุคคล การปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ต้องพัฒนาตามวัย (development task) และ การตัดสินใจจากการศึกษาแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการเตรียมตัวต่อการเข้าสู่วัยสูงอายุและหลังเกษียณอายุพบว่า การเตรียมตัวต่อการเข้าสู่วัยสูงอายุจำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือการเตรียมตัวด้านสุภาพร่างกายและจิตใจ การเตรียมตัวด้านการเงิน การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย และการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคมและงานอดิเรก (วรรณรา ชื่นวัฒนา, 2557)

5. ด้านสภาพแวดล้อม ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สภาพแวดล้อมที่อยู่ส่งผลต่อการเจ็บป่วย เช่น โรคภูมิแพ้ ผื่นคัน โรคปอด โรคระบบทางเดินหายใจ อาหารเป็นพิษ ฯลฯ และรองลงมาตามลำดับคือ มีการจัดการน้ำเสียอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เมื่อเข้าสู่สภาวะสูงอายุ สภาพแวดล้อมปัจจุบันจะเหมาะสมกับการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ และทำให้มีความสุขได้ มีการจัดเก็บ/การจัดการขยะ สะอาดเรียบร้อย สม่่าเสมอ ถูกต้องตามสุขลักษณะ สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีการเตรียมความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมเพื่อการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีความสุขต่อสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมที่อยู่ส่งผลต่อการเจ็บป่วย เช่น โรคภูมิแพ้ ผื่นคัน โรคปอด โรคระบบทางเดินหายใจ อาหารเป็นพิษ ฯลฯ สอดคล้องกับ แนวคิดการเสริมสร้างความสุขของผู้สูงอายุ 5 มิติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุภาพ (สสส.) การป้องกันอุบัติเหตุและจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คนเราเมื่อมีอายุมากขึ้นจะมีโอกาสเกิดทั้งอุบัติเหตุ

ในบ้าน และนอกบ้าน ส่วนมากอุบัติเหตุในผู้สูงอายุที่เกิดขึ้น เกิดจากการพลัดตกหกล้ม ซึ่งพบบ่อยในผู้สูงอายุ มักเกิดภายในบ้าน โดยเฉพาะบริเวณบันไดและห้องน้ำ

6. ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ ประชาชนได้ให้ระดับความคิดเห็นด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ของท่านมีการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ครอบคลุม และรองลงมาตามลำดับคือ หน่วยงานภาครัฐในเขตที่ท่านอาศัยมีบริการผู้สูงอายุนอกเหนือจากการจ่ายเบี้ยยังชีพเพียงอย่างเดียว เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแล้ว ยังทราบถึงสวัสดิการด้านที่ผู้สูงอายุได้รับ เช่น ส่วนลดการใช้บริการขนส่งสาธารณะ ด้านการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ ฯลฯ มีความรู้และทราบถึงสิทธิสวัสดิการจากทางภาครัฐของผู้สูงอายุ มีการเตรียมความพร้อม ศึกษาแนวทางการเข้าถึงสวัสดิการจากทางภาครัฐของผู้สูงอายุสอดคล้องกับ สุทธิพงศ์ บุญผดุงที่ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1)” ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุจำนวน 83 คน มีเพศชาย 44 คน เพศหญิง 39 คน มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ถึง 80 ปี โดยมีผู้สูงอายุ ที่มีช่วงอายุ 60-63 ปี มีจำนวน 61 คน ช่วงอายุ 64-67 ปี มีจำนวน 9 คน ช่วงอายุ 68-71 ปี มีจำนวน 4 คน ช่วงอายุ 72-75 ปี มีจำนวน 6 คน ช่วงอายุ 76-89 ปี มีจำนวน 2 คน และช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1 คน โดยผู้สูงอายุเพศชาย มีอายุ 60- 63 ปี และมีระดับการศึกษาประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้สูงอายุเพศหญิงมีอายุ 60-63 ปี และมีระดับการศึกษาประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง (สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554)

สรุปผลการวิจัย

การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประชาชน ควรส่งเสริมความรู้ความตระหนักถึงประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และชี้ให้เห็นถึงโทษของการที่ไม่เตรียมความพร้อมทั้งด้าน สุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประชาชน ในด้านต่างๆ ตามบทบาทภาระหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจถึงประโยชน์ในอนาคต เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งประโยชน์ต่อประชาชนเอง และประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้ค้นพบซึ่งนำเสนอไว้แล้วนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านความรู้ ทศนคติ และการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 6 ด้าน โดยภาพรวมได้ด้านความรู้ ทศนคติ และการเตรียมความพร้อม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ ด้านเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเตรียมความพร้อมของผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการเงิน ด้านที่พักอาศัย ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านแนวทางการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ได้พบว่าผู้สูงอายุควรมีสวัสดิการ คือ เห็นควรให้ออกเงินในรูปแบบเงินฝากประจำ สร้างบ้านพักอาศัยเป็นของตนเองแทนการเช่าบ้านและออกแบบบ้านเพื่อรองรับวัยชรา หมั่นเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำจิตใจให้แจ่มใสอยู่เสมอ ออกกำลังกายที่เหมาะสม ทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะและมีประโยชน์ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิผลนั้น ส่งเสริมความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืนได้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุดังนี้ 1) ด้านสุขภาพร่างกาย เมื่อมีภาวะเจ็บป่วยเข้ารับการรักษาพยาบาลจากแพทย์ไม่ได้ซื้อยาทานเอง ตรวจสุขภาพประจำปี ทุกปีอย่างสม่ำเสมอ มีประกันสุขภาพเพิ่มเติมจากสิทธิสวัสดิการจากทางภาครัฐ กรณีที่มีโรคประจำตัว หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ด้านจิตใจ จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว มีความพึงพอใจกับความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัว มีกลยุธมิตรที่ดี มีคนเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหา และสามารถไว้วางใจได้ เข้าวัดทำบุญ ทำทาน นั่งสมาธิปฏิบัติธรรมเป็นประจำ ด้านการเงิน เมื่อเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ มีเงินเก็บที่เพียงพอเมื่อเกิดเหตุไม่คาดคิดที่จำเป็นต้องใช้เงิน มีเงินเพียงพอที่จะทำให้ชีวิตมีความมั่นคงในอนาคต ด้านที่พักอาศัย มีการเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ มั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย ด้านสภาพแวดล้อม มีสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสมกับการใช้ชีวิตให้มีความสุขได้ มีการจัดการขยะ สะอาดเรียบร้อย ถูกต้องตามสุขลักษณะ สภาพแวดล้อมบริเวณที่อาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสิทธิสวัสดิการจากภาครัฐ คือ หน่วยงานภาครัฐในเขตที่ทานอาศัยมีสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุที่นอกเหนือจากการจ่ายเบี้ยยังชีพเพียงอย่างเดียว เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ส่วนลดการใช้บริการขนส่ง

สาธารณะ การยกเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เข้าชมสถานที่ของรัฐ การให้ความรู้เรื่องสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการจากภาครัฐจัดให้กับผู้สูงอายุด้วย เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับผู้สูงอายุในครั้งต่อไป ควรเน้นประเด็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเพราะการดูแลสุขภาพที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งร่างกายและจิตใจ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ของผู้สูงอายุที่อาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการป้องกัน และแก้ไข ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น ลักษณะสังคมของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการสาธารณะ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เพื่อนำองค์ความรู้จากการทำวิจัยข้อมูลดังกล่าวมาเป็นข้อมูลจัดทำแผนพัฒนาหรือโครงการเพื่อแก้ปัญหาและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา อภิพรชัยสกุล. (2552). หลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อวัยสูงอายุ : ศึกษากลุ่มประชากรอายุ 40 -59 ปี จังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิจัยประชากรและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.**
- ธนาอุส ธนธิติ และกนิษฐา จำริญสวัสดิ์. (2558). การพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิจัย ประชากรและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.**
- บังอร ธรรมศิริ. (2549). ครอบครัวกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ. วารสารการเวก ฉบับนิทรรศการวันเจ้าฟ้าวิชาการ. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง. (2559). การดูแลสุขภาพ สุขภาพผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.**
- ภาณุวัฒน์ มีชนะ และคณะ. (2560). การเตรียมความพร้อมของประชากรก่อนวัยสูงอายุเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุคุณภาพ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสาธารณสุขศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.**

- ศากุล ช่างไม้. (2550). **สังคมไทยกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สิงหา จันทริยวงศ์. (2553). **รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทของราชอาณาจักรไทย และราชอาณาจักรกัมพูชา โดยใช้กรอบครัวเป็นศูนย์กลาง. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.**
- สุรพล ชยภพ. (2552). **การพัฒนาแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.**
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2549-2554)**. กรุงเทพฯ: เศรษฐสภาลาดพร้าว.

บทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็ง
ของสตรีในชุมชน อำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
A ROLES OF WOMAN DEVELOPMENT COMMITTEE ON WOMAN'S
STRENGTH PROMOTION IN WANG PONG DISTRICT,
PHET CHABUN PROVINCE

ศศิธร ยี่ภูศรี¹, กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์²

Sasithon Yeebhusri¹, Kampanart Wongwatthanaphong²

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹⁻²

Pibulsongkram Rajabhat University¹⁻²

E-mail: sasithon@psru.ac.th

ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 สิงหาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2562

Received: July 2, 2019; Revised: August 28, 2019; Accepted: September 29, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาสตรี และศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการบริหารการพัฒนาสตรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรสำเร็จของทาโร ยามาเน่ ที่จำนวน 400 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการพัฒนาสตรีภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการองค์กรอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข การส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชนอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชน เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาสตรี พบว่า การบริหารการพัฒนาสตรีภาพรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารการพัฒนาสตรีส่งผลต่อความเข้มแข็งของสตรี ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เป็นผลมาจากการบริหารการพัฒนาสตรีที่อยู่ในระดับมากส่งผลให้ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

คำสำคัญ: การบริหาร, การพัฒนาสตรี

Abstract

This current study aimed to study the present state of women development committee's management in strengthening women in the communities in Wangpong district of Phetchabun province, compare the factors affecting women development committee's management, and discover the problems and guidelines of women development committee. Due to quantitative research, the sample size was calculated by applying the Yamane formula, and its number received was 400 subjects. The instruments used to collect data was a paper questionnaire after that the surveyed data were analyzed through the following statistics: frequency, percentage, average, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient. The findings showed that the overall level of the women development committee's management was high; in addition, each aspect resulted that Organizational Management leveled highest on average; the subsequent level on average consisted of Planning, Operations, and Improvement. Related to strengthening women in the communities, the overall level was high; meanwhile, each aspect resulted that Women's Self-Reliance leveled highest; Women's Self-Management and Women's Learning Management were subsequent. The results of comparing the factors affecting the women development committee's management showed that the overall management of women development leveled high. Meanwhile, the women development committee's management in strengthening women in the communities leveled high in overall. Therefore, if the women development committee's management was in a positive direction, the strength of Wangpong district's women development committee would be positive as well.

Keyword: Development, Committee on Woman's Strength Promotion

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66,413,979 คน เป็นชาย จำนวน 32,556,271 คน หญิง 33,857,708 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2561 จากระบบสถิติทางการทะเบียน, 2561) แสดงให้เห็นว่าประชากรเพศหญิง มีมากกว่าประชากรเพศชาย จาก การศึกษาแผนพัฒนาสตรีในช่วง

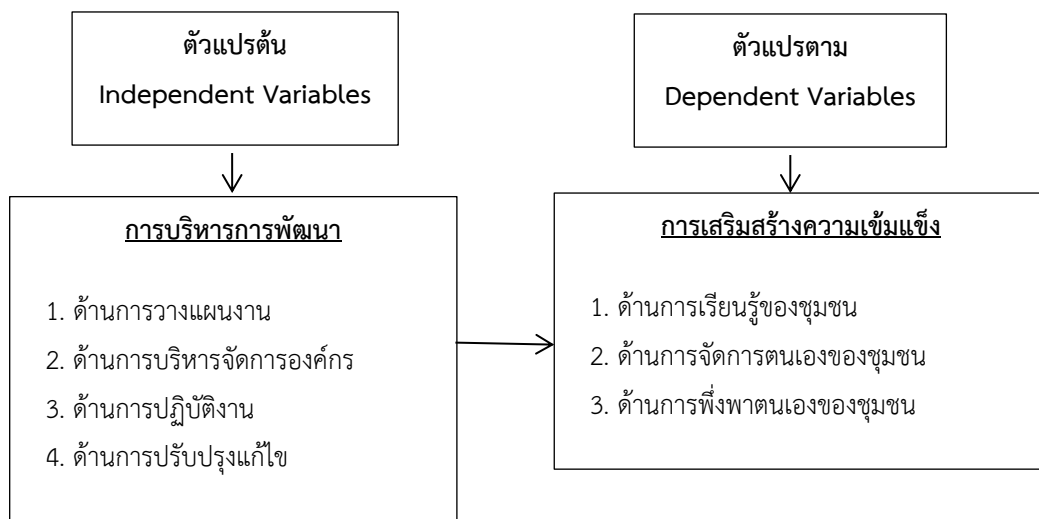
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) พบว่า การที่จำนวนประชากรเพศหญิงมีมากกว่าประชากรเพศชายไม่ได้หมายความว่าผู้หญิง จะได้รับโอกาสการเข้าสังคม การศึกษา และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าเทียมกับผู้ชาย ในทางตรงกันข้ามยังต้องพบกับปัญหา ความไม่เสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อของคนในสังคมที่เข้าใจว่าผู้หญิง มีความสามารถด้อยกว่าผู้ชาย และปลูกฝังให้ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ทำให้ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของ ความรุนแรงขาดโอกาสและการยอมรับในการเข้าร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (สำนักงาน กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554)

ในปัจจุบัน สตรี คือ ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในแทบทุกด้าน นอกจาก งานนอกบ้านที่ต้องรับผิดชอบ ยังต้องแบกรับภาระงานบ้าน ดูแลบุตร จัดหาอาหาร ดูแลสุขภาพ ของสมาชิกภายในครอบครัว เมื่อเกิดการเจ็บป่วย สตรีเป็นผู้ให้ความรักและความอบอุ่นแก่บุตร ชด েলা สักสอน ในอดีตสตรีไทยถูกมองว่าต้องอยู่กับเหย้ากับเรือน แต่สำหรับในปัจจุบันค่านิยม เหล่านั้นได้เปลี่ยนไป สตรีกับบุรุษมีความเสมอภาคกัน แม้ว่าสังคมจะหมุนเปลี่ยนไปตาม กาลเวลา แต่กิจกรรมและบทบาทของสตรีในแต่ละด้านยังคงมีความสำคัญเสมอมา สตรี เป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะพลังของสตรีมีมากกว่าครึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก แต่ได้ถูก ละเลยในการนำศักยภาพที่มีอยู่ของสตรีมาให้เป็นประโยชน์ ซึ่งครั้งหนึ่งสตรีพยายามที่จะยกระดับ เรื่องสิทธิและความเสมอภาค เพื่อแสดงออกถึงบทบาทและศักยภาพของสตรี ได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การสร้างและเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเจริญให้กับสังคมและประเทศชาติ ศักยภาพในการ พัฒนาตนเอง

นอกจากสตรีที่ต้องการจะพัฒนาและผลักดันตนเองให้มีบทบาทในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังมีหลายหน่วยงานที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาสตรี จึงได้มีโครงการที่ส่วนในการพัฒนาสตรี รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาสตรี ให้สตรีได้เรียนรู้และมีโอกาสใน การเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศ ถึงแม้ว่าการพัฒนาสตรีอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันแต่ยัง เห็นได้ชัดเจนว่าการพัฒนาดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นที่สตรียังไม่เข้าใจถึง กระบวนการและยังไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาเหล่านี้ได้อย่างแท้จริง และที่สำคัญแนวทางการพัฒนา สตรียังไม่มีความชัดเจน จึงทำให้การขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุที่ผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน โดยที่เลือกอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะผู้วิจัยเองเป็นคนอำเภอวังโป่งโดยกำเนิด และ เห็นว่าปัจจุบันมีสตรีที่เป็นคณะกรรมการพัฒนานาสตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนา ชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาการบริหารการพัฒนากลุ่ม สตรีเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนในอำเภอวังโป่งมีความเข้มแข็งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่คณะกรรมการพัฒนาสตรของอำเภอวังโป่ง มี 5 ตำบล คือ ตำบลวังโป่ง ตำบลท้ายดง ตำบลวังหิน ตำบลวังศาล ตำบลซับเปิบ จำนวน 913 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง

1) วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนแบบง่ายจากคณะกรรมการพัฒนาสตรีเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเฉพาะคณะกรรมการพัฒนาสตรีจากคณะกรรมการพัฒนาสตรีทั้งหมด

2) ขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรสำเร็จของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane อ้างถึงใน สีน พันธุ์พินิจ, 2553:133) กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 เพื่อให้เกิดความสะดวกในการคำนวณผลผู้วิจัยจึงขอกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างจากคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ จากจำนวน 913 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลในอำเภอวังโป่ง ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ สมมุติฐาน กรอบแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางบริหารการพัฒนา 5 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) ด้านการวางแผนงาน 2) ด้านการบริหารจัดการองค์กร 3) ด้านการปฏิบัติงาน 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2547:173)

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนรู้ของชุมชน 2) ด้านการจัดการตนเองของชุมชน 3) ด้านการพึ่งตนเองของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2547:173)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ศึกษาขอหนังสืออนุญาตแจกแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอเก็บข้อมูลสอบถามประชากรในอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นที่ 2 จัดเก็บข้อมูลโดยออกทำการแจกแบบสอบถามแก่ประชาชนและกลุ่มตัวอย่างในอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ในแต่ละตำบลตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดไว้แล้วทำการเรียกเก็บทันทีเมื่อเสร็จสิ้นการทำแบบสอบถาม

ขั้นที่ 3 ทำการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับมาให้ได้ตามตัวอย่างที่ต้องการ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลออกมาเป็นประเด็นตามสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ตามลักษณะข้อมูล ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และร้อยละ (Percentage)
- 2) วิเคราะห์การบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรี ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 3) วิเคราะห์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์การบริหารการพัฒนาและความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (สัทธิิ ชัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, 2553:192)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลและลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัยผู้วิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้ ในส่วนของปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ตำแหน่งที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี และประสบการณ์การทำงานกลุ่มสตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ที่ช่วงอายุอายุ 41-50 ปีร้อยละ 48.00 อาชีพที่พบมากที่สุดคืออาชีพเกษตรกรร้อยละ 66.50 ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ที่ ต่ำกว่า 10,000 บาท เป็นจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 46.75 ระดับการศึกษาที่มีจำนวนมากที่สุด คือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 52.25ตำแหน่งที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีส่วนใหญ่ คือกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน (กพ.สม.) ร้อยละ 83.50 และประสบการณ์การทำงานกลุ่มสตรี อยู่ที่ 1-5 ปีมีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 50.50

ส่วนที่ 2 สภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

1) การบริหารงานของกลุ่มสตรี มีทั้งหมด 4 ด้าน โดยภาพรวมแล้วนั้น อยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการองค์กร รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข

2) การส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชน มีทั้งหมด 3 ด้าน โดยภาพรวมแล้วนั้น อยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพึ่งตนเอง ของสตรีในชุมชน รองลงมา คือ ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการเรียนรู้ของสตรี ในชุมชน

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.80$, S.D.=.680) ซึ่งเป็นผลมาจากค่าเฉลี่ยรายด้านทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งปัจจัยรายด้านทั้ง 4 ด้านนี้มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีและส่งผลต่อความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.80$, S.D.=.678)ซึ่งพบว่า ในรายด้านของความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ประกอบไปด้วย ด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชนด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชน เป็นผลมาจากการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีที่อยู่ในระดับมากส่งผลให้ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ตารางที่1 : การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน		
การบริหารการพัฒนาของกลุ่มสตรี	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านการวางแผน	3.80	.682	มาก
2.ด้านการบริหารจัดการองค์กร	3.87	.682	มาก
3. ด้านการปฏิบัติงาน	3.79	.660	มาก
4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข	3.77	.697	มาก

รวม	3.80	.680	มาก
การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน		
ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชน	3.77	.675	มาก
2.ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน	3.79	.686	มาก
3.ด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชน	3.86	.673	มาก
รวม	3.80	.678	มาก

จากตาราง การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.80$, S.D.=.680)ซึ่งเป็นผลมาจากค่าเฉลี่ยรายด้านทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการวางแผนด้านการบริหารจัดการองค์กรด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งปัจจัยรายด้านทั้ง 4 ด้านนี้มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีและส่งผลต่อความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.80$, S.D.=.678) ซึ่งพบว่า ในรายด้านของความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ประกอบไปด้วย ด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชนด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชน เป็นผลมาจากการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีที่อยู่ในระดับมากส่งผลให้ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมุ่งเน้นการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ และปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทั้งนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งแผนพัฒนาสตรีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสตรี รวมทั้งศึกษาการบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผลการวิจัย พบว่า

1. ในการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

1) การบริหารงานของกลุ่มสตรี มีทั้งหมด 4 ด้าน โดยภาพรวมแล้วนั้น อยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการองค์กร รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า

ด้านการบริหารจัดการองค์กรมีค่าเฉลี่ยสูงสุดนั้น ทำให้เราเห็นได้ชัดว่า ด้านการบริหารจัดการองค์กรต่อบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังจะเห็นได้จากแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่า การบริหารจัดการองค์กรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสตรีในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน คือ บุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งคณะกรรมการพัฒนาสตรี ควรมีความรู้ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ เนื่องจากตำแหน่งคณะกรรมการพัฒนาสตรีคือผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการจัดการบริหารเพื่อสตรีในชุมชน ดังนั้นบุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งคณะกรรมการพัฒนาสตรีจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวาง มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับองค์กร รวมทั้งบทบาทคณะกรรมการพัฒนาสตรีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่พร้อมจะรับมือกับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จะต้องเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เพราะความซื่อสัตย์จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สมาชิกในชุมชนยอมรับและเชื่อใจในการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน ตลอดจนจะต้องเป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ เข้าใจการทำงานในองค์กรเป็นอย่างดี และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ผิดพลาดอยู่ตลอดเวลา อันจะนำไปสู่การจัดการองค์กรที่เป็นระบบ ตำแหน่งคณะกรรมการพัฒนาสตรีไม่ได้มีหน้าที่แค่คุมมนหรือจัดการเพื่อสตรีในชุมชนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ เนตร์พัฒนา ยาวีราช ที่พบว่าจะต้องมีการจัดกระบวนการในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนโดยใช้การวางแผน การจัดองค์กร การจัดทรัพยากรมนุษย์ การนำและการควบคุมรวมถึงการประสานงานการทำงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และจะเป็นบุคคลากรที่มีคุณภาพ สามารถแสดงศักยภาพออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อนำไปสู่ความเชื่อมั่นขององค์กรในชุมชนและการบริหารจัดการในองค์กรต่อไป (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2556)

ด้านการวางแผน ซึ่งผลการวิจัยที่พบว่า การประชุมในแต่ละครั้งเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังปัญหาความต้องการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนั้น ก็ทำให้เห็นได้ชัดว่าการกำหนดวิธีการทำงานไว้ล่วงหน้าตามที่คณะกรรมการพัฒนาสตรีต้องการจะให้ประสบความสำเร็จ ได้จากการรวบรวมปัญหาและความต้องการของสตรีในหมู่บ้าน มากำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการทำงาน การจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาสตรีกำหนด และนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาตำบล กองทุนพัฒนา

บทบาทสตรีเพื่อขอเงินอุดหนุนในการดำเนินงาน เป็นต้นเช่นเดียวกับในทุกๆ ครั้งที่มีการประชุม ไม่ว่าจะประเด็นใดก็ตาม การนำความคิดเห็นของสมาชิกในที่ประชุมมารวบรวมหรือกันจัดการในการดำเนินการวางแผนถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะข้อประเด็นต่างๆที่เปิดโอกาสให้สตรีมีการแสดงความคิดเห็นล้วนเป็นหนึ่งในสิ่งที่จะต้องมาบริหารจัดการต่อไป นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ได้มีการแสดงความคิดเห็นนั้น ก็เพื่อที่จะสะท้อนปัญหาจากสิ่งที่ผู้แสดงความคิดเห็นได้สื่อออกมาให้ทราบ เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาได้ต่อไป ตลอดจนการรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นในที่ประชุมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญอีกเช่นเดียวกัน เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนจะเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การวางแผนงานในองค์กรต่อไปในที่สุด

ด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินงานโครงการ เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทำให้เห็นได้ชัดว่าการดำเนินงานโครงการ เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการวางแผนงานที่รอบคอบ และมีแนวทางปฏิบัติงานที่เป็นไปตามแผนงานอย่างชัดเจน โดยอยู่ในกรอบของแผนงานที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์ (2558) พบว่าการกำหนดวิธีการในการดำเนินธุรกิจจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ นอกจากการพิจารณาจากวิธีการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจแล้ว การบริหารจัดการก็จัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งนอกเหนือจากนี้แล้วการจะดำเนินงานโครงการให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้นั้นจะต้องผ่านการประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้นำองค์กรและสมาชิก และเชื่อว่าสมาชิกในองค์กรจะไม่คัดค้านวิธีการปฏิบัติงานนั้นที่กำหนดขึ้น โดยปัจจัยหลักๆที่เห็นได้อย่างชัดเจนของการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามแผนก็คือ การร่วมมือกันอย่างที่กล่าวไปข้างต้น ประกอบกับความพร้อมของชุมชน ที่พร้อมกับการพัฒนาชุมชนสตรีในอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ (นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์, 2558)

ด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มสตรีมีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทำให้เห็นได้ชัดว่ากลุ่มสตรีมีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างนั้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มสตรีในชุมชนพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อจะทำให้ชุมชนสตรีของตนเองเกิดความเข้มแข็ง ไม่ใช่เพียงระยะสั้นแต่หมายรวมถึงระยะยาว ปัญหาที่เข้ามาเป็นอุปสรรคแม้จะมากมายก็ต้องสามารถหาทางแก้ไขให้ได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มสตรีจะต้องมีการทบทวนการดำเนินงานตามแผนการปฏิบัติงานที่ได้ตั้งไว้ และทบทวนตามระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งกลุ่มสตรีมีการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเพื่อประสิทธิภาพของกลุ่มสตรี การจะแก้ไขปัญหาเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนเข้มแข็ง จะต้องเป็นลักษณะชุมชนที่สามารถนำเอาทุนที่มีอยู่ออกมาใช้เพื่อพัฒนาและจัดการแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยความร่วมมือร่วมใจและเอื้ออาทรของคนในชุมชน โดยไม่ต้องรอ รับความช่วยเหลือจากภายนอกจนสามารถรักษาประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งทีตังามอื่นๆของชุมชนไว้ได้ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ของชุมชน ด้านการจัดการตนเองของชุมชน และด้านการพึ่งตนเองของชุมชน

2) การส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีมีทั้งหมด 3 ด้าน โดยภาพรวมแล้วนั้น อยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชน รองลงมา คือ ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า

ด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชนซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่าการส่งเสริมให้สตรีในชุมชนให้ความสำคัญของการสืบทอดประเพณีของท้องถิ่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลประโยชน์ส่วนรวม ทำให้เห็นได้ชัดว่า การพึ่งตนเองในชุมชนของสตรีที่ก็เป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน การที่คนในชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นต้น คนในชุมชนมีความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีความสามารถในการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และร่วมกันรักษาธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน คนในชุมชนมีจิตใจที่ดี มีน้ำใจ มีความโอบอ้อมอารี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีสามัคคีกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการสืบทอดประเพณีท้องถิ่น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม ก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างความสำเร็จแก่ชุมชนในรูปแบบของตนเอง

ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชนซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่ามี การส่งเสริมให้สตรีสร้างความเจริญก้าวหน้าในชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทำให้เห็นได้ชัดว่า มีการส่งเสริมให้สตรีสร้างความเจริญก้าวหน้าในชุมชนนั้นได้เห็นถึงความสำคัญของสตรีที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้ชุมชนเกิดความเจริญได้ ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางด้านใด องค์กรในชุมชนของสตรีก็เป็นสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งนั้นมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการที่จะได้รับการส่งเสริมเพื่อสร้างความเจริญแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนซึ่งคนในชุมชนก็ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการจัดทำแผนต่างๆ ของชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงานในเรื่องของคน วัสดุ และเงิน มีส่วนในการลงมือดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ และมีส่วนในการประเมินเพื่อดูว่ามีการดำเนินงานตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ตลอดจนสามารถรักษาความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชนเอาไว้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชุมชนได้

ด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชน ซึ่งจากผลการวิจัยที่พบว่าการส่งเสริมให้สตรีมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองที่มาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาร่วมกัน ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทำให้เห็นได้ชัดว่าการส่งเสริมให้สตรีมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองที่มาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาร่วมกัน ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สตรีใน

ชุมชนซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองเป็นอย่างดีในทุกๆ ด้าน ซึ่งคนในชุมชนควรจะต้องมีความตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารในด้านต่างๆ ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องภายนอกชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกัน ตลอดเวลา เช่น การพบปะกันในชีวิตประจำวัน งานวันสำคัญต่างๆ งานสำคัญของชุมชน รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ที่มาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาร่วมกัน ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นความรู้ที่สามารถใช้แก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนได้โดยไม่ใช้สูตรสำเร็จแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ด้านการจัดการตนเองของชุมชน หมายถึง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน โครงการ จัดทำแผนต่างๆ ของชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินงาน ในเรื่องของคน วัสดุ และเงิน มีส่วนในการลงมือดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ และมีส่วนในการประเมินเพื่อดูว่ามีการดำเนินงานตามเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ตลอดจนสามารถรักษาความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชนเอาไว้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับ ชุมชนได้ ด้านการพึ่งตนเองของชุมชน หมายถึง การที่คนในชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นต้น คนในชุมชนมีความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัวให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีความสามารถในการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนออกมามีให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน คนในชุมชนมีจิตใจที่ดีงาม มีความโอบอ้อมอารี และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน ชุมชน คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการสืบทอดประเพณีของท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ของคนในชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. ในการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนา กลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนา กลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ของอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การบริหารการพัฒนา กลุ่มสตรี มีทั้งหมด 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการวางแผนด้านการบริหารจัดการองค์การด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งปัจจัยรายด้านทั้ง 4 ด้านนี้มีผลต่อการบริหารการพัฒนา กลุ่มสตรีและส่งผลต่อความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่งพบว่า ในรายด้านของความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่ง ประกอบไปด้วย ด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชนด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชน เป็นผลมาจากการบริหารการพัฒนา กลุ่มสตรีที่อยู่ในระดับมากส่งผลให้ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เป็นในทิศทางเดียวกันกับ ปรียาพร สุนทกร ดัศึกษารูปแบบการบริหาร

การพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการพัฒนาสตรีกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการพัฒนาสตรีกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ ($r=0.686$) โดยการบริหารการพัฒนาสตรีส่งผลให้ความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มขึ้นไปด้วย (ปริยาพร สุนกษ, 2559)

สรุปผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยที่นำเสนอไว้แล้วผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนาสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านการบริหารจัดการองค์กรอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการปรับปรุงแก้ไข การส่งเสริมความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพึ่งตนเองของสตรีในชุมชนอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการตนเองของสตรีในชุมชน และด้านการเรียนรู้ของสตรีในชุมชน

2. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนาสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการบริหารการพัฒนาสตรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารการพัฒนาสตรีส่งผลต่อความเข้มแข็งของสตรี ที่ภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เป็นผลมาจากการบริหารการพัฒนาสตรีที่อยู่ในระดับมากส่งผลให้ความเข้มแข็งของสตรีในชุมชนอำเภอวังโป่งอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการบริหารการพัฒนาสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบปัญหาและอุปสรรคสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรียังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรี 2) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีการไม่เข้าใจในขั้นตอนการทำงาน การเขียนโครงการและการขอสนับสนุนงบประมาณ และ 3) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก และขาดภาวะผู้นำ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคสำคัญใน 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรียังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรี 2) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีการไม่เข้าใจในขั้นตอนการทำงาน การเขียนโครงการและการขอสนับสนุนงบประมาณ 3) ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก และขาดภาวะผู้นำ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย คือ คณะกรรมการพัฒนาสตรีควรมีนโยบายอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่แก่คณะกรรมการพัฒนาสตรี เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การเขียนโครงการขอสนับสนุน การเข้าถึงแหล่งงบประมาณ การศึกษาดูงานในกลุ่มสตรีต้นแบบที่มีการบริหารจัดการที่ดีและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลของการวิจัยที่ได้นำเสนอไว้แล้วนั้นเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า ด้านสภาพปัจจุบันของการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่า ด้านการบริหารจัดการองค์กรอยู่ในระดับสูงสุด ด้านการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ว่าการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีในภาพรวมอยู่ในระดับเช่นเดียวกัน และด้านปัญหาอุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของสตรีชุมชนอำเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบปัญหาและอุปสรรค คือ ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรียังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาสตรี ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีการไม่เข้าใจในขั้นตอนการทำงาน การเขียนโครงการและการขอสนับสนุนงบประมาณ และ ปัญหาคณะกรรมการพัฒนาสตรีไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก และขาดภาวะผู้นำ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือคณะกรรมการกลุ่มสตรีควรมีการจัดให้มีสิ่งต่อไปนี้ 1) อบรมให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่แก่คณะกรรมการพัฒนาสตรีในทุกระดับอย่างทั่วถึง 2) จัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการพัฒนาสตรีเพื่อสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการทำงาน การเขียนโครงการ การขอสนับสนุนงบประมาณ และการเข้าถึงแหล่งงบประมาณ 3) อบรมการพัฒนาศักยภาพสตรีด้านภาวะผู้นำ ในลักษณะกระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างภาวะความเป็นผู้นำในตนเอง และ 4) จัดให้มีการศึกษาดูงานในกลุ่มสตรีต้นแบบที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เพื่อเพื่อให้กลุ่มสตรีได้รับการพัฒนาตนเองซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาตามที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้นได้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรีในระดับต่างๆ ได้แก่ กรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน (กพสม.) กรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสต.) กรรมการพัฒนาสตรีระดับอำเภอ (กพสอ.)

2) ควรศึกษาปัจจัยในการเสริมสร้างความสามารถทางการบริหารงานของกรรมการพัฒนาสตรีระดับอำเภอ (กพสอ.)

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ.2560-2664. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์. (2558). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. พิมพ์ครั้งที่1. มหาสารคาม: คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2556). **การจัดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การ (Managing Chang and Organization Development)**. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.

ปรียาพร สุนงข. (2559). **แนวทางการบริหารการพัฒนากลุ่มสตรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการ บริหารและการพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.**

แนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออม
ทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
THE DEVELOPMENT APPROACHES AND GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES
OPERATION OF SAVING FOR PRODUCTION GROUP TO SOCIAL
DEVELOPMENT IN NAKORNTHAI DISTRICT, PHITSANULOK

สารัช จำรัสฤกษ์¹, พัฒนพันธ์ เขตต์กัน^{1,2}

Sarach Jumrasruk¹, Pattanaphan Khetkan²

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม^{1,2}

Pibulsongkram Rajabhat University^{1,2}

E-mail: jacky933@windowslive.com

ได้รับบทความ: 11 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 พฤศจิกายน 2562

Received: December 11, 2019; Revised: December 28, 2019; Accepted: December 29, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนและเพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งหาแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 396 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัย พบว่า 1.การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2.การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ โดยพิจารณาหลักธรรมาภิบาลในประเด็นต่างๆ รวมทุกด้าน ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.42 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3.ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ขาดความรู้ในการจัดทำเอกสารและบัญชีต่างๆ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ และการขาดกฎหมายรองรับในการนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, หลักธรรมาภิบาล, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

Abstract

The objectives of this study were to examine the operation of Saving for Production Group to social development, and to explore the operating procedures based on good governance of Saving for Production Group to social development. Moreover, this study aimed at discovering The development approaches and good governance principles operation of Saving for Production Group to Social Development in Nakornthai district, Phitsanulok. A sample was selected from 396 members of Saving for Production Group in Nakornthai district, Phitsanulok using simple random sampling method. The research instrument using to collect data was the questionnaire with 1-5 Likert's scale 36 questions in total. Statistics in this research used are percentage, frequency, mean, standard deviation and t-test. The results of the study were as follows; 1. The results of operating procedures following the good governance of Saving for Production Group to social development in Nakornthai district, Phitsanulok were in the 4th out of 5 levels. 2. The total acceptable average of the comparison analysis examining the good governance in different aspects were at 3.42 which was based on the researcher's assumptions. 3. Problems and obstacles in the operation following the good governance of Saving for Production Group to social development in Nakornthai district, Phitsanulok were lacking of knowledge in managing and operating documents and accounts, lacking of knowledge in rules and regulations in operating procedure, and lacking of supporting laws as effective law enforcement and compliance.

Keywords: development approaches, Good Governance, Production Savings Group

บทนำ

วิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสม ศักยภาพ ความพร้อมของประชาชนในสังคมในขณะเดียวกันปัญหาซึ่งทับถมมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้เกิด

ปัญหาทางสังคมที่ย่อหย่อนทางคุณธรรม จริยธรรม ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมไทยที่ติดลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระยะ 3 – 5 ปีที่ผ่านมาที่มีความพยายามเน้นวัตถุ เงินทุนในรูปแบบต่าง ๆ กระจายลงสู่ภาคชนบทที่เป็นฐานรากหรือรากหญ้าของสังคม เน้นการช่วยเหลือในรูปวัตถุหรือตัวเงิน โดยขาดการเตรียมการให้ความรู้ความเข้าใจและการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชนในชุมชนภาคชนบท จนทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในหลายชุมชนขาดความตระหนักรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เกิดปัญหาการใช้จ่ายเกินตัว เน้นพฤติกรรมการบริโภค เงินที่ใช้จ่ายเป็นภาระหนี้สินที่ต้องชำระในอนาคต และไม่มีหนทางที่จะชำระหนี้สินได้ ก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคม และปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมา

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เพื่อให้เป็นสถาบันพัฒนาคน พัฒนาคุณธรรมในชุมชน พัฒนาเงินทุนระดับท้องถิ่นในการพัฒนาอาชีพและสวัสดิการของชุมชน อีกทั้งให้การบริการทางด้านการตลาด การจัดหาทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของสมาชิก สนับสนุนให้สมาชิกรู้จักการสะสมทุนออมประหยัด ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดของสหกรณ์การเกษตรเครดิตยูเนียน และสินเชื่อเพื่อการเกษตรโดยใช้ “เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน” ทำให้คนมีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เกิดคุณธรรมในจิตใจ สู่การแบ่งปันต่อกันและกัน เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกันตามกระบวนการทางประชาธิปไตย มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ทำให้เกิดการเคารพในกติกาที่มาจากข้อตกลงร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ การบริหารจัดการเงินทุนของตนเองเพื่อจัดสรรผลประโยชน์และจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ทำให้ชุมชนมีแหล่งทุนในการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ลดการพึ่งพิงแหล่งทุนจากภายนอกชุมชน และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการฝึกคนให้มีความอดทน ให้มีสัจจะ ให้มีระเบียบวินัยในการใช้เงิน รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล มีความเหมาะสม พอประมาณกับตนเองและครอบครัวเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว และชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (กรมการพัฒนาชุมชน, 2552)

โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้พึ่งตนเองในระดับชุมชนซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้ให้การสนับสนุนและจัดตั้งขึ้น โดยมุ่งหวังที่จะนำมาแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน โดยวิธีการประหยัด แล้วนำเงินที่ประหยัดได้มาสะสมทีละเล็กละน้อยเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นมีความเดือดร้อนกู้ยืม ไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพเสริม หรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัว กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงมีเป้าหมายมิใช่กลุ่มธุรกิจเพื่อการค้ากำไร แต่เป้าหมายหลักเป็นการมุ่งช่วยเหลือกันและกันระหว่างสมาชิกในด้านเงินทุน และเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อน แล้วคาดหวังต่อไปว่า จะได้ก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปกลุ่ม ชุมชน หรือกลุ่มอาชีพ กลุ่มธุรกิจต่อเนื่อง เพื่อร่วมมือกันป้องกัน

ผลกระทบทางลบจากภายนอก และท้ายสุดเป็นการสร้างความเชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดใหญ่ของภาครัฐ หรือองค์กรต่างๆ นอกกลุ่ม เพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ไปสู่ระดับประเทศ กลุ่มออมทรัพย์ในประเทศไทยมีหลายกลุ่มทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าบทเรียนที่กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ได้รับจะเป็นเรื่องความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่างก็เป็นบทเรียนที่ดีที่นักศึกษาวิเคราะห์ และเรียนรู้สำหรับกลุ่มประชาชนฐานราก เพราะ “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” ก็เป็นแนวทางปฏิบัติแนวทางหนึ่งของ การแก้ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพื่อฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจให้กับชนบทหรือชุมชน ซึ่งจะส่งผลกระทบยาวต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ

ซึ่งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นตั้งแต่ปี 2525 ในแต่ละตำบล จนถึงปี พ.ศ.2560 มีหมู่บ้านที่ดำเนินงานตามโครงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 114 หมู่บ้าน จำนวน 114 กลุ่ม สมาชิก 18,135 คน (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560) โดยให้สมาชิกส่งเงินฝากสะสมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ เรียกว่า “สัจจะออมทรัพย์” หรือ “สัจจะสะสม” ต่อมาในพ.ศ. 2561 ได้มีการสำรวจติดตามข้อมูลการบริหารและดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตอำเภอ นครไทย พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหลายกลุ่มประสบปัญหาการรวบรวมเงินจากสมาชิกเพื่อชำระคืนเงินกู้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ปัญหาการบริหารจัดการ การขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ปัญหาการจัดสรรผลประโยชน์ และการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน อันส่งผลกระทบต่อการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จากปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนาและการดำเนินงานที่เข้มแข็งเป็นรูปธรรม เกิดกิจกรรมในลักษณะจัดสรรผลประโยชน์และจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก เป็นแหล่งทุนในการประกอบอาชีพของตนเอง และพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มให้เกิดความเข้มแข็ง โดยใช้ผลการศึกษาเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติที่ดียิ่ง (Best Practices) สำหรับให้ชุมชนอื่น ๆ ได้ศึกษาและนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
เพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์
เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอ
หนองไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 18,135 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 391 คน ในการกระจาย ผู้ศึกษาได้ส่ง
แบบสอบถามออกไป 396 ชุด โดยกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้ง
11 ตำบล ของอำเภอหนองไทย โดยการกระจายแบบสอบถามให้ทุกตำบลละ 36 ชุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่ม
ตัวอย่าง กลุ่มสมาชิกจำนวน 396 คน ใช้แบบสอบถาม มีเนื้อหา 3 ส่วนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิก โดยใช้คำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อแนวทางการพัฒนา
และการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ
หนองไทย จังหวัดพิษณุโลก ศึกษาใน 6 ประเด็นคือ

1) ประเด็นหลักนิติธรรม จำนวน	6 ข้อ
2) ประเด็นหลักคุณธรรม จำนวน	6 ข้อ
3) ประเด็นหลักความโปร่งใส จำนวน	6 ข้อ
4) ประเด็นหลักการมีส่วนร่วม จำนวน	6 ข้อ
5) ประเด็นหลักความรับผิดชอบ จำนวน	6 ข้อ
6) ประเด็นหลักความคุ้มค่า มีจำนวน	6 ข้อ

และแบบสอบถามจัดทำแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 อันดับ ตามแบบ LiKert Scale
โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ โดยแสดงระดับของคะแนนเฉลี่ยและจะพิจารณาคะแนนของ คำตอบ
ดังนี้

ระดับมากที่สุด	ได้ค่าคะแนน	5
ระดับมาก	ได้ค่าคะแนน	4
ระดับปานกลาง	ได้ค่าคะแนน	3

ระดับน้อย ได้ค่าคะแนน 2

ระดับน้อยที่สุด ได้ค่าคะแนน 1

ช่วงค่าเฉลี่ยคะแนนของระดับความคิดเห็น คือ

ช่วงคะแนน 4.21 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่สอบถาม ระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนน 3.41 - 4.20 หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่สอบถาม ระดับมาก

ช่วงคะแนน 2.61 - 3.40 หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่สอบถาม ระดับปานกลาง

ช่วงคะแนน 1.81 - 2.60 หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่สอบถาม ระดับน้อย

ช่วงคะแนน 1.00 - 1.80 หมายถึง เห็นด้วยกับประเด็นที่สอบถาม ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถาม

ปลายเปิด (opened-ended question)

3.การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลในการสร้างเครื่องมือวิจัย

2) สร้างเครื่องมือวิจัย โดยวิเคราะห์เนื้อหาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในด้านข้อมูลทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อพัฒนาชุมชน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะ

3) นำเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษา

4) ปรับปรุงข้อคำถามแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรง (Content Validity) ของเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน

5) วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Congruence : IOC) โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

+1	หมายถึง	มีความเห็นด้วยว่าข้อคำถามใช้ได้
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามใช้ได้หรือไม่
-1	หมายถึง	มีความเห็นว่าข้อคำถามใช้ไม่ได้

6) นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วทดสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป พร้อมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยค่าเฉลี่ยจากความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญของข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC อยู่ในระดับ 1.00

7) การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชน อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 30 คน เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่า ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 0.70 โดยได้ค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามอยู่ที่ 0.974

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

1) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 396 ชุด ด้วยตนเอง โดยทำการแจกแบบสอบถามออกไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ผู้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

2) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดจำนวน 396 ชุด พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม ก่อนนำข้อมูลมากำหนดรหัสตัวแปรและบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ โดยการนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ในการหาค่าสถิติซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าอัตราร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 : ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1 : ผลการวิเคราะห์ตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า

หลักธรรมาภิบาล	ค่าเฉลี่ย($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่ายอมรับที่กำหนด μ	แปลความหมาย
หลักนิติธรรม	3.68	.214	3.41	มาก
หลักคุณธรรม	3.44	.256	3.41	มาก
หลักความโปร่งใส	3.40	.271	3.41	ปานกลาง
หลักการมีส่วนร่วม	3.40	.293	3.41	ปานกลาง
หลักความรับผิดชอบ	3.19	.253	3.41	ปานกลาง
หลักความคุ้มค่า	3.43	.253	3.41	มาก
รวม	3.42	.118	3.41	มาก
t = 3.166		df = 395		Sig. = 0.002

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักนิติธรรม ($\bar{X}$ = 3.68) หลักคุณธรรม ($\bar{X}$ = 3.44) หลักความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 3.43) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 3 ข้อ ได้แก่ หลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 3.40) หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.40) หลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 3.19)

ตอนที่ 2 : ศึกษากระบวนการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

สมมติฐาน คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจากการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการทำงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัด

พิษณุโลก โดยทำการเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยที่ยอมรับหรือที่ได้ตั้งไว้ คือ 3.41 ขึ้นไป และกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น (ระดับนัยสำคัญ) ที่ 0.05 สรุปได้ดังนี้ จากตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูป แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก ในระดับมาก โดยพิจารณาหลักธรรมาภิบาลในประเด็นต่างๆรวมทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.42 มีค่า Sig เท่ากับ 0.002 มีค่า df เท่ากับ 395 ค่า t เท่ากับ 3.166 และยอมรับค่าที่กำหนดคือ 3.41

ดังนั้น จากสมมติฐานว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก มีการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากนั้น จากการวิเคราะห์ด้วยสถิติอย่างง่ายจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 : การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 2 : ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ควรมีการอบรมให้ความรู้ในการจัดทำเอกสารและบัญชีต่างๆ	156	39.39
ควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ แก่คณะกรรมการและสมาชิกเป็นระยะ	92	23.23
หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ฯให้มากขึ้น	42	10.61
ควรจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่สามารถศึกษาและเข้าใจง่าย	21	5.30
สมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการของศูนย์สาธิตเพื่อการตลาดของกลุ่มออมทรัพย์ฯ	45	11.36
ควรมีมาตรการที่ได้ขาดและชัดเจน ในการติดตามกลุ่มออมทรัพย์ที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ	22	5.56
ควรมีกฎหมายรองรับ สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ฯให้สามารถนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ	18	4.55
รวม	396	100

จากตารางที่ 2 พบว่า มีปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก ควรมีความรอบรู้ในการจัดทำเอกสารและบัญชีต่างๆ จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.39 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ แก่คณะกรรมการและสมาชิกเป็นระยะ จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.23 สมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการของศูนย์สาธิตเพื่อการตลาดของกลุ่มออมทรัพย์ฯ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.36 หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้มากขึ้น จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.61 ควรมีมาตรการที่ได้ัดขาดและชัดเจน ในการติดตามกลุ่มออมทรัพย์ที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56 ควรจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่สามารถศึกษาและเข้าใจง่าย จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.30 ควรมีกฎหมายรองรับ สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้สามารถนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55

อภิปรายผลการวิจัย

1. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักนิติธรรมอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ และคณะกรรมการมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ อย่างชัดเจน โดยสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน คณะกรรมการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มออมทรัพย์ฯ อย่างเคร่งครัด ระเบียบข้อตกลงผ่านการเห็นชอบจากเวทีประชาคมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยคณะกรรมการชี้แจงแนะนำแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ให้สมาชิกมีความเข้าใจตรงกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพัชร ราชบัณฑิตย์ ทำการศึกษาเรื่อง ระบบการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหลายท่า ตำบลป่าไผ่ อำเภอไล้ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านหลายท่า การบริหารโดยกลุ่มผู้นำและกลุ่มคณะกรรมการ เป็นไปตามหลักนิติธรรม ในระดับมาก คือ มีการกำหนดกฎระเบียบการบริหารกลุ่มและกติการะหว่างสมาชิกที่ชัดเจนและสมาชิกมีส่วนร่วม (ศิริพัชร ราชบัณฑิตย์, 2551)

2. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักคุณธรรมอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการให้บริการแก่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ อย่างเท่าเทียมกัน การทำงานของคณะกรรมการมีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยคณะกรรมการมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้ พร้อมส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ พรพฤตยพรรณจ ฆมหม ที่ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาทุ่ง ตำบลผักไหม อำเภอ

ห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่า ความซื่อสัตย์ของผู้นำ ความสามารถในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความยอมรับเป้าหมายของกลุ่ม ความซื่อสัตย์ของสมาชิก คุณสมบัติของสมาชิก ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ส่งเสริมการกระตุ้น ให้สมาชิกรำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ และ คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกด้วยความเป็นธรรมและมีใจเป็นกลาง (พรพุดยพรรณจ ฒมอม, 2550)

3. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักความค้ำค้ำอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการให้ชุมชนได้ใช้อาคาร สถานที่ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกกลุ่มและสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง การแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ สอดคล้องกับ อีรพร ทองชะโชค ที่ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการขององค์กรชุมชน:กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาปรัง อ.นาหว้า จ.สงขลา พบว่าการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ การจัดสรรผลประโยชน์คืนแก่สมาชิกในรูปแบบต่างๆ ทำให้สมาชิกมีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้นเนื่องจากมีเงินออมเพิ่มขึ้น ภาวะหนี้สินเงินกู้ยืมของระบบลดลง มีเงินเพื่อใช้ในการลงทุนและหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการประสานงานและพึ่งพากันในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง (อีรพร ทองชะโชค, 2556)

4. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักความโปร่งใสอยู่ในระดับปานกลาง โดยคณะกรรมการมีการสรุป และประชุมชี้แจงผลการดำเนินการอย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายแก่สมาชิก และคณะกรรมการสามารถปฏิบัติงานตรงตามแผนที่ได้วางไว้ โดยคณะกรรมการมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เปิดเผยให้สมาชิกตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ภัสกรณ ใจรงกาท ที่ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในอำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีของกลุ่มและมีการจัดระบบการทำงานให้มีขั้นตอน ทั้งนี้การจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีและมีการจัดระบบการทำงานให้มีขั้นตอนของกลุ่มจะช่วยให้คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มทราบแนวทางปฏิบัติงาน และมีแผนการดำเนินงานไว้เป็นตัวชี้วัดว่าได้ดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานหรือไม่ และหากมีปัญหาระหว่างการดำเนินงานคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มสามารถพิจารณาแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภัสกรณ ใจรงกาท, 2559)

5. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ สามารถเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุมได้ พร้อมทั้งให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์ เช่น เงินปันผล โดยคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกันวางแผนการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ และปฏิบัติตามแผนทุกกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ มันทนา บำรุงเชื้อ ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนา

การดำเนินงานยกระดับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีของกลุ่มและมีการจัดระบบการทำงานให้มีขั้นตอน โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ และยังสอดคล้องกับไวพจน์ โกลวัฒน์ (2553: 50) ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอโศกไทร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน การรู้จักบทบาทหน้าที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร มีโอกาสร่วมจัดการบริหารองค์กรร่วมกัน ทำให้บุคลากรในชุมชนมีคุณภาพ และเกิดทักษะในการบริหารจัดการชุมชนร่วมกัน (มันทนา บำรุงเชื้อ, 2555)

6. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้หลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการเชื่อมโยงกับแหล่งทุนภายนอก เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อื่นๆ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้สมาชิกได้อย่างน้อย 2 อย่าง เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทุนการศึกษาบุตรของสมาชิก ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิกและชุมชน มีการจัดสรรผลประโยชน์ และการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ วนิดา มัชฌิมาลย์ ที่ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรีเชียงใหม่ ตำบลนาดี อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้มีสภาพคงอยู่ได้ คือเรื่องสิ่งจูงใจและสวัสดิการ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมาก เพื่อให้การดำเนินงานยกระดับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสามารถจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมชาติ มีความทั่วถึงครอบคลุมทั้งครัวเรือนยากจน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (วนิดา มัชฌิมาลย์, 2552)

สรุปผลการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรที่จะคำนึงถึงการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชน ทั้งในกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และส่งเสริมช่วยเหลือในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรให้การสนับสนุนด้านสื่อ และวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผู้มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงกับการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมของชุมชนทุกด้านก่อนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรมีการชี้แจงประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง กำหนดเวลาและสถานที่ที่

เหมาะสม มีความสะดวกต่อการเข้าร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ควรสรรหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการดำเนินการหรือเสนอที่มหาวิทยาลัยที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาช่วยดำเนินการและควรจัดทำแหล่งสนับสนุนความรู้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน เช่น การจัดบอร์ด การแจกเอกสาร แผ่นพับ เป็นต้น

3. การขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรปฏิบัติตามเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีคุณภาพ สามารถตอบสนองความต้องการด้านแหล่งเงินทุนและสวัสดิการของสมาชิกและชุมชน ได้อย่างเหมาะสม และเป็นธรรม

4. ควรนำแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ไปใช้เป็นข้อมูลจัดทำแผนพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกำหนดเป็นนโยบายแผนการพัฒนาการดำเนินงานต่อไป

5. ควรมีการเชื่อมโยงกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบเครือข่ายกับกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ และเรื่องเงินทุนหมุนเวียน

6. กลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละชุมชนควรจะมีการรับสมาชิกเพิ่มขึ้น เพื่อความเข้มแข็งภายในชุมชน และในชุมชนต้องมีการประชุมเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ให้บ่อยมากขึ้น โดยอาศัยการจูงใจ เช่น การปรับเงินเมื่อทำผิดกฎระเบียบที่สำคัญของกลุ่มเป็นการจูงใจทางลบ และทางบวก คือ การให้โบนัสเมื่อสมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์

7. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาองค์กร และนำไปกำหนดมาตรฐานงานพัฒนาชุมชน/กลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ควรมีนโยบายในกลุ่มจัดทำแผนพัฒนาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น แผนการอบรมให้ความรู้ในการจัดทำเอกสารและบัญชีต่างๆ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ แก่คณะกรรมการและสมาชิกเป็นระยะ เนื่องจากสมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการของศูนย์สาธิตเพื่อการตลาดของกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้มากขึ้น การจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่ทำให้สมาชิกสามารถศึกษาและเข้าใจง่าย และควร

มีการออกกฎระเบียบที่เป็นรูปธรรมรองรับ สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้สามารถนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1) สภาพการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิจัยได้พบว่าสภาพการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ดังนั้นในประเด็นนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ สำหรับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เกี่ยวกับหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าได้มีผลการดำเนินงานในระดับมากจึงควรพัฒนาต่อยอดเพื่อให้ผลการดำเนินงานในระดับมากที่สุดต่อไป ส่วนหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าได้มีผลการดำเนินงานในระดับปานกลางจึงควรพัฒนาต่อยอดเพื่อให้ผลการดำเนินงานในระดับมากและมากที่สุดเป็นลำดับไป

2) ระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิจัยได้พบว่า การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมากด้าน ดังนั้นในประเด็นนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ คือ ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า มีผลการดำเนินงานในระดับมากจึงควรพัฒนาต่อยอดได้อีกเพื่อให้ถึงระดับมากที่สุด สำหรับหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ มีผลการดำเนินงานในระดับปานกลางจึงควรพัฒนาต่อยอดให้ได้ระดับมากและมากที่สุดเป็นลำดับไป

3) แนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิจัยได้พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชนอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาดความรู้ในการจัดทำเอกสารและบัญชีต่างๆ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ฯ และการขาดกฎหมายรองรับในการนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในประเด็นนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่ทำให้สมาชิกสามารถศึกษาและเข้าใจง่าย และควรมีการออกกฎระเบียบที่เป็นรูปธรรมรองรับ สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ให้สามารถนำไปบังคับใช้และถือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ประสบผลสำเร็จหรือประสบความล้มเหลว ควรวิจัยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับใช้ในครัวเรือน ชุมชน หรือ เจริญพาณิชย์ ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนากองทุนชุมชนกรณีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อนำองค์ความรู้ไปสู่การจัดตั้งธนาคาร ประชาชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พรพฤตยพรรณจ้ ผมหม. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานโรงสีชุมชนของ
รัฐวิสาหกิจกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาทุ่ง ตำบลผักไหม อำเภอยุ้ยทบตัน
จังหวัดศรีสะเกษ. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นภัสกรณั จรุงกา. (2559). แนวทางพัฒนาการบริหารและการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ
ผลิตในอำเภอนองงุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- มัทนา บำรุงเชื้อ. (2555). แนวทางการดำเนินงานยกระดับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในอำเภอลาน
กระบือจังหวัดกำแพงเพชร. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ไวพจน์ โกลวัฒน์. (2553). สภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอยุ้ยไทร จังหวัด
อุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วนิดา มัฒวิมลย์. (2552). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรี
เชียงใหม่ ตำบลนาดี อำเภอยุ้ยเมือง จังหวัดอุดรธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี.
- ศิริพัชร ราชบัณฑิตย์. (2551). ระบบการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้าน หล่ายท่า
ตำบลป่าไผ่ อำเภอยุ้ย จังหวัดลำพูน. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองการปกครอง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ

POLICY AND MECHANISM FOR PROMOTING HORTICULTURE (DURIAN) OF THE LOCAL GOVERNMENT AND GOVERNMENT IN SISAKET PROVINCE

ฐานิดา มั่นคง

Thanida Mankong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Siraket Buddhist College

E-mail: Thanida.man@mcu.ac.th

ได้รับบทความ: 11 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2562; ตอปรับตีพิมพ์: 15 ธันวาคม 2562

Received: November 11, 2019; Revised: November 28, 2019; Accepted: December 15, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษานโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษากลไกการส่งเสริมการปลูก พืชสวน(ทุเรียน) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ 3) เพื่อวิเคราะห์ สถานการณ์และแนวโน้มการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารส่วนงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ กำหนดและกำกับ ติดตามนโยบาย และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า นโยบายที่ เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ มี 4 นโยบายหลัก ได้แก่ นโยบายการ บริหารจัดการพื้นที่เกษตร, นโยบายการเกษตรแปลงใหญ่, นโยบายศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร และนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร ส่วนกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายใช้โครงการ ย่อยๆ ต่างๆ ที่หน่วยงานต้นสังกัด คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้กำหนด โดยมีข้าราชการ และส่วนงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน จากการศึกษาค พบว่า การส่งเสริมการปลูกทุเรียนของภาครัฐ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่อครัวเรือน ในพื้นที่ทำการ ปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น กลไกการส่งเสริมในรูปแบบกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่ทำร่วมกันกับ ภาคเอกชน ทำให้ผลผลิตมีราคาสูง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งผลผลิตส่วน

ใหญ่เป็นการผลิตเพื่อส่งออก ปัญหาที่รอการแก้ไขคือการนำผลผลิตนอกพื้นที่เข้ามาจำหน่ายทำให้ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานได้

คำสำคัญ: นโยบาย, ส่งเสริม, พืชสวน,ทุเรียน,

Abstract

This research With objectives 1) to study the policy Promoting the cultivation of horticulture (durian) by the local authorities and the government in Sisaket Province 2) to study the mechanism Horticultural promotion (Durian) promotion of the local government and the government in Sisaket Province 3) to analyze the situation and trends of horticultural promotion (Durian) in Si Sa Ket province By using qualitative research methods Data collection was done by studying documents and in-depth interviews. From the key informants, namely government sector executives And local government organizations That is related to the determination and monitoring of policies and groups of durian farmers Tools used include In-depth interview Data analysis used content analysis.The research found that Policies related to the promotion of durian cultivation in Si Sa Ket province are 4 main policies which are agricultural management policy, large plots agricultural policy, agricultural product production promotion center policy And agricultural product standard policy The mechanism for driving the policy will be Various sub-projects that the agency is the Ministry of Agriculture and Cooperatives. With civil servants And government sector And local government organizations Is the main mechanism to drive. From the study, it is found that the promotion of durian cultivation by the government Resulting in farmers having an income per household In the area where durian cultivation is increasing . Mechanisms of activity promotion Projects jointly organized with the private sector Resulting in high productive prices And not enough to meet the needs of consumers and most products Is a production for export The problem that is waiting to be solved is that the products are being sold outside the area. Causing unable to control the standard

Keyword: Policy, promotion, horticulture, durian,

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตทุเรียนเป็นอันดับหนึ่งของโลก โดยปี 2556 มีพื้นที่ปลูกทุเรียน 641,248 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลแล้ว 572,454 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.27 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ ผลผลิตรวม 562,713 ตัน มีการส่งออกทุเรียนสด 372,750 ตัน คิดเป็นร้อยละ 66.24 ของปริมาณผลผลิตทั้งหมด เป็นมูลค่า 7,513 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) พบว่าในปี 2552-2556 ความต้องการบริโภคทุเรียนสดภายในประเทศเริ่มลดลงจาก 361,973 ตันในปี 2552 เป็น 189,963 ตัน ในปี 2556 หรือลดลงร้อยละ 18.41 ต่อปี ในขณะที่การส่งออกทุเรียนสดและผลิตภัณฑ์ในปี 2552-2556 เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 279,571 ตัน มูลค่า 4,952.39 ล้านบาทในปี 2552 เป็นปริมาณ 367,770 ตัน มูลค่า 7,513 ล้านบาทในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.82 และร้อยละ 13.51 ต่อปี ตามลำดับ เนื่องจากความต้องการของตลาดต่างประเทศยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นตลาดหลักสำหรับทุเรียนสดของไทยปรับตัวสูงขึ้น ราคาทุเรียนหอมทองเกรดคละที่เกษตรกรขายได้ในช่วงปี 2552-2556 เพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ 21.52 บาทในปี 2552 เป็นกิโลกรัมละ 39.90 บาทในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.46 ต่อปี สำหรับราคาทุเรียนพันธุ์ชะนีเกรดคละเพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ 12.89 บาทในปี 2552 เป็นกิโลกรัมละ 15.15 บาทในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.91 ต่อปี ส่วนราคาส่งออกทุเรียนสดในปี 2552-2556 เพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ 16.06 บาทในปี 2552 เป็นกิโลกรัมละ 18.32 บาทในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.59 (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2561)

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่สุดในประเทศ มีประชากร 2,458,370 คน เป็นเกษตรกรประมาณ 222,340 ครัวเรือน ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคเกษตรของจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 28,590 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 37 ของ GPP จังหวัด รายได้ของเกษตรกรประมาณ 73,280 บาทต่อครัวเรือน อาชีพการเกษตรที่สำคัญคือการทำนา และการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และมีบางส่วนที่ปลูกไม้ผลและยางพารา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุเรียน ซึ่งแม้ว่าศรีสะเกษจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญของทุเรียน แต่มีบางจุดบางพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถปลูกทุเรียนได้ และเป็นทุเรียนที่มีคุณภาพดี มีความโดดเด่นเฉพาะตัว คือเนื้อนุ่ม ละเอียดยาว ห้าง ไม่แฉะติดมือ รสชาติดี มัน ไม่หวานจัด กลิ่นไม่แรง สีสวย มีพูที่สวยงาม พื้นที่ปลูกทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในเขตอำเภอขุนหาญ กันทรลักษ์ และอำเภอศรีรัตนะ มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 2,500 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกทุเรียนที่ให้ผลแล้วร้อยละ 85 มีเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนราว 500 ครัวเรือน ปริมาณผลผลิต 4,000 ตัน รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ประมาณ 423,400 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวต่อครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวและพืชไร่ ผลผลิตทุเรียนของศรีสะเกษร้อยละ 80 เป็นทุเรียนส่งออก โดยส่งออกไปยังตลาดจีนเป็นหลัก (ศูนย์ปฏิบัติการข้าวส่งเสริมการเกษตร จังหวัดศรีสะเกษ,

2557) แต่จากความนิยมบริโภคทุเรียนในปัจจุบัน รัฐบาลจึงได้มีการจัดการประกวดทุเรียน และจัดทำมาตรฐานทุเรียนเพื่อการส่งออก ทำให้ได้ทุเรียนพันธุ์ที่มีลักษณะตามต้องการ ทั้งในด้านรูปทรง กลิ่น และรสชาติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตลาดการบริโภคทั้งในและต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้ชาวสวนมีการปลูกทุเรียนเพื่อสนองความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้น โดยมุ่ง ปลูกทุเรียนพันธุ์ที่เป็นพันธุ์เพื่อการค้าเป็นหลักจากข้อเท็จจริงที่กล่าวจะเห็นว่า ทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ยังคงเป็นที่ยอมรับในด้านรสชาติและความอร่อย แต่ด้วยพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงเกิดแรงจูงใจในการที่จะศึกษา ค้นคว้า หาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีอยู่เพื่อการปลูกทุเรียนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ร่วมกับเทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing : RS) ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวสวนทุเรียนในพื้นที่ มาช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการหาพื้นที่ที่มีศักยภาพและเหมาะสม ในการปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ อย่างแท้จริง (พีรพร พร้อมเทพ, 2558)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งศึกษาถึง นโยบาย และกลไก การส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ให้เกิดขึ้นในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยนโยบาย และกลไก การส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) และเป็นการลดปัญหาการปลูกพืชสวนทุเรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.เพื่อศึกษานโยบาย การส่งเสริมการปลูกพืชสวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐ ในจังหวัดศรีสะเกษ
- 2.เพื่อศึกษากลไก การส่งเสริมการปลูกพืชสวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ
- 3.เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ จากหนังสือ บทความ กฎหมายต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง หนังสือสั่งการ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงรวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำเนินนโยบาย และกลไกการส่งเสริมการปลูกทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive method)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง นโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของ อปท. และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มข้าราชการหน่วยงานเอกชน ที่ดูแลเกี่ยวกับการกำหนด การกำกับนโยบาย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มที่ 2 คือ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง คือ นายหมุน แซ่จิ่ง ประธานสภาเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ และหลังจากนั้นใช้เทคนิคการโยนลูก (Snow ball) ในการแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป โดยมีเงื่อนไขหลักว่า ผู้ที่ได้รับการแนะนำจะต้องเป็นเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่เข้าร่วมโครงการของภาครัฐ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ หน่วยงานเอกชน ที่ดูแลเกี่ยวกับการกำหนด การกำกับนโยบาย คือ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอกันทรลักษ์ เกษตรอำเภอสรีรัตนะ เกษตรอำเภอนาเยีย พานิชย์จังหวัด ผู้อำนวยการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพืชสวนจังหวัด หอการค้าจังหวัด นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ และ กลุ่มที่ 2 คือ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มีประเด็นสัมภาษณ์ 3 ด้าน คือ

- ด้านแนวคิดและสาระสำคัญของนโยบายและกลไกสนับสนุนพืชสวน (ทุเรียน)
- ด้านกระบวนการและระเบียบปฏิบัติในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
- ด้านผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากโดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ จากหนังสือ บทความ ฎหมายต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง หนังสือสั่งการ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงรวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำเนินนโยบาย และกลไกการส่งเสริมการปลูกทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive method) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบ คือ การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ส่วน (1) ศึกษา วิเคราะห์นโยบาย การส่งเสริมการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของ อปท. และภาครัฐ (2) ศึกษาวิเคราะห์กลไก การส่งเสริมการปลูกพืชสวนของ อปท. และภาครัฐ (3) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการส่งเสริมการปลูกทุเรียน โดยจะพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) จาก

เอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งวิธีการวิเคราะห์อื่นๆ เช่นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยสร้างข้อมูลเป็นข้อสรุปชั่วคราว แล้วเชื่อมโยงข้อสรุปย่อยต่างๆ เพื่อแสดงความสัมพันธ์และนำไปสู่ข้อสรุปที่ใหญ่ขึ้น และการวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงข้อมูล (Comparative analysis) โดยการเปรียบเทียบจากความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลที่มี

ผลการวิจัย

จากการศึกษานโยบายและทิศทางการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตร พบว่ามี นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีรัฐอยู่ 4 นโยบาย ดังนี้

1. การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ซึ่งทุเรียนเป็นพืชที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศเขตความเหมาะสมในการปลูกพืช โดยจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกทุเรียน คือพื้นที่ อำเภอกันทรลักษ์ ใน 6 ตำบล คือ ตำบลจานใหญ่ ตำบลชำ ตำบลตระกาจ ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลภูเงิน และตำบลหนองหญ้าลาด

2. การส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ซึ่งแปลงใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่กรมส่งเสริมการเกษตรคัดเลือกไว้มี 4 แปลง เป็นแปลงใหญ่ข้าว 3 แปลง และทุเรียน 1 แปลง แปลงใหญ่ทุเรียนอยู่ที่หมู่ 7 ตำบลตระกาจ อำเภอกันทรลักษ์ มีเกษตรอำเภอกันทรลักษ์เป็นผู้จัดการ ซึ่งกำหนดขอบเขตพื้นที่แปลงใหญ่ไว้ประมาณ 1,200 ไร่ เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทานเกษตรกรที่มารวมกันผลิตเป็นแปลงใหญ่มีจำนวนประมาณ 100 ราย ประเด็นส่งเสริมเน้นหนัก คือการผลิตทุเรียนคุณภาพดีตามมาตรฐาน GAP

3. ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งจังหวัดศรีสะเกษมี ศูนย์เรียนรู้ทั้งหมด 22 ศูนย์ เป็นศูนย์ที่มีทุเรียนเป็นสินค้าหลักจำนวน 1 ศูนย์ คือศูนย์เรียนรู้ที่หมู่ 7 ตำบลตระกาจ อำเภอกันทรลักษ์ ซึ่งเป็นจุดเดียวกับแปลงใหญ่การผลิตทุเรียน พบว่า เกษตรกรเจ้าของศูนย์เรียนรู้เป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์พร้อมที่จะเป็นต้นแบบและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรรายอื่นได้ นอกจากนั้นแปลงเรียนรู้มีขนาดใหญ่พอที่จะใช้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติและมีเครื่องมืออุปกรณ์พร้อมที่จะใช้ในการจัดฝึกอบรม แต่มีข้อจำกัดด้านฐานการเรียนรู้ยังไม่พร้อมมากนักต้องพัฒนาให้เป็นฐานการเรียนรู้ที่ค่อนข้างถาวรมีองค์ความรู้และตัวอย่างของจริงประกอบอย่างชัดเจน และหลักสูตรการเรียนรู้ยังไม่มี ความชัดเจนมากนัก ไม่มีหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน รวมทั้งไม่มีการจัดทำแผนการเรียนรู้ในแต่ละช่วงเวลา ศูนย์เรียนรู้ดังกล่าวนี้จะต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะให้บริการและเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีคุณภาพและเกิดประโยชน์กับเกษตรกรในพื้นที่อย่างแท้จริงต่อไป

4. กระบวนการผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตรเป็นทิศทางการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่จะต้องผลิตตามคำแนะนำเกษตรที่ดีเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) และผลผลิตหรือสินค้าเกษตรนั้นจะต้องได้มาตรฐานสินค้าเกษตร (Thai Agricultural Standard) ซึ่งแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษนั้น จะต้องเริ่มจากการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการปลูกทุเรียนตามหลัก Zoning เพื่อกำหนด พื้นที่หรือเข้าไปพื้นที่ให้ชัดเจน ว่ามีพื้นที่ใดบ้างที่จะส่งเสริมการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออกปจัน พื้นที่ นั้นอยู่ตรงไหน มีขอบเขตและจำนวนพื้นที่เท่าไร มีเกษตรกรที่ครวเรือน เป็นต้น และใช้หลักการตามนโยบายแปลงใหญ่เป็นเป้าหมายในการพัฒนา คือต้องทำให้เกิดการรวมกันผลิตในลักษณะแปลงใหญ่ โดยมีผู้จัดการเป็นผู้ขับเคลื่อนการทำงานทั้งหมด และใช้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเอง โดยใช้ระบบและวิธีการทำงานส่งเสริมการเกษตร รูปแบบ MRCF System เป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการเข้าทำงานกับเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งนี้ จะต้องทำการผลิตสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา พบว่า กลไกหลักขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในการส่งเสริมการปลูกทุเรียน คือการใช้หน่วยงานย่อยของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร สภาเกษตร ศูนย์วิจัยพืชสวน รวมไปถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด กรมการค้าภายใน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานจังหวัด หอการค้าจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สมาคมการท่องเที่ยว เป็นต้น เป็นกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายหลักให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายได้ ซึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน จนสามารถยกระดับการผลิตทุเรียน สู่การผลิตทุเรียนคุณภาพสูง (Premium Grade) ทำให้ทุเรียนภูเขาไฟ พันธุ์หมอนทองของจังหวัดศรีสะเกษ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ได้สำเร็จ

จากกลไกการส่งเสริมของภาครัฐและส่วนงานที่เกี่ยวข้องส่งผลให้เกิดรูปแบบการดำเนินการทุเรียนพรีเมียมแบบบูรณาการ (ทุเรียนโมเดล) ส่งผลให้ทุเรียนภูเขาไฟของจังหวัดศรีสะเกษได้รับความนิยมจากผู้บริโภคอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการกำกับดูแลการผลิตจากภาครัฐอย่างเข้มแข็ง จึงทำให้ราคาสูง อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ต่ำกว่า 150 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น เศรษฐกิจในภาพรวมของจังหวัดดีขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ และอำเภอศรีรัตนะ นอกจากนั้นยังเกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และรูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตในจังหวัดศรีสะเกษ

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยจากข้อมูลที่ได้ศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้บริหารส่วนงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดและกำกับ ติดตามนโยบาย และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวนทุเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษสรุปได้ดังนี้

1. ด้านนโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชสวน ทุเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐจังหวัดศรีสะเกษ มี 4 นโยบายหลัก คือ นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตร, นโยบายการเกษตรแปลงใหญ่, นโยบายศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร

2. ด้านกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวนทุเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการขับเคลื่อนนโยบายโดยใช้โครงการย่อยๆ ต่างๆ ที่หน่วยงานต้นสังกัดคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้กำหนด โดยมีข้าราชการและส่วนงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน

3. ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการส่งเสริมการปลูกพืชสวนทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษได้พบว่า การส่งเสริมการปลูกทุเรียนของภาครัฐ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่อครัวเรือนในพื้นที่ทำการปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้น กลไกการส่งเสริมในรูปแบบกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่ทำร่วมกันกับภาคเอกชน ทำให้ผลผลิตมีราคาสูง และไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อส่งออก ปัญหาที่รอการแก้ไขคือการนำผลผลิตนอกพื้นที่เข้ามาจำหน่ายทำให้ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานได้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐต้องสนับสนุนการออก Road Show ทั้งผลผลิตที่เป็นทุเรียนสดและทุเรียนแปรรูปของเอกชน โดยผ่านกระบวนการคัดกรองจากขั้นตอนการผลิตที่ได้คุณภาพในด้านการรับรองมาตรฐานระบบการผลิตตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอาหาร เพื่อการออกหนังสือรับรอง GAP รวมถึงมาตรฐาน GMP เพื่อการส่งออก ซึ่งภาครัฐควรส่งเสริมให้เอกชนที่ผ่านการคัดกรองคุณภาพหาตลาดใหม่ๆ ในประเทศและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ค้นพบผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1) ภาครัฐจำเป็นต้องส่งเสริมการให้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อป้องกันและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

2) ภาครัฐควรพัฒนาการจัดการโครงการศึกษาการทำโซนนิ่ง (Zoning) ของผลผลิตเพื่อลดภาวะการกระจุกตัวของผลผลิตในช่วงที่มีผลผลิตออกมาจำนวนมากพร้อมกันทุกพื้นที่ หากทำโซนนิ่งได้จริงจะทำให้ระยะเวลาการทำการค้าเพิ่มขึ้น

3) ควรมีการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐให้มีความพร้อมในด้านความรู้ความสามารถรวมถึงการนำข้อมูลของนโยบายที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานได้จริง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อยอดในกรณีอื่นอีกดังนี้

1) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบลักษณะอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษกับพื้นที่อื่น เช่น ด้านพันธุ์ทุเรียน การบำรุงรักษา การเจริญเติบโต การให้ผลผลิตต่อไร่ เนื้อทุเรียน รสชาติของทุเรียน ความนิยมผู้บริโภค และราคาขายต่อกิโลกรัม เป็นต้น

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทุเรียนเพื่อเป็นสินค้าส่งขายต่างจังหวัดหรือเป็นของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่เขตอีสานใต้เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปลูกทุเรียนของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่ 3 จังหวัด เขตอีสานตอนใต้ ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2561). **เศรษฐกิจการค้า และการ**

ลงทุนในคาบสมุทรอินโดจีน 2561. ขอนแก่น: ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พีรพร พร้อมเทพ. (2558). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออก**

ไปยังประเทศจีน. ขอนแก่น: ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศูนย์ปฏิบัติการข้าวส่งเสริมการเกษตร จังหวัดศรีสะเกษ. **การประชุมคณะกรรมการเพื่อจัดเตรียมงาน**

เทศกาลเงาะ-ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ 57. 21 พฤษภาคม 2557. ศรีสะเกษ: ศูนย์

ปฏิบัติการข้าวส่งเสริมการเกษตร.

การเสริมสร้างสันติภาพในสังคมด้วยหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม STRENGTHENING PEACE IN THE SOCIETY WITH GRATITUDE

ประภาส แก้วเกตพงษ์¹, วิเชียร แสนมี²

Prapas Kaewketpong¹, Wichian Sanme²

มหาวิทยาลัยขอนแก่น¹⁻²

Khon Kaen University¹⁻²

E-mail: prapaka@kku.ac.th

ได้รับบทความ: 9 กรกฎาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 กรกฎาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 11 สิงหาคม 2562

Received: July 9, 2019; Revised: July 28, 2019; Accepted: August 11, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพด้วยหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม จากการศึกษาพบว่า ความกตัญญูคือการรู้อุปการะที่บุพการีทำไว้ก่อน กตเวทิตาก็คือ การตอบแทนผู้มีพระคุณทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น คุณบิดามารดาด้วยการบำรุงเลี้ยงดู ทำให้เกิดความสบายกายสบายใจและยังรวมถึงบุคคลอื่น กตัญญูกตเวทิตาธรรมนั้นสามารถทำให้สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีความสงบสุขได้ เพราะสามารถรักษาและประคับประคองจิตใจของมนุษย์ในสังคมให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี และยังสามารถนำไปปฏิบัติกับสัตว์สิ่งของและธรรมชาติได้อีกด้วย กล่าวคือ ตั้งแต่มนุษย์ด้วยกันจนถึงสรรพสัตว์และธรรมชาติแล้ว สังคมนั้นก็จะเป็สังคมที่เต็มไปด้วยการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน อันเป็คุณธรรมขั้นพื้นฐานที่เสริมสร้างสันติภาพในสังคมได้

คำสำคัญ : สันติภาพ, กตัญญูกตเวทิตา

Abstract

This article was intended to looking for ways to strengthen peace with principle of gratefulness. From the study, it was found that gratitude was a quality of knowing the done favours of the patronage. Gratefulness is to repay the benefactors both directly and indirectly such as parents and others with cares resulting in physical and mental comfort. Gratefulness could make human society a peaceful society because it preserved and sustained the human mind in society to remain in

goodness and could also be applied to animals, things and natures. On the other hands, gratefulness was beneficial not only to humans but to other beings and nature also. It made a peaceful society i.e. respecting to one another, not hurting the others. It was a fundamental virtue which could strengthen peace in society.

Keyword : Peace, gratefulness

บทนำ

จากข่าวที่มีปรากฏทางหน้าจอทีวี หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์แทบทุกวัน จะมีข่าวเกี่ยวกับ ลูกทำร้ายพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้าของตนเอง บางกรณีถึงกับลงมือฆาตกรรมทำปิตุฆาต มาตุฆาต คือ ฆ่าพ่อแม่ รวมถึงสถานการณ์เหตุฆาตกรรมครั้งล่าสุดถึงผู้คนตายเจ็บเป็นจำนวนมากในห้างดังตัวเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เห็นว่าเบื้องต้นได้สังหารผู้บังคับบัญชาของตนจนเสียชีวิตและยังฆาตกรรมผู้บริสุทธ์ล้มตายหลายสิบรายต่อมา แม้มารดาจะไปเกลี้ยกล่อมก็ไม่เป็นผล เพราะวิถีจิตของคนร้าย ขณะนั้นถูกความโกรธครอบงำจนนำไปสู่การก่อเหตุอย่างต่อเนื่อง จนสุดท้ายถูกเจ้าหน้าที่วิสามัญฆาตกรรม หากวิเคราะห์ลงไปจะพบว่า เขาไม่สามารถที่จะมีสติตระหนักรู้ในเรื่องความกตัญญู กตเวทิตาธรรม จึงทำให้ผู้มีอุปการคุณทุกคนเสียใจจากการกระทำของเขา ปัญหาต่าง ๆ นั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว หากแต่ปัญหาอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อสันติภาพโลก ล้วนเกิดมาจากน้ำมือของมนุษย์ ปัญหาที่เกิดจากมนุษย์มีผลกระทบต่อมนุษย์ มีผลกระทบต่อสังคม ไปจนถึงสภาพแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อสังคมตลอดถึงชาติบ้านเมือง สันติภาพนั้นคือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สงบสุข ท่ามกลางความขัดแย้งในสังคมทุกคนจะต้องสมานสามัคคีกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เพราะสังคมย่อมมีความขัดแย้งเป็นธรรมดา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าทุกคนจะต้องระลึกเสมอว่าไม่ควรเบียดเบียนและไม่ทำให้คนอื่นในสังคมต้องเดือดร้อนเพราะการกระทำของตนเอง หากว่าทุกคนในสังคมขาดคุณธรรมข้อนี้ สังคมก็มิอาจสงบสุขได้มีแต่จะเกิดความวุ่นวายทะเลาะวิวาทและนำมาซึ่งการสูญเสียทั้งเลือดเนื้อและทรัพย์สิน สันติภาพ จึงหมายถึงการปรองดองกันในสังคมทุกชนชั้น และควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ที่สำคัญทุกคนจะต้องมีจิตสำนึกและความรู้สึกที่เอื้อเพื่อให้ภัยและอดทน สังคมถึงจะสงบสุขและเกิดสันติภาพอย่างแท้จริง ในสังคมมนุษย์นั้นจำเป็นที่คนในสังคมจะต้องมีคุณธรรมและความคิดที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สันติภาพเกิดขึ้นได้จากการคิดและการกระทำของมนุษย์ เพราะสัญชาตญาณของมนุษย์จะคิดถึงตนเองก่อนเสมอ การคิดถึงตนเองนั้นทำให้มนุษย์เกิดความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวจะทำให้ตนและคนอื่นเดือดร้อน เมื่อคนเดือดร้อนก็ทำให้เกิดความไม่สงบ เมื่อเกิดความไม่สงบคนจะไม่มีความสุข เมื่อไม่มีความสุขและไม่มีความสุขก็ไม่มีสันติภาพ ดังนั้น ต้องสร้างแรงจูงใจและปลูกฝังคุณธรรมข้อนี้ให้มนุษย์คิดถึงคนอื่นก่อนตนเอง เมื่อจะ

ทำการสิ่งใดให้คิดว่าจะเกิดผลกระทบต่อตนเองและคนอื่นหรือไม่อย่างไร ถ้าทำแล้วคนอื่นไม่เดือดร้อนจึงควรทำ ดังนั้นแล้ว ทุกคนจะมีความสุขและอยู่กันอย่างสงบ เมื่อเกิดความสงบสุขสังคมนั้นก็มีความสุข

ความหมายของสันติภาพ

คำว่า สันติภาพ ในความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สันติภาพ น. ความสงบ เช่น โลกต้องการสันติภาพ จงร่วมมือกันรักษาสันติภาพของโลก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ความสงบสุขที่เราสามารถมองเห็นได้ด้วยตาของเรา แต่ในความจริงคงจะเป็นการยากที่เราจะสามารถรับรู้ได้ถึงสันติภาพ เพราะในยุคปัจจุบันหลายๆ คนคงคิดถึงแต่ตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เช่น ความเป็นอยู่ ทรัพย์สินเงินทองและความสุข ซึ่งถ้าเราทุกคนมองแต่เรื่องเงินกับความสุขส่วนตัวนั้น ก็คงจะเป็นการยากที่เราจะรับรู้ถึงสันติภาพอย่างแท้จริง สันติภาพ คือ การหันหน้าเข้าหากัน เมื่อมีปัญหาหรือมีข้อโต้แย้งใดๆ ก็จะแก้ปัญหาได้โดยการสนทนากันและสร้างข้อตกลงเพื่อให้เกิดเป็นความสุขของคนส่วนมาก สันติภาพอาจจะเป็นการไม่ได้เถียงกันด้วยความรุนแรง แต่เป็นการสนทนากันโดยอาศัยความเป็นเหตุและเป็นผลซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่าย ทุกสังคมเมื่ออยู่ด้วยกันย่อมมีปัญหาและการจะแก้ปัญหานั้นก็จำเป็นจะต้องรู้จักที่จะพูดมันออกมา เมื่อเรารับรู้ถึงปัญหาของผู้อื่นทางที่เราจะสามารถอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขได้ก็คือ ช่วยกันคิดและแก้ปัญหาไม่ใช่การหนีปัญหาหรือว่าทำลายกัน สันติภาพ คือ ความสงบสุข ความสงบสุขที่ว่าไม่ใช่สงบอยู่แต่กับตัวเอง ความสงบอาจจะหมายถึงการไม่มีปัญหาใดๆ ซึ่งก่อให้เกิดข้อพิพาทในหลายๆ ฝ่าย การจะได้มาซึ่งสันติภาพนั้นต้องเริ่มจากตัวเราเองที่จะไม่มองผลประโยชน์ของตนมากเกินไป ต้องรู้จักการแบ่งปัน การให้ และการเสียสละเพื่อผู้อื่นจึงจะทำให้เกิดสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง

ความหมายของกตัญญูกตเวทิตาธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของกตัญญูกตเวทิตาไว้ว่า กตัญญู (กะตัน-) ว. ซึ่งรู้อุปการะที่ท่านทำให้ เป็นคำคู่กับ กตเวทิตา คำว่า กตเวทิตา (กะตะ-) น. ความเป็นผู้ประกาศคุณท่าน, ความเป็นผู้สนองคุณท่าน เป็นคำคู่กับ กตัญญูตา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) รวมความแล้วหมายถึง เป็นผู้รู้คุณผู้มีอุปการะแล้วตอบแทนคุณท่าน ความกตัญญู เป็นการกระทำความดีอย่างหนึ่งที่บุคคลหนึ่งๆ ควรมีไว้เป็นคุณธรรมประจำตัว เพราะผู้ที่มีความกตัญญูนั้นมักจะทำให้ตนเองมีความสุข และยังนำความสุขนั้นๆ ไปให้แก่ผู้อื่นให้มีความสุขไปด้วย จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้ความสำคัญต่อผู้ที่มีความกตัญญูว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก และเป็นบุคคลที่โลกพึงมี หากโลกหรือสังคมใดไร้ซึ่งบุคคลผู้มีความกตัญญูเป็นคุณธรรมประจำใจแล้ว โลกหรือสังคมมนุษย์นั้นๆ ก็อาจจะหาความสุขสงบและเกิดสันติภาพไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูเป็นคุณธรรมประจำใจ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าบุคคลที่หาได้ยากมี 2 จำพวก (อง.ทุก.(ไทย), 20/120/114) ได้แก่

1. บุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน

2. กตัญญูทเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน

บุพพการีบุคคลกับกตัญญูทเวทีบุคคล เป็นบุคคลที่มาคู่กันเสมอ เพราะมีผู้ทำอุปการะก่อน จึงมีผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วจะตอบแทน และเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะว่าหมู่สัตว์ทั้งหลายถูกอวิชารอบงำ ยากที่จะมองเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นได้ (พระสิริมังคลาจารย์, 2544) ซึ่งในพุทธลัทธิ ได้กล่าวถึงบุคคลที่หาได้ยากไว้ว่า ความปรากฏของกตัญญูทเวทีบุคคลนี้ หาได้ยากในโลก (อง.ตัก.(ไทย), 20/115/358)

ประเภทของความกตัญญูทเวทีธรรม

1. ความกตัญญูต่อพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ทรงก่อตั้งพระพุทธศาสนา ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลาอันยาวนาน เพื่อบำเพ็ญการให้แก่มหาสรรพสัตว์พ้นจากสังสารวัฏ เมื่อครั้งที่พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระองค์ได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนากับทั้งพระสาวก ด้วยพุทธกิจตลอดพระชนม์ชีพ ได้ทรงโปรดพุทธบริษัทในฐานะที่ทรงเป็นพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ โดยทรงบัญญัติพระธรรมวินัยให้แก่พุทธบริษัท และเพื่อให้พุทธบริษัทถือเอาพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักการ 3 ประการ คือ เพื่อให้ละความชั่วทำความดี และทำจิตใจให้สะอาด ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงเป็นพระบรมครู ผู้ที่ได้ทำการอุปการะให้แก่สัตว์โลก

2. ความกตัญญูต่อพระธรรม

หลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้พุทธบริษัทถือเป็นหลักประพฤติปฏิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ซึ่งเป็นคำสอนอันนำไปสู่ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งปวง ค้นพบเป้าหมายแห่งชีวิตที่แท้จริง เกิดความสุข ความสงบ สันติแก่มวลมนุษยชาติ หากบุคคลนั้นได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา หลักพระพุทธศาสนาจึงถือว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เมื่อบุคคลใดได้นำมาประพฤติปฏิบัติตาม ก็จะได้รับผลแห่งธรรมที่ได้ปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรมและความเพียรพยายาม ในเมื่อพระพุทธศาสนามีพระคุณแก่สัตว์โลกเช่นนี้ มนุษย์ก็ควรตอบแทนบุญคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเหมาะสมสมควรแก่ฐานะและโอกาสที่พึงกระทำได้

3. ความกตัญญูต่อพระสงฆ์

พระสงฆ์คือชุมชนอันประเสริฐ ซึ่งเกิดจากท่านผู้รู้ผู้ดำเนินตามอย่างพระพุทธเจ้า มาอยู่รวมกัน เป็นแหล่งที่ดำรงรักษาธรรม และเป็นแหล่งแห่งกัลยาณมิตร ที่จะช่วยเกื้อหนุนให้ผู้ศึกษาเจริญงอกงามขึ้นไปในชีวิตอันประเสริฐ จนสามารถเข้าถึงธรรมตามอย่างพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) พระสงฆ์เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยหรือแก้ว 3 ประการ อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระสงฆ์ถือเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา เป็นศาสนทายาทและเป็นแบบอย่างให้พุทธ

บริษัทได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ทำให้เกิดความสุข สงบ และสันติ ดังนั้น พระสงฆ์จึงถือเป็นเนื่อนาบุญยิ่งของโลก ซึ่งไม่มีเนื่อนาบุญอื่นใดยิ่งกว่า

4. ความกตัญญูต่อบิดามารดา

บิดามารดาถือว่ามีพระคุณต่อบุตร คำโบราณถือว่า บิดามารดาเป็นพรหมของบุตร เป็นพระอรหันต์ในบ้าน โดยความผูกพันระหว่างบุตรกับบิดามารดานั้น ได้เริ่มตั้งแต่การปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาซึ่งในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุแห่งการมีบุตรไว้ว่า “ในสัตว์โลกนี้ เมื่อใดบิดามารดาอยู่ร่วมกันด้วยความรัก มารดามีระดูด้วย ทารกที่จะมาเกิดก็ปรากฏด้วย เพราะการประชุมพร้อมแห่งปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้ ความเกิดทารกจึงมี ดูกฤกษุทั้ง หลาย มารดาอย่ามรักษาทารกนั้นด้วยท้องแก่เดือนบ้าง สิบเดือนบ้าง เมื่อล่วงไปเก้าเดือน หรือสิบเดือน มารดาก็คลอดทารก ผู้เป็นภาระหนักนั้นด้วยความเสี่ยงชีวิตมากและเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้น ซึ่งเกิดแล้ว ด้วยโลหิตของตนด้วยความเสี่ยงชีวิตมาก” (ม.ม. (ไทย), 12/452/342) มารดาอย่ามเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา มารดาต้องดูแลรักษาครรภ์เป็นเวลา นานเก้าเดือนบ้าง สิบเดือนบ้าง เมื่อคลอดบุตร มารดาก็ต้องเสี่ยงชีวิตอย่างมาก เมื่อคลอดแล้วก็เลี้ยงบุตรด้วยน้ำนม ซึ่งน้ำนมมารดาจัดเป็นโลหิตในอริยวินัย (ม.ม. (ไทย), 12/453/342) มารดาก็เลี้ยงดูให้บุตรธิดาเจริญเติบโต มารดาจึงมีบุญคุณต่อบุตรธิดาเป็นอย่างมหาศาล มารดาบิดาเป็นผู้อุปการะและได้กระทำประโยชน์ให้แก่บุตรธิดา ทั้งที่เป็นส่วนของชีวภาพและกายภาพและที่เป็นไปเพื่อจิตภาพ ฐานะบิดามารดาจึงได้รับการยกย่องว่า เป็นฐานะที่สูงส่ง เป็นปูชนียบุคคลของบุตร ดังปรากฏในพรหมสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีพรหม บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่ามีบุรพาจารย์ บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาภายในเรือนตน สกุลนั้น ชื่อว่ามีบุรเทพ บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาภายในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีอาหุไนยบุคคล” (อง.จตุกก. (ไทย), 21/63/107)

5. ความกตัญญูต่อครูอาจารย์

ในพระพุทธศาสนาถือว่าครูมีบทบาทที่สำคัญมาก ครูอยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ซึ่งหมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะทำหน้าที่ในการสั่งสอนแนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างในการดำเนินไปในมรรคแห่งการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง ความเป็นกัลยาณมิตร มิตรที่ดีมีคุณธรรม มีสหายดี เพื่อนร่วมงานที่ดี มีเพื่อนดี เพื่อนที่รักใคร่สนทนารู้ใจกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ถือได้ว่าเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) ครูถือว่าเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของศิษย์ เป็นมิตรที่ดีกว่ามิตรทั้งหมด เพราะเป็นมิตรที่มีการประพฤติปฏิบัติหรือการศึกษาเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจความเป็นจริงของโลกและชีวิตนั้น มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถมีประสบการณ์มาก่อน ให้คำชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องเพื่อเดินทางก้าวไปสู่จุดหมายโดยไม่ผิดพลาด เพราะฉะนั้น ครูจึงอยู่ในฐานะของกัลยาณมิตรของศิษย์ทั้งหลายในการ

ถ่ายทอดวิชาความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ซึ่งศิษย์ทั้งหลายและคนทั่วไปให้ความเคารพยกย่อง ครูเพราะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกในสังคม ช่วยกันพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมที่พึงประสงค์ของสังคมนั้นๆ ด้วย คนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมจะนำความรู้ไปพัฒนาสังคมให้เกิดการพัฒนาที่มีความเจริญรุ่งเรือง

6. ความกตัญญูต่อญาติ

ญาติถือเป็นบุคคลที่รู้จักกัน ผู้ที่มีความคุ้นเคยกัน ย่อมมีนัยกว้าง กล่าวคือ ใครก็ตามที่เรารู้จัก ทั้งที่เป็นสายโลหิต คือ ญาติร่วมสายเลือดเดียวกัน ทั้งไม่ใช่สายโลหิตก็ตาม และเรามีความสัมพันธ์สนมคุ้นเคยมากหรือน้อย ก็นับว่าเป็นญาติเหมือนกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2515) และมีอีกสามคำ คือ มิตร อำมาตย์ และสหาย จะมาด้วยกันเสมอ มีความหมายใกล้เคียงสอดคล้องกับคำว่าญาติ ซึ่งความหมายคำว่า มิตร คือ คนบางคนในโลกนี้ให้สิ่งที่ให้ไต่ยาก สละสิ่งที่สละไต่ยาก ทำสิ่งที่ทำได้ยาก หนสิ่งที่ทนไต่ยาก บอกความลับแก่เพื่อน ปกปิดความลับของเพื่อน ไม่ทอดทิ้งในคราวที่มีอันตราย แม้ชีวิตก็สละเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนได้ เมื่อเพื่อนสิ้นเนื้อประดาตัวก็ไม่ดูหมิ่น (ขุ.จ. (ไทย), 30/122/409) คำว่าอำมาตย์ คือ ผู้ที่ร่วมงานกัน ทำประโยชน์ร่วมกัน เช่น ปรีกษาหารีอกัน หรือไปมาด้วยกัน และความหมายของคำว่า สหาย คือ การมาสหาย การไปสหาย การไปการมาสหาย การยืนสหาย การนั่งสหาย การนอนสหาย การหักทลายสหาย การสนทนาสหาย การเจรจาสหาย การสนทนาปราศรัยสหาย กับชนเหล่าใด ชนชั้นเหล่านั้นเรียกว่า สหาย (ขุ.จ. (ไทย), 30/121/394) เพื่อนร่วมงานในอิริยาบถทั้งหลายหรือผู้ไปด้วยในกิจทั้งหลาย และผู้มีความเลื่อมและความเจริญด้วยกัน การเป็นญาตินั้น พระโพธิสัตว์กล่าวว่า บุคคลชื่อว่ามิตรเพราะเดินร่วมกัน 7 ก้าวเท่านั้น ชื่อว่าเป็นสหาย เพราะเดินร่วมกัน 12 ก้าวจึงชื่อว่าญาติ เพราะอยู่ร่วมกัน 1 เดือน หรือครึ่งเดือน ชื่อว่าเสมอกับตน ก็เพราะอยู่ร่วมกันยิ่งกว่านั้น ข้าพเจ้านั้น จะพึงละทิ้งมิตรที่ชื่อภาพกันณี ซึ่งสนิทสนมกันมานานเพราะเหตุแห่งความสุขส่วนตัวได้อย่างไร (ขุ.ชา. (ไทย), 27/83/35) ความหมายที่มีในพระพุทธพจน์ว่า วิสสาสปรมาญาติ ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง (ขุ.ธ. (ไทย), 25/204/96) ความหมายของญาติในแง่นี้ หมายถึง บุคคลทั่วไปที่เรารู้จัก มีความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นกันเอง ญาติในความหมายตามพระพุทธพจน์ที่ว่า ความคุ้นเคยกัน ชื่อว่าเป็นญาติอย่างยิ่งนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการสากลไว้ว่า เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้โลกเกิดสันติสุข จากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างญาติ

7. ความกตัญญูต่อสถาบัน

สถาบันหลัก 3 สถาบัน คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันชาติเป็นสถาบันหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่างที่เป็นเครื่องหมายของความเป็นชาติ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่บ่งชี้ถึงความเป็นชาติได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

1) ความกตัญญูต่อสถาบันชาติ คำว่า “ชาติ หมายถึง ประเทศ ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ กลุ่มคนที่มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม อย่างเดียวกัน หรือปกครองในรัฐบาลเดียวกัน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ทุกคนที่อยู่ในชาติได้อาศัยบุญคุณของแผ่นดินที่ตนได้อยู่อาศัย จะต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ แล้วจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความกตัญญูต่อกตเวทีต่อชาติ และถือว่าเป็นกำลังส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคง และเพื่อให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง คนในชาติจะต้องมีความพร้อมเพรียงร่วมมือร่วมใจ มีความรักใคร่กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อกตเวทีต่อประเทศชาติ

2) ความกตัญญูต่อสถาบันพระศาสนา พุทธศาสนิกชนควรระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนและทรงประดิษฐานพระศาสนาไว้ให้ผู้นับถือได้รู้และปฏิบัติตามสืบมาจนบัดนี้ การที่พระพุทธ ศาสนาจะทรงอยู่หรือดำรงอยู่ได้ หรือจะเจริญก้าวหน้าหรือสูงส่งขึ้นกว่าเดิมได้นั้น จะต้องอาศัยพุทธบริษัทเป็นกำลังสำคัญ ในการช่วยกันทำนุบำรุงรักษาและเผยแผ่ให้สืบเนื่องยาวนานต่อไป โดยการตั้งใจศึกษาศาสนาให้ซาบซึ้งว่า ส่วนข้อนี้ห้าม ส่วนข้อนี้อนุญาต ส่วนนี้ควรเว้น ส่วนนี้ควรปฏิบัติและประพฤติปฏิบัติตามโอวาทในศาสนา นี้ชื่อว่าเป็นกตัญญูต่อพระศาสนา (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร, 2534) ดังนั้น พุทธบริษัทจะต้องตอบแทนพระคุณของพระองค์ด้วยอามิสบูชา เช่น ดอกไม้ ของหอม อารมณ์ รูปเทียน ปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย ผ้า ยารักษาโรค และตอบแทนด้วยการปฏิบัติบูชา คือ บูชาด้วยการปฏิบัติ ได้แก่การบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา

3) ความกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่สูงยิ่งในความรู้สึกของคนไทย อาจจะเป็นเพราะว่า กษัตริย์ไทยนั้นทรงเป็นผู้นำในทุกทาง ในอดีตแม่ทัพออกหน้าทหารทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและผู้ปกครองลูกคือไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ คนไทยจึงเทิดทูนกษัตริย์ฝังแน่นไปในสายเลือด รักและเคารพกษัตริย์เพราะถือว่าพระองค์ประกอบคุณความดี สิ่งใดเป็นของกษัตริย์คนไทยก็เคารพบูชา เพราะถือว่า เป็นของสูง ความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณนี้ได้สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในคุณงามความดีในทุกด้านแก่อาณาประชาราษฎร์ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความรัก ความหวังคนไทยทั้งชาติ ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติไทยอย่างใหญ่หลวง ยากที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบกับได้ ไม่ว่าในสมัยใด ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เกราชของชาติ ความเจริญของประเทศ ความร่มเย็นเป็นสุข และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์ไทยได้มีส่วนสำคัญในการสร้างสมไว้ให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานไทย (วีระชัย มีชอบธรรม, 453)

8. ความกตัญญูต่อสัตว์

สิ่งมีชีวิตในพระพุทธศาสนานั้นแบ่งออกเป็น 31 ภพภูมิซึ่ง มนุสสภูมิ หรือมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งที่ถือว่ามิใช่ตาเดียวกันกับสิ่งมีชีวิตในภพภูมิอื่น ในฐานะเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย มนุษย์จึงต้องมองเห็นคุณค่าของชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาร่วมชะตาเดียวกันกับตน ทั้งมนุษย์ทั้งสัตว์ที่เกิดมาล้วนอยากจะดำรงชีวิตตนให้อยู่ในโลกนาน ๆ ล้วนไม่อยากตาย อยากมีชีวิตที่เป็นสุข แสวงหาสิ่งที่ตนพอใจ ไม่ฆ่าสัตว์เพราะมองเห็นคุณค่าชีวิต เมื่อมนุษย์ไม่อยากตาย สัตว์ก็ไม่อยากตายเหมือนกัน สิ่งใดที่ไม่เป็นที่พอใจของเรา สิ่งนั้นก็ไม่ใช่ที่พอใจของสัตว์เช่นกัน สัตว์เกือบทุกชนิดล้วนมีบุญคุณต่อมนุษย์ทั้งสิ้น เช่นสัตว์ที่เราใช้แรงงาน เช่น วัว ควาย สุนัข ช้าง เป็นต้น โดยแต่ละชนิดก็มีประโยชน์ต่อมนุษย์แตกต่างกันไป ดังนั้น เมื่อสัตว์ให้คุณประโยชน์เช่นนี้ มนุษย์ควรตอบแทนคุณแก่สัตว์ โดยการดูแลให้สัตว์เหล่านั้น ให้กินอาหารที่ดี อยู่ในที่ ๆ ดี พุดกับมันดี ๆ และเอาใจใส่พวกมันอย่างดี ไม่ทรมาน ทบตีสัตว์เหล่านั้น

9. ความกตัญญูต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มนุษย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติมีความหมายใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เพราะมนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม และได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การทำงาน ฯลฯ ดังนั้นเมื่อมนุษย์ได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิต มนุษย์ก็ควรตอบแทนคุณของสิ่งแวดล้อมที่ตนได้รับประโยชน์บ้าง ราวกับว่าสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาตินั้นมีชีวิตจิตใจไม่แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ เพราะหากเราดูแลธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนธรรมชาติมากเกินไป ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติให้เป็นไปอย่างสมดุล ธรรมชาติก็จะยังคงอยู่ให้มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากความสมดุลของธรรมชาติต่อไป

ในวัฒนธรรมของชาวตะวันออก มีการสอนกันมากถึงเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา และผู้มีพระคุณ ตัวอย่างเช่น ชาวจีนที่บันทึกเรื่องราวบุคคลที่ถือเป็น 24 ยอดกตัญญูสำหรับเป็นแบบอย่างไว้สอนลูกหลาน อันที่จริง แม้แต่บุคคลที่เรารู้จักคุ้นเคยก็เป็นกลุ่มคนที่เราต้องพึ่งพาอาศัยเวลาที่มีปัญหา ตลอดถึงเวลาที่มีความเดือดร้อนต่าง ๆ นอกเหนือจากการพึ่งพาพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวที่ใกล้ชิดเราอาจเรียกองค์ประกอบของคนที่เรารู้จักคุ้นเคยที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตส่วนนี้โดยรวม ๆ ว่าเป็นสถาบันครอบครัวและญาติมิตร ซึ่งถ้าสถาบันส่วนนี้ถูกละเลย ผู้คนไม่รู้คุณค่าและปฏิบัติต่อสถาบัน ดังกล่าวอย่างอกตัญญูไม่รู้คุณ เช่น ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกในครอบครัวและญาติมิตรที่เคยให้ความเอื้ออาทรต่อเรา อันเป็นการปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นอย่างไม่รู้คุณ ต่อไปเมื่อเรามีปัญหาความเดือดร้อนอะไร ก็คงจะหวังพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัวและญาติมิตรเหล่านั้นได้ยาก หากผู้คนในสังคมต้องใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว ต่างคนต่างอยู่แบบตัวใครตัวมัน ปราศจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แม้แต่กับสมาชิกในครอบครัวและญาติมิตรคนรู้จักก็ยังพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้ สังคมที่มีชีวิตอย่างโดดเดี่ยวอ้างว้างเห็นแก่ตัวเช่นนี้ จะเป็นสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างไร และด้วยเหตุที่พ่อแม่

ครูอาจารย์ และพระมหากษัตริย์ ได้สร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ไว้ให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง จึงนับว่าเป็นผู้มีคุณและสมควรอย่างยิ่งที่ทุกๆ คนควรที่จะตอบแทนคุณ คือสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ท่านเหล่านั้น ตามสมควรแก่ความสามารถและโอกาสเอื้ออำนวย หากเป็นเช่นนั้นแล้วสังคมของเราก็คงกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความสงบสุขและสันติในที่สุด สำคัญที่สุดเมื่อสังคมสงบสุขโลกทั้งโลกก็就会产生สันติภาพ เพราะความกตัญญูทเวทนี้เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดความรักและเคารพกันตามฐานะนั้น ๆ มนุษย์ทุกคนก็จะให้เกียรติซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยอนุเคราะห์เกื้อกูลกันจนกลายเป็นกัลยามิตรที่ดีต่อกันทั้งหมด

ประโยชน์ของความกตัญญูทเวท

อันว่าความกตัญญูทเวทนี้เป็นสิ่งที่ดีและเป็นเครื่องหมายของคนดี ทั้งนี้ กตัญญูทเวทที่มีส่วนให้คนในสังคมเป็นคนที่ดีมีความประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้มีอุปการะ ให้ความเคารพยำเกรง ให้เกียรติและไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน เมื่อคนในสังคมเป็นคนที่ดีแล้วนั้น ย่อมจะส่งผลให้สังคมนั้นๆ เป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น บุคคลที่มีความกตัญญูทเวทนี้จะเป็นที่รักของบุคคลผู้มีพระคุณรวมถึงบุคคลรอบข้าง และสามารถเป็นแบบอย่างในการสร้างความกตัญญูทเวทต่อผู้อื่นต่อไป

1. ประโยชน์ของบุคคลผู้ที่มีความกตัญญูทเวท

- 1) ทำให้เป็นคนที่มีคุณค่าของผู้อื่น และมีสัมมาคารวะอ่อนน้อมถ่อมตน และจะทำให้เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง อีกทั้ง ยังจะได้เจอแต่คนดีๆ และได้แต่สิ่งดีๆ จากกัลยาณมิตร
- 2) ทำให้เป็นคนฉลาดมีสติ รู้จักแยกแยะว่าอะไรดีหรือไม่ดี
- 3) ทำให้เป็นคนที่มีจิตใจที่ดีงาม มีทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิต
- 4) ทำให้ดำเนินวิถีชีวิตไปอย่างปรกติสุข
- 5) รู้จักการแบ่งปัน การให้ การตอบแทนต่อผู้มีพระคุณ
- 6) เป็นที่รักและเชื่อถือของคนอื่น

2. แนวทางการปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวทิตาธรรม

การปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวทิตาธรรมนั้นไม่ถือว่าเป็นเรื่องยาก หากได้รู้จักบุญคุณของผู้ที่ทำการอุปการะเราก่อน แล้วระลึกไว้เสมอถึงพระคุณที่เขากระทำให้แก่เราว่ามีอะไรบ้าง และควรตระหนักถึงคุณความดีของบุคคลเหล่านั้นไว้ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันก็หาทางตอบแทนบุญคุณด้วยความพยายามตามวาระโอกาสที่สมควร ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะหากเราพึงระลึกถึงบุญคุณที่บุคคลอื่นได้ทำอุปการะแก่เราอยู่และหาทางตอบแทนด้วยความพยายามตามโอกาสอันสมควรแล้ว นั้นหมายความว่า เราได้รับรู้และปฏิบัติตามหลักกตัญญูทเวทิตาธรรมแล้ว ในขณะที่เดียวกันเรายังต้องมีหน้าที่สั่งสอนให้ลูกหลานของเราให้รู้จักกตัญญูทเวทิตาธรรมอีกด้วย (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ, 2536) ประการแรก ชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ของความกตัญญูทเวทิตาธรรม ประการที่สองทำเป็นตัวอย่าง ประการที่สามดำเนินตามหลักกตัญญูทเวทิตาธรรม

3. คุณค่าของกตัญญูทเวทิตาธรรม

ความกตัญญูทเวทิตาเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุมรอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ จำแนกความสำคัญของความกตัญญูทเวทิตาได้ ดังนี้

1) ความกตัญญูทเวทิตาเป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้สอดแทรกความกตัญญูทเวทิตาไว้เกือบทุกเรื่อง เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย การบวช วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น

2) ความกตัญญูทเวทิตา ทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมมั่นคง ซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่อันเหมาะสมของตนเอง โดยเริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในสถาบันครอบครัว โดยบิดามารดาทำหน้าที่ในฐานะบุพการีและบุตรธิดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาในฐานะผู้มีความกตัญญูทเวทิตา อันจะขยายผลในระดับสังคมที่กว้างออกไป ความกตัญญูช่วยให้โลกอยู่รอดไม่มีปัญหา ปัญหาคนชราไม่มีคนเลี้ยง ปัญหาสงคราม ปัญหาความโหดร้ายทารุณ ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็จะหมดไป

3) สภาวะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจะสมดุลไม่ถูกทำลาย คนมีความกตัญญูย่อมระลึกถึงบุญคุณของป่าไม้ ทุ่งนา แม่น้ำ ลำธาร ถนนหนทาง และสิ่งสาธารณประโยชน์อื่นๆ ช่วยกันอนุรักษ์ บำรุงรักษาให้สิ่งเหล่านั้นคงอยู่ร่วมกับมนุษย์อย่างสมดุลและกลมกลืน

4) ความกตัญญูทเวทิตาเป็นเครื่องหมายของคนดี ฉะนั้น หากสังคมใดมีบุคคลผู้มีความกตัญญูอยู่มาก สังคมนั้นก็ย่อมน่าอยู่เพราะมีความสงบและสันติ สามารถกล่าวได้ว่าสังคมนั้นเป็นสังคมแห่งคนดี

บทสรุป

จากที่ได้ทำการศึกษามาทั้งหมดได้ข้อสรุปว่า แนวทางการสร้างสันติภาพมีอยู่หลายวิธีและหลักธรรมที่เป็นคุณธรรมเบื้องต้นนั้นก็คือหลักกตัญญูทเวทิตาธรรม เพราะเป็นธรรมที่สร้างเสริมให้คนเป็นคนดี หากทุกคนมีความกตัญญูทเวทิตาธรรมในห้วงแห่งจิตแล้วก็ได้ชื่อว่าเป็นคนดี ดังคำว่าที่ว่า ความกตัญญูทเวทิตา เป็นเครื่องหมายของคนดี เมื่อคนดีอยู่ไหนในที่ตรงนั้นย่อมพบแต่ความร่มเย็นเป็นสุข คนดีจะเคารพนับถือผู้ใหญ่มาก ดูแลให้เกียรติผู้ที่ตนเคารพรักและนับถือ ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ทุกคนจะร่วมด้วยช่วยกันตระหนักรู้คุณผู้อื่นที่เคยกระทำแก่ตนและตอบแทนกันอย่างดี ก็จะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสมควรแก่ฐานะและกำลังกายที่จะพึงกระทำได้ กลายเป็นบุคคลหาได้ยากยิ่งในโลกนี้ สันติภาพจึงเริ่มต้นจากคุณธรรมข้อนี้ เมื่อสันติภาพภายในมีในจิตวิญญาณแล้วก็จะทำให้เกิดสันติภาพ

ภายนอกได้ง่าย เพราะคำว่าสันติภาพ หมายถึงสภาวะแห่งความสงบสุขอันเกิดจากความกตัญญู
กตเวทีที่เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้สถาบันครอบครัวและสังคมประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (2536). **กตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี**. กรุงเทพฯ:
ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)**. พิมพ์ครั้งที่ 8.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสิริมังคลาจารย์. (2544). **มังคลัตถิยปิฎก** เล่ม 4. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราช
วิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2515). **พุทธจริยา**. กรุงเทพฯ: หจก.การพิมพ์พระนคร.

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2552). **มงคลยอดยิวิติ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด กรณีศึกษา : การชิงอาวุธ
สงครามจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่ออาชญากรรมในจังหวัดนครราชสีมา
STATE RESPONSIBILITY WITHOUT FAULTA CASE STUDY: ARMED ROBBERY
FROM THE GOVERNMENT ARMORY TO COMMIT A CRIME AT NAKHON
RATCHASIMA DISTRICTS

จักรพงษ์ ลิ้มสุวรรณ

Chakrapong Limsuwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

E-mail: Chakrapong.li@rmu.ac.th

ได้รับบทความ: 8 กันยายน 2562; แก้ไขบทความ: 27 กันยายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 ตุลาคม 2562

Received: September 8, 2019; Revised: September 27, 2019; Accepted: October 29, 2019

บทคัดย่อ

การรักษาความปลอดภัยสาธารณะเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งนานาอารยประเทศซึ่งปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตยยึดถืออย่างเป็นสากล สำหรับประเทศไทยแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้การรักษาความปลอดภัยสาธารณะเป็นหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 52 ก็ตาม แต่กรณีที่เกิดสาธารณภัยและก่อความเสียหายกับประชาชน บทบัญญัติแห่งกฎหมายของไทยมักอยู่บนพื้นฐานของหลักความรับผิดชอบที่รัฐจะต้องรับผิดชอบเมื่อรัฐกระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายเป็นสำคัญ แม้ว่าความเสียหายเช่นนั้นจะเป็นผลโดยตรงจากการที่รัฐก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับประชาชนก็ตาม เว้นแต่กรณีที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรได้กำหนดให้รัฐจะต้องรับผิดชอบไว้เป็นการเฉพาะเป็นรายกรณีเท่านั้น แตกต่างจากประเทศฝรั่งเศสซึ่งยึดถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทั้งปวงที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความเสียหายที่รัฐเป็นผู้ก่อขึ้นแม้ว่ารัฐนั้นจะมิได้มีความผิดก็ตาม จากความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งอาจกระทบต่อผู้เสียหายจากกรณีการชิงอาวุธสงครามจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่อความรุนแรงในจังหวัดนครราชสีมาตามมาหลายประการ เช่น ปัญหาการไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของประชาชนผู้เสียหาย ปัญหาความไม่เสมอภาคในการเยียวยาความเสียหาย และปัญหาความไม่มั่นคงของมาตรการเยียวยาตามกฎหมาย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาดังกล่าว และนำเสนอแนวทางในการ

พัฒนามาตรการเยียวยาประชาชนผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากความเสี่ยงภัยที่รัฐเป็นผู้ก่อขึ้น ให้มี
สอดคล้องกับระบอบเสรีประชาธิปไตยและเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญต่อไป

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด, ความรับผิดโดยเคร่งครัด, การรักษาความปลอดภัย
สาธารณะ

Abstract

Public security deems a solely responsibility of the government which many civilized countries governing in a liberal democracy have globally abided by. For Thailand, even though the constitution stipulates that the public security is a responsibility of the government under Article 52, but in the event of public hazard causing damage to the people, the provisions of Thai law are often significantly based on the liability principle. That is to say, the government is liable only when the government performs intentionally or negligently to cause damage substantially, although those damages are a direct result that the government causes the risks to the people, except the event that the law stipulates that the government must be liable on a certain case only. Contrary to France, it is adhered by the general law that the government must be responsible for all damages incurred arising from the various risks created by the government, even if the government does not have any offense whatsoever. Regarding to the different points as aforementioned, it causes various practical problems that may affect the victims of the armed robbery from the government armory for use to create the violence in Nakhon Ratchasima Province, including the problem of not the right holder exercising the right of damage claim for the suffering people, the problem of inequality in remedy the damages incurred and the problem of the instability of the legal remedy measures issued. This article aims to study the problems mentioned above and propose guidelines for the development of remedy measures for people who have been suffered from the risks created by the government to be in line with the liberal democracy and the spirit of the constitution.

Keyword: state responsibility without fault, strict liability, public security

บทนำ

บทความฉบับนี้ผู้เขียนขออุทิศเพื่อส่งกำลังใจให้แก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิตกรณีคนร้ายก่อเหตุสังหารประชาชนจำนวนมากในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 8 - 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ให้พบหนทางเยียวยาความสูญเสียและได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐโดยเร็ว และเพื่อเป็นการรำลึกถึงดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ดังกล่าว ด้วยหวังว่าบทความฉบับนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนากฎหมาย และมาตรการรักษาความปลอดภัยสาธารณะเข้มแข็งมากขึ้นในอนาคตต่อไป

เหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุให้มีประชาชนเสียชีวิตกว่า 30 คน และบาดเจ็บอีกเป็นจำนวนมาก (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2563) กรณีดังกล่าวก่อให้เกิดความสูญเสียและผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลและสังคมในทางตรงกันที่ ได้แก่ ความสูญเสียที่เกิดแก่ผู้เสียชีวิตและครอบครัวอันเป็นที่รัก และความรู้สึกต่อประชาชนทั่วไปที่มีผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพจิตตามมาหลายประการ เช่น ความเครียด อาการฝันร้าย การนอนไม่หลับ (Thaipbs, 2563) เป็นต้น

เหตุการณ์ดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อประชาชนในทางตรงเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบทางอ้อมซึ่งจะปรากฏตามมาในระยะหลังอีกหลายประการ เช่น ปัญหาการเกิดพฤติกรรมเลียนแบบการก่อเหตุโดยใช้ความรุนแรง โดยนับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวมีการใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธปืนหรืออาวุธสงครามในลักษณะใกล้เคียงกันเกิดขึ้นจริงอย่างน้อย 3 ครั้ง (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2563) และมีผู้แสดงออกว่าจะก่อเหตุแต่ยังไม่ได้ลงมือกระทำจริงนับ 10 ราย ภายในระยะเวลาเพียงไม่ถึง 1 สัปดาห์เป็นต้น กรณีดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกของบุคคล และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนบางกลุ่มที่สมควรศึกษาและแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

อนึ่ง ผู้เขียนมิได้มีความมุ่งหมายที่จะวิพากษ์หรือนำเสนอแนวทางการแก้ไขหรือเยียวยาผลกระทบดังกล่าวในเชิงจิตวิทยา หากแต่จะได้นำเสนอถึงปัญหาในทางกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่อง “ความรับผิดชอบ” และ “ความรับผิดชอบ” ของรัฐในฐานะที่เป็นผู้หน้าที่รักษาความปลอดภัยสาธารณะตามรัฐธรรมนูญซึ่งเมื่อรัฐไม่อาจดำเนินการตามหน้าที่ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญได้ ย่อมจะต้องรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายนั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความบกพร่องของรัฐ โดยมีกรอบในการศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบและการเยียวยาผู้เสียหายในเหตุการณ์ดังกล่าวตามระบบกฎหมายของไทย เปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศ

ผลการศึกษา

แนวคิดในการก่อตั้งรัฐสมัยใหม่ (Modern State) โดยเฉพาะรัฐที่เป็นเสรีประชาธิปไตย เชื่อว่ารัฐเกิดจากการรวมตัวกันของทุก ๆ คนในประชาคม และเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน

ทั้งหลายนั้น คือ อำนาจอธิปไตยซึ่งย่อมเป็นของทุก ๆ คน ตามทฤษฎีสัญญาประชาคมของฌอง ฌาคส์-ฌาคส์ (เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, 2561) อย่างไรก็ตาม ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่จำนวนประชากรมากกว่าและมีความสลับซับซ้อนของสังคมมากกว่าสังคมในสมัยบรรพกาล การมีผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ปกครองและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยไทยประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของรัฐด้วยเหตุนี้แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงได้ถูกพัฒนาขึ้นในโลกตะวันตก ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 และเริ่มแบ่งบานในคริสต์ศตวรรษที่ 18 (ฐาณกร ศิริฤทธิ์วัฒนา, 2562) และแผ่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในเวลาต่อมา

จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อำนาจอธิปไตย และประชาชนข้างต้น จึงเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากล และมีการบัญญัติหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน และให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญในลำดับแรก ๆ เสมอ เช่น มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติว่า “ให้อำนาจอธิปไตยของชาติเป็นของประชาชน ซึ่งใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางผู้แทนราษฎรโดยผ่านกระบวนการออกเสียงประชามติ” และมาตรา 20 (2) ของกฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติว่า “บรรดาอำนาจของรัฐมาจากปวงชน ปวงชนใช้อำนาจดังกล่าวโดยการเลือกตั้ง ...” เป็นต้น

ภายใต้แนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้วรัฐเสรีประชาธิปไตยดำรงอยู่ก็เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั่นเองฝ่ายปกครองซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนจึงดำรงอยู่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญด้วยในขณะเดียวกันประชาชนภายใต้รัฐเสรีประชาธิปไตยย่อมมีสิทธิขั้นพื้นฐานในการเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยเช่นกัน (ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, 2561)

หน้าที่ของรัฐในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ

โดยเหตุที่ประเทศไทยเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยตามมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อีกทั้งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ยังให้การรับรองหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนเอาไว้ในมาตรา 3 ด้วย จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าประเทศไทยเองก็เป็นรัฐเสรีประชาธิปไตย ซึ่งดำรงอยู่ก็เพื่อประโยชน์ของปวงชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐจึงต้องผูกพันต่อสัญญาประชาคมและมีหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและเพื่อประโยชน์สาธารณะตามหลักพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งย่อมหมายรวมไปถึงหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะด้วยนั่นเอง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งมีการกำหนดหน้าที่ของรัฐที่มีต่อประชาชนเอาไว้อย่างชัดเจนมากขึ้น ด้วยการบัญญัติหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ เอาไว้เป็นการเฉพาะและยังมีการบัญญัติถึงหน้าที่ของรัฐในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 52 วรรคแรก ความว่า “รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบัน

พระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บุรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยของประชาชน...”

กล่าวโดยสรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัย สาธารณะให้แก่ปวงชนชาวไทย และเพื่อการนี้รัฐจึงมีอำนาจตามกฎหมายเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเมื่อรัฐมีทั้งหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายในแง่รัฐจึงจำเป็นต้อง “รับผิดชอบ” เมื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะให้สมดังเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญได้

ความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิดในระบบกฎหมายฝรั่งเศส

จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนในแง่ที่ว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความปลอดภัย สาธารณะระบบกฎหมายของฝรั่งเศสจึงวางฐานความคิดว่ารัฐจะต้องมี “ความรับผิดชอบ” ต่อประชาชน ซึ่งหมายถึง กรณีที่บุคคลทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือที่เป็นรัฐมีหน้าที่หรือความผูกมัดที่ต้องชดใช้หรือแก้ไขเยียวยาสิ่งที่ตนได้ทำขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความรับผิดชอบ คำว่า “ความรับผิดชอบ” จึงมีความหมายที่กว้างกว่า “ความรับผิด” เช่นนี้ความรับผิดชอบจึงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการกระทำละเมิด และความรับผิดชอบต่อความเสียหายโดยไม่คำนึงถึงการกระทำที่เป็นความผิดใด ๆ หรือความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด (ชาญชัย แสงวงศ์, 2560) จากฐานความคิดข้างต้น ก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นหลักความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิดซึ่งอิงอยู่กับทฤษฎีความเสี่ยงภัยพิเศษ กล่าวคือ รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนในกรณีที่รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่บางอย่างซึ่งมีความเสี่ยงภัยหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายได้โดยสภาพ และอาจก่อให้เกิดความเสียหายเป็นกรณีพิเศษแก่ประชาชน ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นรัฐก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายเช่นนั้นโดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่เสียหายนั้น โดยผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่ได้รับนั้นเกิดขึ้นจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่แต่อย่างใด (ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, 2556) เนื่องจาก แม้ว่าความเสี่ยงภัยเช่นนั้นจะเกิดขึ้นด้วยความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นหน้าที่ของรัฐก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเสี่ยงภัยเช่นนั้นรัฐเองที่เป็นก่อให้เกิดขึ้นดังนั้นรัฐย่อมมีหน้าที่ผูกพันที่จะต้องบริหารความเสี่ยงภัยนั้นและป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่ประชาชนด้วยเช่นกัน ต่อเมื่อรัฐไม่สามารถป้องกันความเสียหายอันเป็นผู้สืบเนื่องจากความเสี่ยงภัยที่รัฐสร้างขึ้นได้ รัฐย่อมต้องรับผิดชอบต่อชดเชยหรือเยียวยาแก่ประชาชนที่ได้รับความเสียหายนั่นเอง

ในปี ค.ศ. 1916 ได้เกิดเหตุระเบิดขึ้นในฝรั่งเศสเป็นผลให้ทรัพย์สินของประชาชนได้รับความเสียหาย มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ผู้เสียหายจำนวนมากจึงได้รวมตัวกันฟ้องรัฐเพื่อให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (คดี C.E., 28 mars. 1919, Regnault – Desroziers) ข้อเท็จจริงแห่งคดีปรากฏว่าราชการทหารได้เก็บวัตถุระเบิดในไว้ในคลังอาวุธโดยมิได้มีมาตรการรักษาความปลอดภัย

ที่เพียงพอในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง ซึ่งสภาแห่งรัฐได้วินิจฉัยกรณีดังกล่าวว่า การเก็บวัตถุระเบิดหรือวัตถุอันตรายอื่น ๆ ในคลังอาวุธซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชน เป็นการกระทำเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการแจกจ่ายอาวุธไปยังท้องถิ่นห่างไกล การดำเนินการนี้แม้จะเป็นความจำเป็นทางราชการทหารก็ตาม แต่ก็ป็นต้นเหตุให้เกิดการระเบิดดังกล่าวและก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น โดยมีได้เกิดจากสงคราม ดังนั้น รัฐจึงต้องรับผิดชอบและชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ประชาชน แม้ความเสียหายดังกล่าวจะไม่ได้เกิดจากความผิดของรัฐก็ตาม (บุบผา อัครพิมาน)

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงแห่งคดีดังกล่าวข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าหากเกิดเหตุซึ่งอาวุธสงครามไปจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่อความรุนแรงในประเทศฝรั่งเศส และเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนรัฐก็ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งปวง โดยมีพิกัดพิจารณาถึงความเสียหายเช่นนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำซึ่งรัฐมีส่วนต้องรับผิดชอบด้วยหรือไม่ก็ตาม

ความรับผิดชอบของรัฐกรณีเกิดเหตุซึ่งอาวุธสงครามจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่ออาชญากรรมตามระบบกฎหมายไทย

แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วรัฐจะมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน แต่กรณีของประเทศไทยความรับผิดชอบต่อความเสียหายในลักษณะดังกล่าวนี้ยังถูกจำกัดอยู่บนพื้นฐานของ “ความรับผิด” ของรัฐเป็นหลัก กล่าวคือ ในการพิจารณาเรื่องความรับผิดชอบของรัฐนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก ซึ่งศาลจะวินิจฉัยคดีตามหลักความรับผิดชอบโดยอาศัยความผิดเป็นสำคัญ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2560) ในแง่นี้รัฐจึงต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดกับประชาชนก็ต่อเมื่อความเสียหายเช่นนั้นเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของรัฐ ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายอื่น ๆ พบว่ามีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดให้รัฐจะต้องรับผิดแม้รัฐจะไม่ได้กระทำความผิดซึ่งเรียกว่า “ความรับผิดโดยปราศจากความผิด” หรือความรับผิดโดยเคร่งครัด ด้วยเช่น พระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2546 ซึ่งมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้รัฐจะต้องให้การสงเคราะห์แก่ข้าราชการซึ่งได้รับอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่, พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากความช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดจนตนเองได้รับอันตราย, พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นต้น

หลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดดังกล่าวมิได้ใช้จำกัดอยู่เพียงในระบบกฎหมายปกครองเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของกฎหมายอื่น ๆ ด้วย เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการชดเชยความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 (มานิตย์ จุมปา, 2554) เป็นต้นจะเห็นได้ว่าหลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดนี้ดำรงอยู่ในระบบกฎหมายของไทยเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว หากแต่เมื่อเป็นกรณีที่มีได้มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนตามที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น ระบบกฎหมายของไทยมักจะดำเนินไปบนพื้นฐานของการพิสูจน์ว่ารัฐนั้นได้กระทำโดย “จงใจ” หรือ “ประมาทเลินเล่อ” อันเป็นผลให้เกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่ ซึ่งเป็นหลักคิดที่อาศัยองค์ประกอบความผิดเท่านั้น (ฉันทิกา กุลธำรงค์, 2551) ฐานความคิดดังกล่าวส่งผลให้มุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้นจำกัดอยู่ในลักษณะของ “ความรับผิด” ทำให้ในปัจจุบันการนำเอาหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่อง “ความรับผิดชอบของรัฐ” มาใช้ในระบบกฎหมายของไทยจึงมีอยู่น้อยมาก

จากความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดที่มีความแตกต่างกันระหว่างระบบกฎหมายของไทยกับระบบกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีส่วนต่อการกำหนดหน้าที่และ “ความรับผิดชอบ” ของรัฐตามกฎหมาย และทัศนคติในเรื่องความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ในส่วนนี้ผู้เขียนจะได้เสนอถึงมาตรการในการเยียวยาของรัฐต่อกรณีศึกษาเหตุการณ์ชิงอาวุธสงครามจากคลังอาวุธของรัฐเพื่อก่อเหตุความรุนแรงในจังหวัดนครราชสีมา และจะได้ทำการวิเคราะห์ถึงผลกระทบและแนวทางการพัฒนาต่อไป โดยมีรายละเอียดในการเยียวยาตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

(1) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ระงับเหตุดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2546 จากมติที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย สำนักนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2/2563 กรณีผู้เสียชีวิต 1,000,000 บาท กรณีผู้บาดเจ็บสาหัส 200,000 บาท กรณีบาดเจ็บเล็กน้อย 100,000 บาทต่อราย (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2563ก)

(2) กรณีผู้ประกันตน จะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 โดยมีผู้ประกันตนได้รับการชดเชยจากการบาดเจ็บจากการทำงาน 2 ราย และมีผู้ประกันตนได้รับบาดเจ็บที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการทำงาน 11 ราย (กรมประชาสัมพันธ์, 2563)

(3) กรณีเยียวยาประชาชนผู้ได้รับบาดเจ็บหรือตายจากกรณีเสียชีวิต ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 2,940,000 บาท (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2563) โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา 18 ประกอบกับกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2556 ข้อ 3 และข้อ 4 ซึ่งกำหนดให้จ่าย

ค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย กรณีได้รับบาดเจ็บเป็นค่ารักษาพยาบาลไม่เกิน 30,000 บาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ ไม่เกิน 20,000 บาท ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ อัตราวันละ 200 บาท ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นอีกไม่เกิน 30,000 บาท กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายเป็นค่าตอบแทนไม่เกิน 30,000 บาท ค่าจัดการศพไม่เกิน 20,000 บาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูไม่เกิน 30,000 บาท และค่าเสียหายอื่นอีกไม่เกิน 30,000 บาท

(4) กรณีเี่ยวยาประชาชนผู้เสียหายเพิ่มเติม ตามมติของคณะกรรมการกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยสำนักนายกรัฐมนตรี โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับบริจาคและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ซึ่งมีมติดังกล่าวกำหนดให้ผู้เสียชีวิตได้รับเงินชดเชยจำนวน 1,000,000 บาท บาดเจ็บสาหัส 200,000 บาท บาดเจ็บ 100,000 บาท ต่อราย และเงินช่วยเหลือกรณีทรัพย์สินเสียหาย ฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสิ้น 27 ราย เป็นจำนวนเงิน 34,800,000 บาท (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2563)

จากมาตรการทางกฎหมายที่รัฐดำเนินการเพื่อเี่ยวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าการดำเนินการตามข้อ (3) และ (4) นั้นมีประเด็นอันสมควรได้รับการวิพากษ์ดังต่อไปนี้

ประการแรกค่าชดเชยตามที่พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ประกอบกับกรอบในการพิจารณาตามที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2556 กำหนดไว้มีจำนวนเงินชดเชยที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับอัตราเงินเฟ้อในปัจจุบันแม้มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจะบัญญัติรับรองว่าสิทธิหรือประโยชน์ซึ่งผู้เสียหายหรือจำเลยได้รับตามพระราชบัญญัตินี้ จะไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้รับตามกฎหมายอื่นซึ่งเป็นการเปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอรับประโยชน์ตามกฎหมายอื่น หรือฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อโต้แย้งคำสั่งปฏิเสธการอนุมัติเงินชดเชยหรือเพื่อโต้แย้งคำสั่งให้ชดเชยความเสียหายที่น้อยเกินสมควรได้ แต่หากพิจารณาต่อไปถึงความรับผิดชอบของรัฐตามกฎหมายไทยแล้ว กรณีดังกล่าวจะอยู่ในขอบเขตของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งโดยหลักพื้นฐานของกฎหมายดังกล่าวเป็นการพิจารณาบนพื้นฐานของ “ความรับผิดชอบ” โดยอาศัยองค์ประกอบความผิดเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐจะไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีดังกล่าว หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าการรักษาความปลอดภัยในระดับปกติตามหลักเกณฑ์และวิธีการหรือระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยแล้ว

ประการที่สอง หากพิจารณาในแง่ที่ว่าเขตอำนาจของศาลปกครองไทยนั้นอาจรวมไปถึงอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาความรับผิดโดยปราศจากความผิดของรัฐ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ความรับผิดอย่างอื่น” นั้น เป็นลักษณะความรับผิดซึ่งมิใช่ทั้งความรับผิดทางละเมิด ความรับผิดทางสัญญาทางปกครอง เนื่องจากกรณีทั้งสองนั้นได้มีการบัญญัติเอาไว้โดยชัดแจ้งแล้ว ดังนั้น จึงอาจอนุมานได้ว่าผู้ร่างมีเจตนารมณ์ที่จะเปิดช่องให้ศาลปกครองเป็นผู้พัฒนาหลักกฎหมายปกครองในเรื่องความรับผิดโดยปราศจากความผิดขึ้นมา (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2560: 363-364) อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงการนำเอาหลักความรับผิดโดยปราศจากความผิดมาปรับใช้ในศาลปกครองแล้วพบว่าการปรับใช้หลักการดังกล่าวอย่างจำกัด อีกทั้งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการโต้แย้งคำสั่งในการให้จ่ายเงินชดเชยซึ่งเห็นว่ามันน้อยเกินไป เช่น คดีฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินเพิ่มในที่ที่มีการตั้งเสาไฟฟ้าและเดินแนวสายไฟฟ้าในที่ดิน (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 37/2545) คดีผู้ครอบครองที่ดินโดยไม่มีเอกสารสิทธิในพื้นที่สร้างเขื่อนฟ้องขอให้ศาลปกครองพิพากษาให้รัฐจ่ายเงินค่าชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ กรณีการสร้างเขื่อนปากคังชลสิทธิ์ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.123/2550) การฟ้องขอให้รัฐจ่ายเงินรางวัลนำจับในคดียาเสพติด (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 360/2551) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาเพื่อรับปัญหาข้างต้นไว้วินิจฉัยนั้น ศาลปกครองก็ยังคงพิจารณาอยู่บนพื้นฐานของหลัก “ความรับผิด” ของรัฐเช่นเดิม กล่าวคือ ประชาชนจะมีสิทธิในการฟ้องคดีหรือไม่นั้น ศาลยังคงพิจารณาว่าการกระทำของรัฐนั้นมีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่หรือกำหนดให้ต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ และยังต้องประกอบกับจะต้องมีคำสั่งในการให้หรือปฏิเสธการให้เงินชดเชยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายซึ่งได้รับการเยียวยาจากรัฐในกรณีเหตุความรุนแรงที่จังหวัดนครราชสีมาเห็นว่าเงินชดเชยดังกล่าวนั้นไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่ตนเองได้รับก็อาจอาศัยบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเพื่อฟ้องโต้แย้งคำสั่งที่ให้จ่ายเงินชดเชยเป็นคดีต่อศาลปกครองได้ เนื่องจากมีกฎหมายกำหนดให้รัฐจะต้องรับผิด และคณะกรรมการได้พิจารณามีคำสั่งให้เงินชดเชยต่อผู้เสียหายไว้แล้วนั่นเอง

ประการที่สามจากหลักคิดพื้นฐานของระบบกฎหมายไทยประกอบกับบทวิเคราะห์ประการที่สองข้างต้น ส่งผลให้ประชาชนมิใช่ผู้ทรงสิทธิในการเรียกร้องให้รัฐต้องรับผิดชอบในกรณีที่รัฐก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชน หากแต่สิทธิในการเป็น “ผู้เสียหาย” ซึ่งจะมีสิทธิได้รับการ

เยียวจาการัฐนั้นถูกจำกัดอยู่เพียงเฉพาะกรณีที่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้ชัดเจนเท่านั้น วิธีการดำเนินไปของกฎหมายไทยในลักษณะดังกล่าวนี้ย่อมไม่สอดคล้องต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่รัฐจะต้องผูกพันต่อสัญญาประชาคมและมีหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ตลอดจนดำเนินการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะอันหมายความว่าในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ อีกทั้งยังส่งผลให้การบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 52 ซึ่งกำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาความปลอดภัยสาธารณะให้แก่ประชาชนนั้น ยังไม่อาจบรรลุเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่ต้องการสร้างความตระหนักในหน้าที่ของรัฐที่มีต่อประชาชนได้

ประการที่สี่ มาตรการเยียวยาความเสียหายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับบริจาคและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 เป็นเพียงแนวปฏิบัติของฝ่ายปกครองเท่านั้น ไม่มีความมั่นคงเพียงพอต่อเช่นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติทำให้การแก้ไข เพิ่มเติม หรือการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาอนุมัติเงินชดเชยแก่ผู้เสียหาย ขึ้นอยู่กับฝ่ายการเมืองซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดุลพินิจในการอนุมัติเงินชดเชยจึงผูกติดอยู่กับนโยบายของฝ่ายการเมือง

มาตรการเยียวยาความเสียหายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายที่สามารถแก้ไขได้โดยง่าย อาจมีข้อดีในแง่ของความคล่องตัวและรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ในอีกแง่หนึ่งก็อาจนำมาซึ่งปัญหาความเสมอภาคด้วยเช่นกัน เช่น ในกรณีที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ในกรณีเกิดเหตุก่อการร้ายขึ้น ซึ่งรัฐบาลในขณะนั้นได้ใช้มติคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดการให้ความช่วยเหลือในกรณีก่อการร้ายเพิ่มเติมจากระเบียบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2550 เป็นผลทำให้ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ จะได้รับความช่วยเหลือมากกว่าผู้เสียหายจากความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 (อัญชนา สาเรือง, 2561) เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงการใช้ดุลพินิจในการอนุมัติเงินชดเชยมากหรือน้อยเพียงใด รวมถึงการปฏิเสธการให้เงินชดเชยนั้นอยู่ในอำนาจดุลพินิจของฝ่ายบริหาร (คณะกรรมการกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย) ในลักษณะค่อนข้างกว้างขวาง ซึ่งในแต่ละกรณีก็มีการกำหนดให้เงินชดเชยในอัตราที่แตกต่างกันเช่น กรณีจากเหตุน้ำท่วมอันเป็นผลมาจากพายุนีโพลในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวได้มีมติให้เงินชดเชยแก่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต 50,000 บาทต่อรายเท่านั้น (กรมประชาสัมพันธ์, 2562) เมื่อเทียบกับกรณีเหตุความรุนแรงที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งได้รับเงินชดเชยกรณีเสียชีวิตถึง 1,000,000 บาท จะเห็นได้ถึงความแตกต่างของ

จำนวนเงินชดเชยที่ครอบครัวของผู้เสียชีวิตได้รับซึ่งไม่ปรากฏถึงเหตุผลหรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการให้ค่าชดเชยต่อเหตุความรุนแรงที่จังหวัดนครราชสีมาเป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการที่รัฐก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยเพิ่มขึ้นแก่ประชาชน ต่างจากการเกิดภัยพิบัติตามธรรมชาติซึ่งแม้รัฐจะมีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเกิดพายุไต้ฝุ่นและน้ำมาซึ่งวาตภัยและอุทกภัยนั้นเป็นภัยธรรมชาติที่ไม่มีรัฐบาลใด ๆ สามารถป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ ในแง่ของความรับผิดชอบของรัฐที่มีต่อประชาชนในเหตุการณ์ความรุนแรงที่จังหวัดนครราชสีมาจะต้องมีมากกว่าและสมควรได้รับเงินชดเชยที่มากกว่า แต่หากพิจารณาในแง่ของผู้เสียหายทั้งในด้านความรู้สึกลุกลาม และปัญหาทางเศรษฐกิจที่ครอบครัวของผู้เสียชีวิตจะต้องเผชิญควรอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นจำนวนเงินชดเชยในกรณีเสียชีวิตของคณะกรรมการชุดเดียวกันภายใต้ระเบียบการเยียวยาเดียวกันจึงไม่ควรแตกต่างกันดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การพิจารณาอนุมัติเงินเยียวยาจึงไม่ควรขึ้นอยู่กับนโยบายของฝ่ายบริหารซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่จะต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นไปตามหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ ตามมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สรุป

จากการศึกษาสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าระบบกฎหมายของไทยยังไม่ให้การยอมรับหลักการที่กำหนดให้รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนในลักษณะที่เป็น “ความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิด” หรือความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด หากแต่การพิจารณาความรับผิดชอบของรัฐนั้นยังคงอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบความผิดเป็นหลัก โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะให้รัฐจะต้องรับผิดชอบและเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายแม้รัฐจะไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งหากเป็นกรณีที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ ประชาชนย่อมไม่อาจอ้างสิทธิเพื่อให้รัฐรับผิดชอบต่อความเสียหายได้ หากรัฐสามารถพิสูจน์ได้ว่ามิได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน เนื่องจากประชาชนมิใช่ผู้ทรงสิทธิในเรื่องดังกล่าวอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาถึงกรณีศึกษาผู้เขียนเห็นว่าอาจเกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้นได้หลายประการ กล่าวคือ การเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีจำนวนเงินชดเชยที่ไม่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป แต่เมื่อผู้เสียหายต้องการเรียกร้องเงินชดเชยที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด อาจไม่สามารถกระทำได้อีกเนื่องจากหลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของไทยยังคงยึดถือหลักความรับผิดโดยอาศัยองค์ประกอบความผิดเป็นหลัก ซึ่งแม้ว่าอาจสามารถอาศัยช่องทางของบทบัญญัติมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ก็พบว่ามี

ข้อจำกัดในเรื่องของการยอมรับและการนำหลักความรับผิดชอบโดยปราศจากความผิดมาปรับใช้อยู่มาก และแม้จะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีให้จัดตั้งกองทุนกองทุนเงินช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ค่าชดเชยเพิ่มเติมแก่ผู้เสียหายก็ตามแต่มาตรการดังกล่าวยังผูกติดอยู่กับนโยบายทางการเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ส่งผลให้ในทางปฏิบัติพบปัญหาความเสมอภาคในการพิจารณาอนุมัติเงินชดเชยที่แตกต่างกัน และการขาดหลักเกณฑ์การพิจารณาที่แน่ชัด อีกทั้งกฎหมายดังกล่าวยังเป็นเพียงระเบียบที่มีความมั่นคงน้อยกว่ามากเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอีกด้วย

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางในการพัฒนากลไกในการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายจากกรณีที่รัฐเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยขึ้นแก่สังคมและประชาชน ดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องต่อพันธกิจพื้นฐานของรัฐตามระบอบเสรีประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ควรมีการศึกษาเพื่อตรากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐต่อกรณีที่รัฐสร้างความเสี่ยงภัยให้เกิดขึ้นแก่สังคมหรือประชาชนเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ประชาชนผู้เสียหายอันเป็นผลสืบเนื่องจากความเสี่ยงภัยที่เพิ่มขึ้นเป็นผู้ทรงสิทธิเรียกร้องให้รัฐรับผิดชอบต่อความเสียหายเช่นนั้น เนื่องจาก โดยบริบทของระบบกฎหมายไทยการพัฒนาหลักกฎหมายขึ้นโดยองค์การตุลาการนั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

2. กฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายอันได้รับผลจากความเสี่ยงภัยที่รัฐเป็นผู้ก่อขึ้นนั้นควรอยู่ในระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งกำหนดแนวทางในการประเมินที่มีหลักเกณฑ์เพียงพอให้ฝ่ายบริหารสามารถปฏิบัติและสร้างบรรทัดฐานที่เสมอภาคแก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายในกรณีต่างๆ ได้อย่างเป็นธรรม

3. สร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักถึงหน้าที่ของรัฐและความรับผิดชอบต่อประชาชนว่ามีได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความรับผิดชอบเมื่อกระทำความผิดเท่านั้น อันจะนำไปสู่การสร้างมาตรการรักษาความปลอดภัยในจุดเสี่ยงภัยพิเศษและความรับผิดชอบต่อรัฐที่มีต่อประชาชนที่สูงขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2561). **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ฐากูร ศิริฤทธิ์วัฒนา. (2562). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ: หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ต่อพงศ์ กิตติยานพงศ์. (2561). **ทฤษฎีสถิตขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). **กฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- บุบผา อัครพิมาน. (มปพ.). คำวินิจฉัยและข้อสังเกตในคดีเกี่ยวกับความรับผิดของฝ่ายปกครองในระบบกฎหมายฝรั่งเศส ในรวมบทความทางวิชาการ เล่ม 1 : กฎหมายปกครอง ภาคสารบัญญัติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- มานิตย์ จุมปา. (2554). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. (2563). แถลสรุปรยอเหตุกราดยงโคราช ตาย 30 บาดเจ็บ 85 ราย. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/crime/756717>. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2563.
- Thaipbs(2563). รอบ 6 วัน หลังเหตุกราดยงโคราช มีคนทุกข์ใจว่า 270 คน. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://news.thaipbs.or.th/content/288959>. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2563.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2556). ความรับผิดของรัฐโดยปราศจากความผิด. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2563). กระทรวงแรงงาน เร่งดูแลช่วยเหลือผู้ประกันตนที่เสียชีวิตและบาดเจ็บ จากเหตุกราดยงที่จังหวัดนครราชสีมา อย่างรวดเร็ว. ออนไลน์. แหล่งที่มา: http://nwnt.prd.go.th/centerweb/News/NewsDetail?NT01_NewsID=TCATG200213125923983. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563.
- หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ (2563). ยธ. อนุมัติเยียวยาผู้เสียชีวิตจากเหตุกราดยง 27 ศพ. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/865993>. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2563.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2563). นายกรัฐมนตรีมอบเงินกองทุนฯ สำนักนายกรัฐมนตรี ช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรง ณ จ.นครราชสีมา ย้ำให้บริหารจัดการให้ดี ใช้เงินให้เกิดประโยชน์. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/26617>. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563).

การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการบริหารองค์กร APPLICATION OF THE FOUR FOUNDATION OF MINDFULNESS IN ORGANIZATION MANAGEMENT

พระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต¹, พระครูปลัดคำรณ กตปุญโญ², พระครูศรีหิรัญธรรมาทร³,
พระปลัดสัญญา สณญโต⁴, พระครูธีรธรรมพิมล⁵, ภัชลา สุวรรณวล⁶
Phramaha Sompong Thitajitto¹, Phrakruplat Kamron Katapunyo², Phrakhrusiranyadhammathon³,
Phraplasanya Sanyato⁴, Phrakhusrithreeradhamaphimol⁵, Pachlada Suwannual⁶
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์¹
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin, Campus¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี²⁻⁶
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Buddhist College²⁻⁶
E-mail: chotniphitphon9999@gmail.com

ได้รับบทความ: 9 สิงหาคม 2562; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 16 ตุลาคม 2562
Received: August 9, 2019; Revised: September 28, 2019; Accepted: October 16, 2019

บทคัดย่อ

สติปัฏฐาน คือ การตั้งสติสัมปชัญญะเพียรพิจารณากาย เวทนาจิต และธรรม เพื่อกำจัดความทุกข์ทั้งปวง การตั้งสติกำหนดพิจารณาในสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงคือตามที่เป็นนั้นๆ มันเป็นของมันเอง แบ่งเป็น 4 ประการคือ 1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณารู้อยู่ในกาย) 2. เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน (การพิจารณารู้อยู่ในเวทนา) 3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณารู้อยู่ในจิต) และ 4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณารู้อยู่ในธรรมทั้งหลาย) การนำหลักสติปัฏฐานไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จักทำให้เกิดการพัฒนาในชีวิต 3 ด้าน คือ 1. การเรียนรู้ ทำให้มีสมาธิมั่นคง มีความทรงจำแม่นยำ แจ่มชัด ไม่พร่า ไม่เลือนง่าย 2. ด้านคุณภาพชีวิต คนที่ฝึกจิตแล้ว จิตจะมีลักษณะมีพลัง สงบ แจ่มใส นุ่มนวล ควรแก่การ อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ทำให้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ 3. ด้านสังคม เป็นคนมีศีล ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อใครๆ ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นคนมีสมาธิ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างหรือประจักษ์พยานให้คนในสังคมเห็นว่าคนที่มีความสุขจิตดีนั้นชีวิตจะมีแต่ความราบรื่น สงบเย็น และเป็นสุข เป็นคนมีปัญหา ทำให้ทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของสังคมเป็นที่พึ่งของตนได้ เป็นที่พึ่งของสังคมและประเทศชาติได้ ร่วมเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่อย่างไคร่ไหนหรือทำงานที่หนักก็ทำให้ออกกำลังกาย มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน 4, การจัดการองค์กร

Abstract

Mindfulness is the consciousness of mind, body, compassion, and theology to eliminate all suffering. Consciousness requires consideration of all things to be seen as is the truth. It is divided into 4 aspects, which are 1) Kaya-nupasana (Mindfulness in the body), 2) Vedana-nupassana (Mindfulness of feeling) (Mindfulness in mind), 3) Citta-nupassana (Mindfulness as regards thoughts) 4) Dhamma-nupassana (mindfulness as regard ideas) Applying the principles of consciousness in daily life will cause development in life in three areas, namely: - 1) learning was resulting in stable concentration accurate memories that are clear, not blurry, not easy to fade, 2) quality of life people who practice the mind. The mind will have the power, calm, clear, gentle, suitable for the job. The life happily today makes perfect consciousness, 3) society is a person who has precepts that is not harmful to anyone. In society, the person can live happily with people and being a person of concentration working effectively as a model or testimony for people in society to see that people with good mental health life will be smooth, calm, cool, and happy. Mindfulness makes the valuable human resources of the society your reliance. It is the refuge of society and the nation. It is an important force to create and develop the country efficiently, which organization? Or where do you work causing the organization to progress, etc.?

Keywords: Mindfulness, organization management

บทนำ

สติปัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งของสติวิธีปฏิบัติเพื่อใช้สติให้บังเกิดผลดีที่สุดการพัฒนาปัญญา โดยมีสติเป็นตัวเด่น หมายถึง การมีสติพร้อมอยู่อย่างกับจิตไว้ให้ทันต่ออารมณ์ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องรับรู้ รับทราบโดยช่วยให้ปัญญาตามดูรู้ทันมองเห็นสิ่งนั้นๆตามความเป็นจริง คือตามทีสิ่งนั้นๆมันเป็นของมัน ไม่เกิดมีความติดใจ-ขัดใจ ยินดี-ยินร้ายปรุงแต่ง-เอนเอียง ขึ้นมาครอบงำตามอำนาจของกิเลส ตัณหา ดำรงจิตเป็นอิสระเบิกบาน ปลอดภัยจากโทมนัส คือ ปราศจากทุกข์ทางใจ

สติปัฏฐานเป็นวิธีปฏิบัติธรรมที่นิยมกันมาก และยกย่องนับถือกันอย่างสูงพระพุทธเจ้าทรงชี้ว่าสติปัฏฐานเป็น เอกายนมรรค คือ ทางปฏิบัติอันเอกอันเดียว เนื่องจากสติปัฏฐานนั้นมีพร้อมทั้งสมณะและวิปัสสนาครบในตัว

สติปัญญาเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร
ตน บริหารงาน และบริหารองค์กรได้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐานตามแนวสติปัญญา 4 ไว้ 5 ประการ คือเพื่อความบริสุทธิ์ของจิตเพื่อกำจัดความเศร้าโศก
เสียใจพิโรธพินเพื่อกำจัดความทุกข์กายทุกข์ใจเพื่อเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงและเพื่อความดับทุกข์
คือพระนิพพาน(ฐิตวณฺโณภิกขุ, 2546) ดังพระดำรัสตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเดียว
เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโศกะ และปริเวหา เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญา
ยธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัญญา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/143: 104-105)

การบริหารองค์กร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ผู้บริหารมักประสบปัญหาในการ
บริหารตามสภาพปัญหาของแต่ละองค์กร ปัญหาเกี่ยวกับคนเป็นปัญหาหลักที่สร้างความหนักอก
หนักใจให้กับผู้บริหารเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนเป็นสิ่งมีชีวิตมีจิตใจมีความคิดเป็นของตนเอง ซึ่ง
ปัญหาเกี่ยวกับคนนั้นเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานองค์กรเป็นอย่างมาก ดังนั้นแต่ละองค์กรจึง
ต้องมีวิธีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมในองค์กรนั้นๆ เพื่อบริหารจัดการ
บุคลากรในองค์กรให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี เกิดมีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมกันทำงานเพื่อ
องค์กร เพื่อสรรสร้างงานให้เกิดประสิทธิภาพสำเร็จประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด ซึ่งในการบริหารงาน
นั้นจักอาศัยแต่หลักการและแนวคิดทฤษฎีมาใช้โดยฝ่ายเดียวหาเกิดประโยชน์สูงสุดได้ไม่ จำเป็นต้อง
อาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อบูณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่จึงจักเกิด
ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและชุมชนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 ในการบริหารองค์กร
เพื่อเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปและการ
บริหารงานเกิดประสิทธิภาพสร้างประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร และนำเสนอเป็นผลงานวิชาการต่อไป

ความหมายของสติปัญญา

คำว่า สติปัญญา มาจาก สติ คือ การรับรู้ ปัญญา คือเข้าไปตั้งไว้ สติปัญญาหมายถึงการ
ระลึกถึงที่เข้าไปตั้งไว้ในกองรูป เวทนา จิต และสภาวะธรรม อีกนัยหนึ่ง หมายถึง การระลึกอย่างมั่นคง
ในกองรูป เวทนา จิต และสภาวะธรรม (พระโสภณมหาเถระ(มหาสิสยาตอ), 2549)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สติปัญญาธรรมเป็นที่ ตั้งแห่ง
สติข้อปฏิบัติมีสติเป็นประธานการตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นเท่าทันตามความเป็นจริง
การมีสติกำกับดูสิ่งต่างๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โดยรู้เท่าทันตามสภาวะของมันไม่ถูกครอบงำด้วย
ความยินดียินร้าย ที่ทำให้มองเห็นเพี้ยนไปตามอำนาจกิเลสมี 4 อย่างคือ กาย เวทนา จิต และธรรม
สติปัญญา 4 คือ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ
ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นอย่างมันเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

สุชีพ ปุณณภาพ ได้กล่าวว่า สติปัฏฐาน คือการตั้งสติ 4 อย่าง คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณา กาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ เพื่อก้าวล่วงความโศกความเศร้าครวญ เพื่อให้ความทุกข์กายทุกข์ใจตั้งอยู่ไม่ได้ เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน (สุชีพ ปุณณภาพ, 2539)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สติปัฏฐาน คือ การตั้งสติสัมปชัญญะเพียรพิจารณากาย เวทนาจิต และธรรม เพื่อกำจัดความทุกข์ทั้งปวง การตั้งสติกำหนดพิจารณาในสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามที่สิ่งนั้นๆมันเป็นของมันเอง

ประเภทของสติปัฏฐาน

สติปัฏฐาน มี 4 ประการ คือ

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย, การมีสติกำกับดูรู้เท่าทันกายหรือดูรู้ทันกาย ให้รู้เห็นตามความเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) การพิจารณาตามดูรู้ทันกายเพื่อเห็นตามความเป็นจริงถึงความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปของกายแล้วละวางความยึดติดถือมั่นด้วยกิเลสในกายตน ละวางความยึดติดถือมั่นด้วยกิเลสในกายผู้อื่นมีสติรู้ว่ากายมีอยู่เพื่อให้หมายรู้ไปตามความเป็นจริงมิใช่เพื่อให้ยึดติดถือมั่นไว้ เมื่อพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงเช่นนี้ตัณหาและความเห็นผิวย่อมจางคลายไป ปลอดโปร่งด้วยความไม่ยึดติดถือมั่นสิ่งใดๆในโลก ท่านจำแนกแนวทางสำหรับการปฏิบัติไว้ 6 หมวด คือ

1) หมวดอานาปานสติคือ การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกกล่าวคือมีสติพิจารณาลมหายใจเข้าออกว่าเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

2) หมวดอิริยาบถคือการกำหนดรู้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 คือ การเดิน ยืน นั่ง นอน กล่าวคือมีสติพิจารณาการเดิน ยืน นั่ง นอน หรืออิริยาบถใดๆ ว่าเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

3) หมวดสัมปชัญญะคือ การกำหนดรู้อิริยาบถย่อยมีการเหยียด การคู้เป็นต้นร่วมไปกับอิริยาบถใหญ่กล่าวคือมีสติพิจารณาการก้าว ถอย แลมอง กิน ดื่ม พุด ขับถ่าย ฯลฯ ว่าเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

4) หมวดปฏิกลมนสิการคือ การกำหนดรู้สิ่งปฏิกลว่าร่างกายเป็นของน่าเกลียดด้วยผม ขน เป็นต้นกล่าวคือมีสติพิจารณากายนี้ตั้งแต่เท้าจรดปลายผม ว่าประกอบด้วยอวัยวะน้อยใหญ่ อันเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

5) หมวดธาตุมนสิการคือ การกำหนดรู้ธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำธาตุไฟ ธาตุลม กล่าวคือมีสติพิจารณาเห็นกายโดยความเป็นธาตุ 4 ดิน น้ำ ไฟ ลม อันเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

6) หมวดนวสวถิกะคือ การกำหนดรู้ซากศพ 9 ประเภทมีซากศพที่พองอืด เป็นต้น กล่าวคือมีสติพิจารณาซากศพในลักษณะต่างๆแล้วน้อมเข้ามาสู่กายนี้ว่าย่อมต้องมีย่างนี้เป็นธรรมดาเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป)เป็นธรรมดา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

สรุป กายานุปัสสนาสติปัฏฐานคือการตั้งสติกำหนดพิจารณากาย แบ่งออก 6 หมวดคือ 1) หมวดอานาปานะ 2)หมวดอิริยาบถ 3)หมวดสัมผัสขันธ์ 4)หมวดปฏิภนสมุทธานุสสติ 5)หมวดธาตุนิสการ และ 6) หมวดนวสวถิกะ

2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมายถึง การมีสติไม่ลืมนึกว่าเวทนา, ทั้งสุข ทุกข์ อุเบกขา มี และไม่มีอามิส, ล้วนเป็นนามธรรมอย่างหนึ่งไม่มองกายด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขาแต่มองแยกเป็น แคนามธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยมากมายเกิดขึ้นเป็นวงจรปฏิภนสมุทธานุสสติก็จะเห็นความเกิดดับ และเห็นว่าเวทнал้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตาเวทนา หมายถึง การเสวยอารมณ์(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) หรือ ความรู้สึก พระพุทธองค์ทรงจำแนกเวทนาไว้ตามลักษณะที่รู้สึกอารมณ์ 3 ประการ(พระไตรปิฎกภาษาไทย 18/249: 270) คือ ความสุข ทุกข์ หรือวางเฉยเวทนาทั้ง 3 ประการนี้จะปรากฏแก่ผู้ปฏิบัติธรรม อาจประกอบรวมกับอามิส คือ กามคุณ 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และ สัมผัส ซึ่งเป็นเวทนาทางโลก หรืออาจไม่มีอามิสประกอบซึ่งเป็นเวทนาที่สุขุมดั่งนั้น ในเวทนานุปัสสนา พระพุทธองค์ตรัสเวทนาไว้ 9 ประการประกอบด้วยสุขเวทนาทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา สามีสสุข นิรามิสสุข สามีสทุกข์ นิรามิสทุกข์ สามีสอุเบกขา และนิรามิสอุเบกขาได้แก่การพิจารณาตามดูรู้ทัน เวทนา (ความสุข ทุกข์) ทั้งชนิดที่เป็น สามีส (สุขเจืออามิส, สุขที่เกิดจากกามคุณ) และนิรามิส (ไม่ต้องอาศัยกามคุณเป็นเครื่องหล่อ คือ สุขจากสมาธิ สุขจากความปลอดกิเลส)เพื่อเห็นตามความเป็นจริงถึงความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปของเวทนาแล้วละวางความยึดติดถือมั่นด้วยกิเลสในเวทนาของตนและผู้อื่นมีสติรู้ว่าเวทนามีอยู่เพื่อให้หมายรู้ไปตามความเป็นจริงมิใช่เพื่อให้ยึดติดถือมั่นไว้ เมื่อพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงเช่นนี้ตัณหาและความเห็นผิดย่อมจางคลายไปปลอดโปร่งด้วยความไม่ยึดติดถือมั่นสิ่งใดๆในโลก สำหรับเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ท่านวางแนวทางการปฏิบัติไว้ 2 ประการ คือ

1) มีสติพิจารณาความสุข ความทุกข์ ในชีวิตประจำวันทั่วไป (สามีสสุข) อันเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

2) มีสติพิจารณาความสุขสงบปราณีตจากสมาธิ (นิรามิสสุข) อันเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา(ออนไลน์)

3. จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การมีสติไม่ลืมนึกว่าจิตมีเหตุใกล้คือเจตสิกมากมายเป็นปัจจัยให้เกิดอยู่ไม่มองจิตด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา คือไม่มองว่าเรากำลังคิดเรากำลังโกรธ หรือเรากำลังเหม่อลอย แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่งที่อาศัยเหตุปัจจัยมากมายเกิดขึ้นเป็นวงจรปฏิภนสมุทธานุสสติ ก็จะเห็นความเกิดดับและเห็นว่าจิตล้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็น อนัตตาพระพุทธองค์ตรัสให้ผู้ปฏิบัติธรรมตั้งสติพิจารณาจิต เช่น จิตมีราคะ จิตปราศจากราคะจิตมี

โทสะ จิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ จิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหัคคตะ จิตไม่เป็นมหัคคตะ เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย 12/114: 111) กล่าวคือการพิจารณาตามความรู้ทันจิต เช่น ขณะนี้จิตของตนมีกิเลสอะไรแสดงตัวอยู่ จิตเป็นสมาธิ จิตฟุ้งซ่าน เป็นต้นก็รู้ชัดตามที่มันเป็นอยู่ในขณะนั้นๆ เพื่อเห็นตามความเป็นจริงถึงความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปของจิตแล้วละวางความยึดติดถือมั่นด้วยกิเลสในจิตของตนและผู้อื่นมีสติรู้ว่าจิตมีอยู่เพื่อให้หมายรู้ไปตามความเป็นจริงมิใช่เพื่อให้ยึดติดถือมั่นไว้ เมื่อพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงเช่นนี้ค้นหาและความเห็นผิย่อมจางคลายไปตลอดไปร่งด้วยความไม่ยึดติดถือมั่นสิ่งใดๆในโลก ท่านวางแนวทางการปฏิบัติ ไว้ 4 แนวทาง คือ

1) มีสติพิจารณาจิตอันฟุ้งซ่านด้วยกิเลสในชีวิตประจำวันเช่น ความกระหายใคร่อยากในสิ่งต่างๆ ความโกรธแค้นเมื่อไม่ได้ดังใจความหดหู่ท้อแท้ เป็นต้น ว่ากิเลสเหล่านั้นก่อความเศร้าหมองในจิตใจอย่างไร จิตอันเศร้าหมองด้วยกิเลสเหล่านั้น เกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

2) มีสติพิจารณาจิตอันปลอดโปร่งจากกิเลสในชีวิตประจำวันเช่น ความสบายใจเมื่อทำงานสำคัญเสร็จด้วยดีความสบายใจเมื่อหายจากการป่วยด้วยโรคร้ายความสบายใจเมื่อพ้นจากความเป็นหนี้สิน เป็นต้นว่าความปลอดกิเลสเหล่านั้นก่อความเบิกบานในจิตใจอย่างไรจิตอันเบิกบานด้วยความปลอดกิเลสเหล่านั้น เกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

3) มีสติพิจารณาจิตอันปลอดโปร่งจากกิเลสเมื่อทำสิ่งอันเป็นกุศลเช่น เมื่อให้ทานจิตปลอดโปร่งจากความโลภเมื่อเจริญเมตตากรุณาจิตปลอดโปร่งจากความโกรธเมื่อเจริญปัญญาจิตปลอดโปร่งจากความหลง เป็นต้นว่าความปลอดกิเลสเหล่านั้นก่อความเบิกบานในจิตใจอย่างไรจิตอันเบิกบานด้วยความปลอดกิเลสเหล่านั้น เกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา

4) มีสติพิจารณาจิตอันสุขสงบปราณีตจากสมาธิอันเกิดขึ้น และดับไป (เสื่อมไป, เปลี่ยนไป) เป็นธรรมดา(ออนไลน์)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จิตตามุสสันนาสติปฏฐานคือ การตั้งสติพิจารณาจิตว่า จิตนี้รู้สึกแต่ว่าจิตมีลักษณะรู้อารมณ์ เป็นนามธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ประกอบด้วย การพิจารณาจิตที่มีราคะ การพิจารณาจิตที่มีโทสะ เป็นต้น

4. อัมมานุปัสสนา สติปฏฐาน หมายถึง การมีสติไม่ลืมนึกว่าโลกิยธรรมทั้งปวงเกิดจากเหตุปัจจัยมากมาย ไม่มองด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา แต่มองเป็นรูปธรรมและนามธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยมากมายเกิดขึ้นเป็นวงจรปฏิจจสมุปบาทก็จะเป็นความเกิดดับและเห็นว่าธรรมที่เกิดจากเหตุปัจจัยล้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตาการพิจารณาตามความรู้ทันธรรม คือรู้ชัดว่าธรรมนั้นๆมีอยู่ในใจตนหรือไม่ ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไรที่เกิดขึ้นแล้วจะเสียได้อย่างไร เช่น นิรวณ, ขันธ, สังโยชน์, โพฆณงค์, อริยสัจ เพื่อเห็นตามความเป็นจริงถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปของธรรมเหล่านั้นที่มีในตนแล้วละวางความยึดติดถือมั่นด้วยกิเลสในธรรมทั้งหลายมีสติรู้ว่าธรรมมีอยู่เพื่อศึกษาปฏิบัติให้เจริญ

ยิ่งขึ้นไปมิใช่เพื่อให้ยึดติดถ้อยมั่นไว้ เมื่อพิจารณาเห็นตามความเป็นจริงเช่นนี้ค้นหาและความเห็นผิด
ย่อมจางคลายไปตลอดไปด้วยความไม่ยึดติดถ้อยมั่นสิ่งใดในโลกธมมานุสสนาสติปัญฐานหมายถึง
การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมหรือการมีสติกำกับรู้เท่าทันธรรมซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หมวด
(พระไตรปิฎกภาษาไทย 12/115-136: 112-128) ประกอบด้วย หมวดนิวรรณ์ 5 หมวดขันธ 5 หมวด
อายตนะ 12 หมวดโพชฌงค์ 7 และหมวดสังขะ 4 ทานวางแนวทางการปฏิบัติไว้พอเป็นตัวอย่างดังนี้

พึงรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4 ว่า

- ทุกข์ (ปัญหา): ขันธ์ 5 อันบุคคลยึดติดถ้อยมั่นด้วยกิเลสเป็นทุกข์
- สมุทัย (สาเหตุของปัญหา): ตัณหาความใคร่อยากด้วยกิเลสในสิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์
- นิโรธ (เป้าหมาย): ความหลุดพ้น ปลอดโปร่ง เป็นอิสระจากทุกข์ เหตุแห่งทุกข์อยู่ที่ไหน

ตัณหาเกิดมีในสิ่งใดพึงพิจารณาดับที่นั่น

- มรรค (วิธีปฏิบัติ): วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงเป้าหมายแห่งความดับทุกข์ อันมีองค์ประกอบ 8 ประการ

เมื่อศึกษาทำความเข้าใจในอริยสัจ 4 (และธรรมต่างๆ) แล้ว พึงละวางความยึดติดถ้อยมั่น
ด้วยกิเลสในธรรมทั้งหลายเช่น ความถือตัวว่าได้รู้ได้ศึกษามากความใคร่อยากในธรรมด้วยตัณหา
มิใช่ด้วยฉันทะความใฝ่ดีความยึดมั่นไว้ด้วยกิเลสว่าธรรมนี้เป็นของตน ธรรมนี้มีในตน เป็นต้นมีสติรู้ว่า
ธรรมมีอยู่เพื่อศึกษาปฏิบัติให้เจริญยิ่งขึ้นไปมิใช่เพื่อให้ยึดติดถ้อยมั่นไว้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ธมมานุสสนาสติปัญฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมหรือการ
มีสติกำกับรู้เท่าทันธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หมวด ประกอบด้วย หมวดนิวรรณ์ 5, หมวดขันธ 5 หมวด
อายตนะ 12 หมวดโพชฌงค์ 7 และหมวดสังขะ 4 ให้เห็นความเป็นจริง ไม่ใช่สัตว์บุคคล เรา เขา

ประโยชน์ของการปฏิบัติสติปัญฐาน

- 1) สามารถกำจัดกิเลสต่างๆ เหตุของความทุกข์ความเดือดร้อนต่างๆ ลงได้
- 2) มีความทุกข์น้อยลง และมีความสุขมากขึ้น
- 3) คลายความยึดมั่นในสิ่งทั้งปวงลงได้ ไม่วุ่นวายเดือดร้อนไปตามกระแสโลก
- 4) มีจิตใจมั่นคง ไม่ฟุ้งหรือยุบลงด้วยอำนาจโลกธรรม
- 5) มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง แต่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น
- 6) จิตใจมีคุณธรรมหรือมีคุณภาพสูงขึ้นตามขั้นตอนของการปฏิบัติ
- 7) สามารถเข้านิโรธสมบัติ อันเป็นความสุขขั้นสูงในปัจจุบันภพได้
- 8) สามารถบรรลุความเป็นอริยบุคคล อันเป็นบุญเขตของโลก
- 9) ย่อมได้สัมผัสแห่งอริยผล อันเกิดจากการพ้นจากอำนาจของกิเลสได้
- 10) สามารถบรรลุนิพพานได้(พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/104: 338-340)

การประยุกต์ใช้หลักสติปัญญา 4 ในการบริหารองค์กร

คำว่า การบริหาร ในการบริหารองค์กรนั้น มีนักปราชญ์หลายท่านได้ให้ความหมายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พุทธวิธีบริหาร” สรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 2,500 ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร(พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

ในหนังสือเรื่อง “วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ” ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปคือ 1) การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป 2) กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน และผู้จัดการจะมีบทบาทในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอก หรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป 3) การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540)

ดังนั้น การบริหาร จึงหมายถึง กระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเหมาะสม ฉะนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือใจกันในการทำงานให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำและผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพเมื่อมีการพัฒนาแนวคิดการบริหารจัดการแบบวิทยาศาสตร์ขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1916 ได้มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งมีความคิดเห็น

ว่าประสิทธิภาพขององค์กรนั้นอาจเพิ่มขึ้นได้ โดยการปรับปรุงกระบวนการการบริหาร ซึ่งถือเป็นวิธีทางที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า องค์กร จะเกี่ยวข้องกับบุคคล เป็นปัจจัยหลักในการบริหารองค์กร หากปราศจากบุคคลหรือมนุษย์ องค์กรก็เกิดขึ้นไม่ได้ นั้นแสดงให้เห็นว่า องค์กรที่มีบุคลากรที่เต็มเปี่ยมด้วยประสิทธิภาพ รู้กาลรู้งาน มีจิตใจดี รักเพื่อนร่วมงาน และรักงาน องค์กรนั้นย่อมประสบความสำเร็จในการบริหารงาน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรจนก่อเกิดประสิทธิผลที่ยอดเยี่ยมได้ การที่องค์กรจะก้าวไปถึงจุดนั้นได้ บุคลากรในองค์กรต้องผ่านกระบวนการอบรมและพัฒนาด้วยกระบวนการที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องจนประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันสำหรับบุคลากรในองค์กรนั้นๆ การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการบริหารงานในองค์กรอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยบทความนี้จะยกนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาบูรณาการประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในองค์กร โดยมีสาระแบ่งออกกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. กายานุปัสสนา การพิจารณากายหรือตามดูรู้ทันกาย การตั้งสติอยู่ที่กิริยาของกาย มีอยู่หลายจุดได้แก่

- 1) อานาปานสติ คือการตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก
- 2) กำหนดอิริยาบถ คือเมื่อยืน เดิน นั่ง นอน หรือร่างกายอยู่ในอาการอย่างไร ก็รู้ชัดในอาการที่เป็นอยู่นั้น
- 3) สัมผัสสัญญา คือสร้างสัมผัสสัญญา ความรู้ตัว ในการกระทำหรืออาการเคลื่อนไหวทุกอย่างของกาย เช่น การก้าวเดิน การนุ่งห่มผ้า การกิน การอุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น
- 4) ปฏิกุลมณสิการ คือการพิจารณาร่างกายของตนตั้งแต่ศีรษะ จรดปลายเท้า ซึ่งมี ส่วน ประกอบ ที่ไม่สะอาด มากมายมารวมอยู่ด้วยกัน
- 5) นวสีวลิกา คือการมองเห็นศพที่อยู่ในสภาพต่างๆกันโดยระยะเวลา 9 ระยะ ตั้งแต่ตายใหม่ๆไปจนถึงกระดูกผุๆ แล้วย้อนมาดูร่างกายของตน ก็ต้องเป็นเช่นนั้นเหมือนกัน

2. เวทนานุปัสสนา เป็นการตั้งสติ ตามดูรู้ทันเวทนา คือเมื่อเกิดความรู้สึกสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆก็ดี ก็ให้รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ขณะนั้น

3. จิตตานุปัสสนา เป็นการตั้งสติ ตามดูรู้ทันจิต คือจิตของตนในขณะนั้นเป็นอย่างไร เช่นมีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ ฟุ้งซ่าน เป็นสมาธิ ฯลฯ ก็รู้ชัดตามที่มันเป็นอยู่ในขณะนั้นๆ

4. ธัมมานุปัสสนา เป็นการตั้งสติ การตามดูรู้ทันธรรม ได้แก่

- 1) นิ वर्ณ 5 คือ รู้ชัดในกามฉันท์ พยาบาท เถ้อยชา ฟุ้งซ่าน ลังเล ว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ละเสียได้อย่างไร ให้รู้ชัดตามที่เป็นไปในขณะนั้น

2) ชั้น 5 คือกำหนดรู้ว่ชั้น 5 แต่ละอย่างๆ คืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ดับไปได้อย่างไร (ชั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ)

3) อายตนะ คือรู้ชัดในอายตนะการสัมผัสของประสาททั้ง 5 ว่าตาเห็นอะไร หูได้ยินอะไร เป็นสิ่งใดแน่ เป็นต้น

4) โพชนงค 7 คือรู้ชัดในขณะนั้นๆ ว่า สติ ธรรม วรยะ ปตติ ปสสทธิ สมาธิ และอุเบกขา มีปรากฏอยู่ในใจตนหรือไม่ ถ้ายังไม่ปรากฏ จะปรากฏได้อย่างไร ที่ปรากฏแล้ว เจริญบริบูรณ์หรือไม่

5) อริยสัจ คือรู้ชัดในทุกข์ที่เกิด ว่าเกิดจากอะไร มีเหตุอย่างไร และจะดับได้ด้วยมรรคใด

การพิจารณาสติปัฏฐานทั้ง 4 ไม่จำเป็นต้องหลีกหนีออกจากสังคม เพื่อไปนั่งปฏิบัติจำเพาะในกาลเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ควรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เมื่อทุกข์เกิดขึ้น ก็ใช้สติพิจารณาทันที เพราะโดยสาระของสติปัฏฐาน มีจุดที่ควรพิจารณาใช้สติกำกับดูแลทั้งหมดเพียง 4 จุด คือ

1. ร่างกายและพฤติกรรมของมัน (กายานุปัสสนา)
2. เวทนาคือความรู้สึกสุขทุกข์ต่างๆ (เวทนานุปัสสนา)
3. ภาวะจิตที่เป็นไปต่างๆ (จิตตานุปัสสนา)
4. ความนึกคิดไตร่ตรองในธรรม ได้แก่ นิรวณั ชั้น 5 อายตนะ และ อริยสัจ (ธัมมานุปัสสนา)

ผู้ผ่านการการปฏิบัติอย่างนี้บ่อยๆจนเกิดความเคยชินจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้หลายด้าน คือ

1. การเรียนรู้

- 1) ทำให้มีสมาธิมั่นคง มีความทรงจำแม่นยำ แจ่มชัด ไม่พรว่ไม่เลื่อนง่าย
- 2) ทำให้จับประเด็นของเรื่องที่เรียนได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ
- 3) ทำให้เข้าใจเรื่องราวที่ลึกซึ้งได้มากกว่าและดีกว่าคนทั่วไป เช่น เรื่องหนึ่งคนทั่วไปมองเห็นเพียงแง่เดียวแต่คนที่ฝึกจิตมาดีมองเห็นนับได้เป็น 10 นัย

4) ทำให้คนลดอหังการ มมังการ เป็นคนใจกว้าง มีความหลงตัวเองน้อยพร้อมที่จะเรียนรู้จากบุคคลอื่นได้ตลอดเวลา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจะกลายเป็นบุคคลเรียนรู้ได้จากทุกคน จากทุกสิ่งและจากทุกปรารภการณั

2. คุณภาพชีวิต

- 1) คนที่ฝึกจิตแล้ว จิตจะมีลักษณะมีพลัง สงบ แจ่มใส นุ่มนวลควรแก่งาน
- 2) อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
- 3) ได้ญาณทัศน์ คือ ความสามารถพิเศษ เช่น มีฤทธิ์ มีตาทิพย์ หูทิพย์ ฯลฯ

4) ทำให้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

5) ทำให้กำจัดกิเลสอาสวะได้อย่างสิ้นเชิง

3. สังคม

1) เป็นคนมีศีล ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อใครๆ ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) เป็นคนมีสมาธิ ทำให้มีสุขภาพจิตสมบูรณ์สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นแบบอย่างหรือประจักษ์พยานให้คนในสังคมเห็นว่าคนที่มีสุขภาพจิตดีนั้น ชีวิตจะมีแต่ความราบรื่น สงบเย็น และเป็นสุข

3) เป็นคนมีปัญญา ทำให้ทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของสังคมเป็นที่พึ่งของตนได้ เป็นที่พึ่งของสังคมและประเทศชาติได้ร่วมเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่อย่างครุ่น หรือทำงานที่ไหน ก็ทำให้องค์กรนั้นๆ มีความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น

ดังนั้น หากบุคคลากรในองค์กรมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักการเจริญสติตามแนวสติปัฏฐานนี้จักจะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีกว่าเดิม มีสติระลึกรู้ในการทำงานเข้าใจคนอื่นได้ดี ปรับสภาวะทางจิตให้ยืดหยุ่นได้ มีความตั้งมั่นหรือทำให้มีสมาธิจิตที่ยาวนานกว่าเดิมทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้และผลมุ่งประสิทธิภาพหลังจากปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญสติเป็นประจำทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่เมตตาต่อคนอื่น โดยให้การช่วยเหลืองานสังคมเป็นจิตอาสา เสียสละบำเพ็ญประโยชน์หรือมีจิตสาธารณะยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตน ครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

สติปัฏฐาน 4 นี้เป็นทางสายเอกเป็นทางสายเดียวที่จะนำเวไนยสัตว์ให้สามารถหลุดพ้นจากอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองของใจได้ ทั้งนี้ผู้เจริญสติพึงมีสติกำหนดระลึกรู้อยู่ในกายนุปัสสนา (การพิจารณารู้กายในกาย) เวทนานุปัสสนา (การพิจารณารู้เวทนาในเวทนา) จิตตานุปัสสนา (การพิจารณารู้จิตในจิต) และธรรมานุปัสสนา (การพิจารณารู้ธรรมทั้งหลายในธรรมทั้งหลาย) หากบุคคลากรในองค์กรมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักการเจริญสติตามแนวสติปัฏฐานนี้จักจะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีกว่าเดิม มีสติระลึกรู้ในการทำงานเข้าใจคนอื่นได้ดี ปรับสภาวะทางจิตให้ยืดหยุ่นได้ มีความตั้งมั่นหรือทำให้มีสมาธิจิตที่ยาวนานกว่าเดิม ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้และผลมุ่งประสิทธิภาพหลังจากปฏิบัติธรรมด้วยการเจริญสติเป็นประจำทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่เมตตาต่อคนอื่น โดยให้การช่วยเหลืองานสังคมเป็นจิตอาสา เสียสละบำเพ็ญประโยชน์หรือมีจิตสาธารณะยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตน ครอบครัว และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ฐิตวณโณภิกขุ. (2546). **วิปัสสนาภาวนา**. พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่10. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- ชีพบุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่16. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา พระพรหมโมลี ตรวจชำระ. (2549). **มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน**. แปลและเรียบเรียงโดยพระคันธสาราภิวังศ์. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดไทยรายวันการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). **วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ THAI ECONOMY IN GLOBALIZATION IN THAI

พระเรืองเดช โชติธมโม/เสียงเพราะ¹, วชรินทร์ สุทธิชัย², ณรงค์ฤทธิ์ โสภา³
Phra Rueangdet Chotidhammo (Siangphro)¹, Watcharin Sutthis², Narongrit Sopa³
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹⁻³
Rajabhat Mahasarakham University¹⁻³
E-mail: Rueangdet.siangphro@gmail.com

ได้รับบทความ: 12 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 10 ธันวาคม 2562
Received: November 12, 2019; Revised: November 30, 2019; Accepted: December 10, 2019

บทคัดย่อ

การปรับจูดยึนเพื่อกำหนดทางเดินในรูปของนโยบายนั้นล้วนมีนัยตามแม่แบบการพัฒนาอันเป็นสากล คือ การพัฒนาเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้องค์กรระดับนานาชาติมาเปิดเจรจาเพื่อให้ประเทศต่างเปิดเสรีทางการค้า เพื่อแลกกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำความมั่งคั่งสู่ประเทศชาติอันเป็นเป้าหมายหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะไปให้ถึง แต่เนื่องจากระบบของโลกดังกล่าวเป็นระบบที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ความเป็นเสรีนี้เองได้เปิดช่องทางให้ประเทศพัฒนาแล้วแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ดังนั้นการปรับจูดยึนบนเส้นทางเดินที่เหมาะสมด้วยฐานคิดเพื่อเป็นองค์ความรู้มาเป็นนโยบายนำพาประเทศสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมโดยจุดประกายแห่งการพัฒนา โดยการพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นฐานรากของสังคมให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงและองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล

คำสำคัญ: เศรษฐกิจไทย, โลกาภิวัตน์

Abstract

Adjusting the position to determine the way in the form of policies that are based on templates developed as universal. by using international organizations to negotiate for foreign countries to open their trade freely. In exchange for economic growth, this brings prosperity to the nation holds a primary focus on developing countries to reach. But because of the system such as a system with free competition, the agency itself has opened the way for developed countries to seek new

opportunities. Therefore, adjusting the position on the right path with the idea to become a policy to lead the country towards economic and social sustainability could be done by the spark of developing communities as a foundation for society to have spiritual immunity. It is a sufficiency economy and knowledge from local to international levels

Keywords: Thailand Economy, Globalization

บทนำ

การที่มนุษย์เราต้องเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าและบริการก็เนื่องมาจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการในสินค้าและบริการของมนุษย์กับทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการนั้น กล่าวคือมนุษย์มีความต้องการสินค้าและบริการไม่จำกัดจำนวน และนับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่ามนุษย์ในสมัยก่อนมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ความต้องการของมนุษย์ในขณะนั้นจึงจำกัดอยู่เพียงแค่ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แต่ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้น วิวัฒนาการด้านการผลิตมีความก้าวหน้าขึ้น มนุษย์สามารถนำทรัพยากร มาใช้ผลิตสินค้าและบริการได้มากขึ้นความต้องการในสินค้าและบริการของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนอกจากความต้องการในปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการในสิ่งอำนวยความสะดวกและความสุขในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น เมื่อยังไม่มีโทรทัศน์จึงอยากได้โทรทัศน์แต่เมื่อได้โทรทัศน์แล้วยังอยากได้เทปและวิดีโอตามมามากมายไม่รู้จบสิ้น ในขณะที่ทรัพยากรที่จะนำมาใช้ผลิตสินค้าและบริการเหล่านั้นมีจำนวนจำกัดและนับวันยิ่งจะลดลงทุกที ทำให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรขึ้นในสังคมทุกสังคมซึ่งหากมนุษย์ไม่รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรที่จะนำมาบำบัดความต้องการของมนุษย์ จะทำให้ทรัพยากรหมดเปลืองไปโดยที่สังคมคงจะไม่ได้รับสินค้าและบริการมาบำบัดความต้องการมากเท่าที่ควรจำเป็น

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ในรายวิชาการระบบสังคม การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก โดยเนื้อหาบางส่วนนำมาจากเอกสารแนวคิด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพู โกดิรัมย์ ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นถึง บริบทของเศรษฐกิจไทยในกระแสโลก การครอบงำทางเศรษฐกิจ การแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และการปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืน

ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญทั้งเศรษฐกิจและการเมืองเพราะทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ความหมายของเศรษฐกิจทางการปกครอง

ความต้องการของมนุษย์อันมีอยู่ไม่จำกัด แต่แนวทางที่จะได้รับมีขอบเขตจำกัดได้แก่การประกอบกิจการหาเลี้ยงชีพ การแสวงหารายได้ การสะสมทรัพย์สิน การผลิต การจำหน่ายตลอดจนการบริโภคสิ่งอุปโภคต่างๆ ทางเศรษฐกิจจึง หมายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด มาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ระบบเศรษฐกิจจึงหมายถึง ระบบการแสวงหาทรัพยากรเพื่อนำมาแจกจ่ายให้แก่ประชาชนในสังคม เพื่อให้ได้ความพอใจสูงสุด ระบบการผลิต ระบบการจำหน่ายแจก และระบบการกระจายรายได้จึงรวมกันขึ้นมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบใดแบบหนึ่ง การเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับประชาชนของรัฐเพราะทุกคนต้องดำเนินชีวิต ต้องมีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันผลผลิต การเมือง การปกครอง จึงมีผลกระทบโดยตรง และมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเลือกใช้ระบบเศรษฐกิจ ไม่มีรัฐใดที่จะละเลยต่อปัญหาทางเศรษฐกิจได้ รัฐจะต้องสร้างกฎเกณฑ์ที่จะควบคุม และกำหนดกิจการทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศจะเจริญหรือเสื่อมก็แล้วแต่ความสำเร็จและความสามารถทางเศรษฐกิจและระบบเศรษฐกิจที่สำคัญและมีบทบาทในปัจจุบันแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม (Liberalism) หรือทุนนิยม (Capitalism) และ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม (Socialism) ระบบเศรษฐกิจ เกิดขึ้นจากความคิดที่จะพยายามแก้ไขปัญหาของสังคมที่เกิดจากระบบเสรีนิยม หรือทุนนิยม แต่เมื่อระบบสังคมนิยมถูกนำมาปฏิบัติก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการเช่น

1. เมื่อรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต จำกัดเสรีภาพของประชาชนในการผลิต ทำให้แรงจูงใจในความคิดสร้างสรรค์ของเอกชนมีน้อยลง ประดิษฐ์กรรมแปลกๆ ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นน้อยกว่าระบบทุนนิยม
2. รัฐเป็นนายทุนผูกขาดเพียงผู้เดียว ทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสเลือกสินค้าและบริการที่ดีกว่า
3. ไม่มีหลักประกันอันใดที่จะให้กับประชาชนได้ว่า รัฐจะเป็นองค์การที่จะอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรม แผนการทางเศรษฐกิจของรัฐอาจผิดพลาดได้และผลเสียหายก็จะตกอยู่กับประชาชน

เศรษฐกิจจึงมีความสำคัญและแทรกอยู่ในวงการทุกชั้นตอน ทั้งในเรื่องของการเลือกใช้ทรัพยากรที่หายากและมีจำกัด เพื่อทำการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (วันทนีย์ ภูมิภักธราคม และคณะ, 2550) และเพื่อให้การกระจายสินค้าเกิดความเป็นธรรมมากที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งพอจะแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ความสำคัญในระดับจุลภาคเศรษฐกิจ ช่วยให้เข้าใจบทบาทของแต่ละบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต คนกลาง เจ้าของปัจจัยการผลิต เพื่อที่จะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจต่อไป

2. ความสำคัญในระดับมหภาค ปัญหาเศรษฐกิจของส่วนรวม หรือของประเทศนั้นนับว่าสำคัญยิ่ง การเข้าใจเศรษฐกิจทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบแนวทางในการแก้ไข โดยสามารถเลือกวิธีการที่ทำให้บรรลุนโยบายเศรษฐกิจได้ถูกต้อง และเกิดความเสียหายน้อยที่สุด

3. ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเสถียรภาพประเทศชาติต่างๆ ทั่วโลกในปัจจุบันได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวและมีเสถียรภาพความมั่นคง

จากปัญหาของระบบทุนนิยมทำให้เกิดระบบสังคมนิยมและระบบสังคมนิยมก็มีปัญหาเช่นกัน ทำให้เกิดความคิดที่จะผสมผสานข้อดีทั้ง 2 ระบบเข้าด้วยกัน เพื่อแสวงหาระบบที่ดีกว่า คือเกิดปัญหาน้อยที่สุดกลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมเช่น ในสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ระบบทุนนิยม ก็ได้นำหลักการของสังคมนิยมเกี่ยวกับการวางแผนทางเศรษฐกิจ การแทรกแซงโดยรัฐในวิสาหกิจเอกชน เพื่อจัดสวัสดิการสังคม หรือประเทศรัสเซียในช่วงแรกของการปฏิวัติโอนกิจการทางเศรษฐกิจเป็นของรัฐทั้งหมด แต่ก็พบว่าผลผลิตตกต่ำเพราะขาดแรงจูงใจจึงเริ่มผ่อนให้เอกชนดำเนินธุรกิจในรูปแบบของสหกรณ์ นำหลักการเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลมาเป็นแรงจูงใจ เพื่อเพิ่มผลผลิตลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้สังคมโลกปัจจุบันไม่มีรัฐที่เป็นสังคมนิยมเต็มรูป หรือทุนนิยมเต็มรูป แต่ละรัฐจะเลือกผสมผสานข้อดีของทุนนิยมและสังคมนิยม ตามความเหมาะสมของประเทศตนอย่างไรก็ตาม ระบบทุนนิยมระบบสังคมนิยม ระบบผสม ก็ยังไม่สามารถให้หลักประกันได้ว่า ความเจริญมั่นคงและความเป็นธรรมในสังคมจะเกิดขึ้นได้ คงจะต้องพิจารณาจากระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นตัวการที่จะควบคุมระบบเศรษฐกิจต่อไป

เศรษฐกิจไทยในบริบทกระแสโลกาภิวัตน์

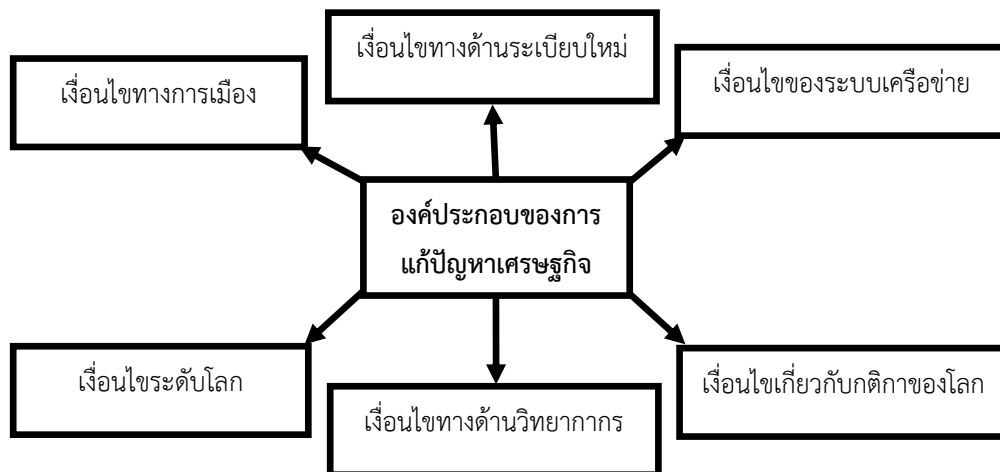
เมื่อโลกก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ศตวรรษแห่งการเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น หรือประเทศต่างๆ ได้ก้าวสู่ระบบหนึ่งเดียวกัน ตามที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) นับได้ว่าเป็นกระแสหลักของโลกแห่งยุคปัจจุบันในฐานะเป็นตัวจักรขับเคลื่อนโลกใบนี้ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกซึ่งเต็มไปด้วยกระแสแห่งการพลวัตอย่างสูง และรวดเร็วทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

ซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อนการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้เร่งให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายหันมาเปิดนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรี และดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจภายใต้กฎกติกา

อันเป็นสากล จะมีเงื่อนไขหนึ่งที่ว่า สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องยอมลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบ เพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ว่าจะให้องค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าให้ความสำคัญในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ก็อาจจำเป็นต้องลดทอนเป้าหมายทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมลง (Payutto, P. A., 2013) โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจการพัฒนาประเทศตามนัยนี้ได้กลายเป็นแม่แบบแห่งการพัฒนาของสังคมโลกปัจจุบันอย่างแท้จริง ประเทศไทยในกระแสแห่งการพลวัตเช่นนี้ เราจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรับกับเงื่อนไขใหม่ของโลกเพื่อจุดยืนที่ยั่งยืนได้อย่างไร การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อผลิตสิ่งของและบริการ และแบ่งปันสิ่งของและบริการเหล่านั้นเพื่ออุปโภคและบริโภคระหว่างบุคคลต่างๆ (จรรยา โกสีย์ไกรนิรมล, 2547) ในสังคมทั้งเวลาปัจจุบันและในอนาคต

สังคมโลกปัจจุบัน กำลังอยู่ในกระแสที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ได้ขยายอิทธิพลที่ผ่านมา โดยเริ่มจากระบบเศรษฐกิจก่อน กระแสโลกาภิวัตน์นั้นอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การผ่อนผันกฎระเบียบการค้า การเคลื่อนย้ายตลาดการเงินได้อย่างเสรี ผลที่ตามมาคือ ประเทศต่างๆ ตกอยู่ในอิทธิพลโลกาภิวัตน์ทุนนิยม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลก ในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนสูง ประเด็นตรงนี้ การที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายยังขาดความพร้อม ย่อมเผชิญกับภาวะบีบคั้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งนำไปสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ในทางกลับกัน กระแสโลกาภิวัตน์นี้ย่อมส่งผลดี และเปิดโอกาสกว้างให้กับกลุ่มประเทศพัฒนาที่มีความพร้อม กระแสโลกาภิวัตน์ถือว่าเป็นกระแสหลักในบริบทของโลก ซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศนำเสนอ มีประเด็นหลักๆ ดังนี้

แผนภาพที่1 : องค์ประกอบของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

1. เงื่อนไขทางการเมือง ประเทศพัฒนาแล้วจะผลักดันค่านิยมระหว่างประเทศ ในรูปของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนในระดับชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ระหว่างประเทศพัฒนาในขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มไม่สมดุลในเงื่อนไขทางการเมืองต่อไป(ชัยยุทธ์ ปัญญา สวัสดิ์สุทธิ, 2543)

2. เงื่อนไขทางด้านระเบียบใหม่ กระบวนการโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดผลสองด้าน คือ ก่อให้เกิดตลาดใหม่ๆ เครื่องมือใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตและมัลติมีเดีย ก่อให้เกิดผู้มีบทบาทใหม่ๆ ในประชาคมโลก เช่น องค์กรเอกชน รวมทั้งก่อให้เกิดกฎระเบียบใหม่ๆ ในสังคมโลก แต่อีกด้านหนึ่งได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในระบบการพัฒนาของโลก เพราะทำให้ช่องว่างระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนามีมากขึ้น รวมทั้งเป็นเหตุให้สังคมและวัฒนธรรมในหลายประเทศอ่อนแอลง นอกจากนี้การพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นอยู่ ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาคุณค่าของมนุษย์น้อยมาก จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้โลกอยู่ในบริบทเดียวกัน บริบทที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่ขาดความยั่งยืนในมิติทางสังคม กล่าวคือ ชุมชนได้ล้มสลาย วิถีชีวิตของเกษตรกรรมถูกแทนที่อุตสาหกรรม นี่คือการชีวิตของสังคมในสหัสวรรษใหม่สหัสวรรษที่สังคมใกล้ชิดกัน ไร้สายไร้พรมแดนทางข้อมูลข่าวสาร แต่ถูกแทนที่ด้วยการไร้ความเอื้ออาทร วัฒนธรรมท้องถิ่นได้แยกออกจากวิถีสังคมแบบสิ้นเชิง

3. เงื่อนไขของระบบเครือข่าย ผลจากโลกาภิวัตน์ได้ทำให้นโยบายภายนอก และนโยบายภายในมีความเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนพัฒนา

ของประเทศต่างๆ ต้องเปลี่ยนไปจากเดิม นับประเด็นนี้ ประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมถูกบีบจากกระแสโลกาภิวัตน์ให้มึนโยบายพัฒนาในบริบทเดียวกัน

4. เงื่อนไขเกี่ยวกับกติกาของโลก เศรษฐกิจและสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันถึงโครงสร้างที่เหมาะสมสำหรับประเทศต่างๆ ในขณะเดียวกันประเทศต่างๆ จะต้องปรับบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถภายใต้กติกาของโลก ประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มใช้นโยบายเศรษฐกิจหลายกรอบ เช่น พหุภาคี ภูมิภาคนิยม เป็นต้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ในกติกาของโลกเช่นนี้ ประเด็นอยู่ที่เมื่อประเทศต่างๆ เปิดประเทศพัฒนาตามบริบทของโลกจะมีความเหมาะสมในความหลากหลายเพียงใด

5. เงื่อนไขทางด้านวิทยาการ ความรู้หรือวิทยาการ (Knowledge) มีความสำคัญในด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก อาจจะกล่าวได้ว่าวิทยาการดังกล่าวนี้เป็นฐานแห่งการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ การจัดการและการจัดองค์การอย่างแท้จริง

6. เงื่อนไขระดับโลก ในบริบทแห่งโลกปัจจุบันสู่อนาคต กำลังอยู่ในประเด็นระดับโลก (Global issues) ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่เว้นแม้แต่การศึกษา ล้วนแต่อยู่ในระดับโลก ทั้งนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศต่างๆ เตรียมความพร้อมทั้งในการพัฒนาภายในและเตรียมรับในการมีส่วนร่วมในการกำหนดกระแสโลกดังกล่าว

จากบริบทของโลกที่มีเงื่อนไขเช่นนี้ส่งผลให้ไทยซึ่งอยู่ในกระแสดังกล่าวหันไปเปิดรับการลงทุน การค้าของทุนขนาดใหญ่จากภายนอก โดยลักษณะนี้อุตสาหกรรมได้ย้ายจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่ง การดำเนินธุรกรรมมักเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ในฐานะเป็นส่วนประกอบของบริษัทจากต่างชาติ และดำรงตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในระดับโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าวนี้แทบมิได้เชื่อมกับระบบเศรษฐกิจโดยรวมในประเทศนั้นเลย เมื่อเป็นเช่นนี้เศรษฐกิจแห่งชาติได้ถูกทำลายจากระบบที่ใหญ่กว่า

อนึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยที่ดำรงชีพด้วยระบบเกษตรกรรมและการตลาดภายในประเทศ มีส่วนผลักดันให้เศรษฐกิจภายในประเทศขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องได้รับผลกระทบจากนโยบายมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมคือเมื่อแรงงานจากภาคเกษตรกรรมได้หันเหไปทางภาคอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เศรษฐกิจภายในชาติได้รับผลกระทบเป็นผลกระทบของคนส่วนใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายเปิดประเทศเสรีกับระบบระดับโลก ที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในบริบทของโลกแทบไม่ได้เชื่อมกับประชากรส่วนล่างของประเทศ ในฐานะผู้สร้างเศรษฐกิจภายในชาติ แต่จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นกลางของประเทศ ในฐานะเป็นทรัพยากร

มนุษย์ในระบบเศรษฐกิจระดับโลก ในประเด็นนี้ชนชั้นกลางได้เริ่มผลักดันตัวเองให้ห่างหายจากสังคม และเศรษฐกิจในท้องถิ่นมากขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจในกระแสโลกาภิวัตน์

หากจะกล่าวถึงรูปแบบการพัฒนา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในบริบทของโลกปัจจุบันคือ การพัฒนาสู่ภาวะทันสมัยหรือการขยายตัวทางอุตสาหกรรม ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทย ลักษณะเด่นของแม่แบบการพัฒนาประเภทนี้ คือ การได้บรรลุถึงอัตราการเจริญเติบโตอย่างสูง โดยอิงตัวเลขจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product = GNP) และแม่แบบประเภทนี้ได้มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ การสร้างความรุ่งเรืองโดยผนวกระบบเศรษฐกิจภายในประเทศเข้ากับระบบเศรษฐกิจของโลก แต่ในความเป็นจริงแล้ว การบรรลุเป้าหมายเกี่ยวกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง คือความมั่งคั่ง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะตกอยู่ และถูกจัดสรรโดยชนชั้นนำ ในขณะที่เดียวกันปล่อยให้ผลแห่งการเจริญเติบโตบางส่วนตกไปยังส่วนล่างของสังคม การเจริญเติบโตทางสังคมเศรษฐกิจในลักษณะนี้ได้ขยายตัวควบคู่กับการเพิ่มความขัดแย้ง และความแตกต่างในสังคม

ปัจจุบันเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ได้สร้างให้บทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจมุ่งเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นหลักเพราะมุ่งสู่เป้าหมายที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีปริมาณสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ และการส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ดังนั้นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะ บริษัทข้ามชาติ จึงอาศัยช่องทางเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์เข้าไปครอบงำในระบบเศรษฐกิจ- สังคม-การเมืองของประเทศอื่นอย่างต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อแสวงหากำไรมาสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ให้กับตน นี่คือพฤติกรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจทุนนิยมเศรษฐกิจทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วยสาระสำคัญสามส่วนหลัก คือการผลิต การตลาด และการเงิน ที่เอื้อต่อกัน ซึ่งทั้งสามส่วนนี้เองที่กลุ่มประเทศมหาอำนาจอาศัยเป็นช่องทางในการเข้าครอบงำในระบบเศรษฐกิจประเทศอื่น โดยใช้องค์กรข้ามชาติเป็นเครื่องมือในการกำหนดกติกา และวิธีการจัดการ ส่งผลให้องค์กรข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารโลก ไอเอ็มเอฟ หรือแอกตต์ (ไอว ด้านชัยจิตร, 2545) ที่มีเป้าหมายในการจัดตั้งเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบเศรษฐกิจโลกให้เจริญก้าวหน้าอย่างทั่วถึงกลายเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่มหาอำนาจใช้ในการครองโลกโดยอาศัยยุทธศาสตร์ที่หลากหลายผ่านกระบวนการการครอบงำหลากหลายวิธี

จากนัยแห่งการพัฒนาของไทยในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้สะท้อนให้เห็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมบนความสูญเสียของวิถีเกษตรกรรม การกระจายรายได้และความมั่งคั่ง มีความไม่เป็นธรรมมากขึ้นทุกที การที่เอกชนมีอำนาจและเป็นอิสระจากกฎระเบียบมากขึ้น การวางแผนการพัฒนาเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจมีบทบาทน้อยลง (วอลเดน เบล

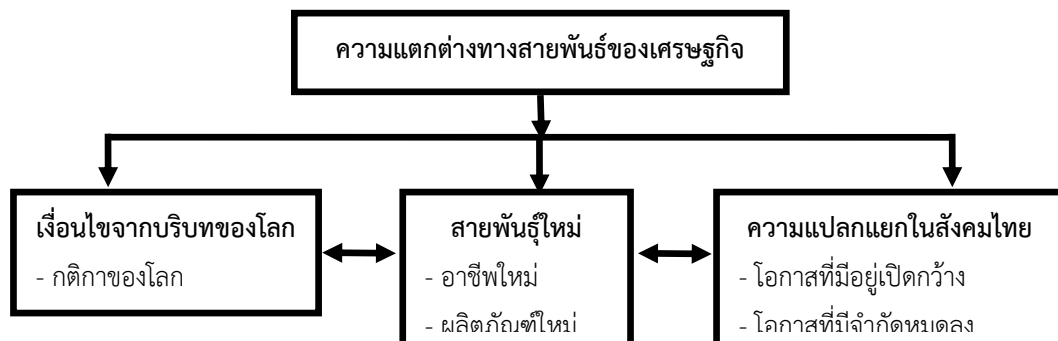
โล และคณะ, 2542) ลักษณะเหล่านี้เป็นได้ทั้งเสริมโอกาสที่มีอยู่ให้ขยายตัวมากขึ้น เช่น มีอาชีพใหม่ๆ และลดโอกาสที่มีอยู่น้อยให้น้อยลงอีก เช่น มีคนจนเพิ่มขึ้น เหล่ามีงานอาชีพรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากความยากจน ซึ่งกล่าวรวมๆ แล้ว คือ สายพันธุ์ใหม่ทางเศรษฐกิจสังคม สายพันธุ์ใหม่ที่จะสร้างปรากฏการณ์ในสังคมโลกอย่างทั่วถึงที่กระแสโลกาภิวัตน์ไหลล้นไปถึงหากจะให้ไทยเราสามารถดำรงอยู่ได้นั้นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับกระแสที่มีความกดดันหลายอย่าง ซึ่งเป็นปฐมเหตุของความแปลกแยก ซึ่งกล่าวได้ว่า ความแปลกแยกของที่สืบเนื่องจากสายพันธุ์ใหม่นั้นเองประกอบด้วย

1. ความแปลกแยกด้านแรงงาน สายพันธุ์ใหม่ของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ได้นำประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา มีแนวโน้มขยายตัวทางภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้แรงกดดันจากเงื่อนไขต่างๆ ของบริบทโลกแห่งยุคปัจจุบัน ส่งผลให้แรงงานภาคเกษตรกรรมลดลง และมักเป็นแรงงานผู้สูงอายุ เนื่องจากขาดแรงจูงใจในอาชีพเกษตรกรรม แต่ในทางกลับกันแรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวเพิ่มขึ้น นี่คือการเปลี่ยนแปลงของแรงงานไทย วิธีการดำรงชีพที่ใช้วิธีการหลายรูปแบบ (สังเคราะห์) กล่าวคือ ปลูกข้าว ผัก เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า เพื่อยังชีพในครัวเรือน หรือซื้อขายภายในชุมชน ในลักษณะนี้ครัวเรือนหรือชุมชนเป็นฐานการผลิต คนในชุมชนเรียนรู้วิชาชีพเพื่อยังชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ ในประเด็นฐานการผลิตอยู่ในครัวเรือนนี้เป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั่นเอง ได้ทั้งมิติเศรษฐกิจและมิติสังคม กล่าวคือเศรษฐกิจพออยู่ได้ ชุมชนอบอุ่นคือภาพชีวิตของสังคมในอดีตที่กำลังเลือนหายไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจแนวใหม่ตามแม่แบบของโลก ภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ได้แยกส่วนจากชุมชนนับเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจบนความสูญหายของวิถีชนบท

2. ความแปลกแยกระหว่างเมืองกับชนบท เนื่องจากเมืองใหญ่ได้กลายเป็นฐานการผลิตในฐานะเป็นประเทศบริวาร ซึ่งเชื่อมกับระบบจากภายนอก ด้วยเหตุนี้ทำให้เมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพฯ ได้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งเป็นฐานที่มั่นคงกว่าเมืองที่เล็กที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า นี่คือการแปลกแยกระหว่างเมืองกับชนบท

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ถูกครอบงำ นอกจากจะเกิดจากรากฐานและสภาพปัญหาต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์ (interaction) ยึดโยงต่อกันระหว่างกระบวนการทั้งทางการเมือง สังคม สาธารณะ (public) อย่างกว้างขวางแล้ว ยังเกิดจากกระบวนการที่ถูกบีบบังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากภายนอกซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ ด้วยการสร้างวาทกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นเงื่อนไขและอุดมการณ์เข้าไปครอบงำประเทศที่ด้อยกว่าให้กำหนดนโยบายเป็นไปตามเงื่อนไขที่ตนกำหนด ไม่ว่า การค้าเสรี (Free Trade) การพัฒนา (Development) หรือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) วาทกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นเพียงภาพลวงตาเพื่อสร้างความถูกต้องและชอบธรรม

แผนภาพที่ 2 : ความแตกต่างทางสายพันธ์ของเศรษฐกิจ

อ้างอิง: ชมพู โกดิรัมย์

หากจะกล่าวถึงการแข่งขันภายใต้กติกาของบริบทโลกปัจจุบันนั้น จะต้องชี้ประเด็นถึงปัจจัยชี้ขาดในสหัสวรรษใหม่ด้วย เพราะการที่ประเทศ หน่วยงาน บุคคล ที่ครอบครองเทคโนโลยีระดับสูง โดยเฉพาะไมโครชิพและซอฟต์แวร์ ย่อมทำให้ประเทศ หน่วยงาน บุคคลนั้นมีศักยภาพกำหนดสร้างและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้สามารถกุมชะตากรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในกำมือได้ นี่คือนโยบายชี้ขาดแห่งโลกยุคปัจจุบัน บนเส้นแบ่งระหว่างผู้แพ้ผู้ชนะ อนึ่งเพื่อให้เข้าใจกระบวนการใหม่ของกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องพิจารณาบทบาทของธนาคารโลก (World Bank) กองทุนระหว่างประเทศ (Enternational Monetary = FUND: IMF) และองค์การการค้าโลกด้วย เนื่องจากองค์กรทั้งสามองค์กรนี้สัมพันธ์กับปัจจัยชี้ขาดแห่งชัยชนะแทบแยกไม่ออก เพราะองค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้ได้สร้างกฎเกณฑ์ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายทุน และสินค้าที่อำนวยความสะดวกแก่บริษัทข้ามชาติโดยเฉพาะองค์การค้าโลกเป็นเสมือนรัฐบาลระดับโลกในยุคใหม่ที่กำลังทำให้กฎเกณฑ์ของประเทศต่างๆ กลายเป็นสากล

เพราะฉะนั้นมีความเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้นี้ องค์กรที่เข้มแข็งที่สุดมิใช่สหประชาชาติ แต่จะเป็นองค์กรการค้าโลกต่างหาก กลุ่มแรกที่ประสบความพ่ายแพ้จากปัจจัยชี้ขาดนี้คือ กลุ่มเกษตรกรจากประเทศด้อยพัฒนา เนื่องจากขาดโอกาสบนเวทีแห่งการแข่งขันภายใต้กฎกติกาสากล และระบบเศรษฐกิจสารสนเทศยุคใหม่ เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีในระดับต่ำ ไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่ถูกกำหนดด้วยมาตรฐานคุณภาพสากลได้

เมื่อศักยภาพไม่ถึงระดับความเป็นสากล แต่เปิดตัวรับกติกาสากล ในที่สุดจึงประสบความพ่ายแพ้ในกติกาสากล นั้นหมายถึงสินค้าจากเกษตรกรรมจึงพ่ายแพ้แก่สินค้าอุตสาหกรรม และธุรกิจองค์กรขนาดกลางเล็ก ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามักเป็นผู้พ่ายแพ้เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นกลุ่มที่พ่าย

แพ็กกลุ่มสุดท้ายจากระบบนี้คือ (วอลเดน เบลโลและคณะ, 2542)กลุ่มแรงงานและสิ่งแวดล้อมการเคลื่อนย้ายทุนในภาวะเช่นนี้ถึงแม้ไทยเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ได้ เราควรปรับตัวเพื่อปกป้องเศรษฐกิจของชาติ ด้วยการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ในเรื่องการวิจัย และพัฒนาฝีมือแรงงาน ประการที่สำคัญเราต้องให้ความสนใจสัญญาณเตือนจากเงื่อนไขบริษัทโลกเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ ในอีก 10 ปีข้างหน้า เศรษฐกิจและสังคมไทยจะเข้มแข็งเพียงใดซึ่งหมายถึงจะต้องปรับตัวหลายอย่างด้วยกันซึ่งประกอบด้วย

1. จะต้องพัฒนาทักษะแรงงานให้สูงขึ้น
2. จะต้องมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 นี้

หากไทยเราขาดการเตรียมตัวให้พร้อม ในระยะยาวอาจต้องพบกับความพ่ายแพ้กับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งกำลังกวดตามมาติดๆ เช่น ในเวียดนาม แม้ในปัจจุบันมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่าไทยก็จริง แต่เวียดนามมียุทธศาสตร์เพื่อรองรับสถานะการณ์ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา การพัฒนาทักษะแรงงาน นับว่ามีการปรับตัวเป็นอย่างดี

จากที่ได้นำเสนอไปแล้วคือเมื่อเงื่อนไขในกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริโลกนั้น ได้บีบให้ไทยเราต้องมีนโยบายที่เปิดและเชื่อมกับระบบที่ใหญ่กว่า ณ เวลานี้อาจจะกล่าวได้ว่าไทยเปิดประตูสู่สากลทั้งๆ ที่ขาดความพร้อมในหลายด้านด้วยกัน โลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้น เกิดในประเทศพัฒนา และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การทำอะไรข้ามรัฐหรือการลดบทบาทของรัฐ โดยองค์กรระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่ต้องรีบทำ เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้วเป็นผู้ก่อกระแส เพราะมีความพร้อมสำหรับกระบวนการโลกาภิวัตน์ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. มีบรรษัทข้ามชาติอยู่มาก คือประเทศที่มีบริษัทายฐานการผลิตไปยังประเทศต่างๆ ซึ่งมีลักษณะครอบงำเศรษฐกิจท้องถิ่น
2. มีการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง คือมีประชากรเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในเมือง
3. มีระบบเครือข่ายความมั่นคงหรือประกันสังคมครอบคลุมไปทั่วประเทศ

ปัจจัยสามประการนี้เป็นความพร้อมที่จะผลักดันให้เกิดกระบวนการเชื่อมกับประเทศต่างๆ เพื่ออาศัยความพร้อมนี้มาเป็นข้อได้เปรียบ หากพิจารณาประเด็นนี้แล้วสะท้อนมายังประเทศไทย จะพบว่าเรายังไม่พร้อมมากนัก บริษัทที่มีเครือข่ายในต่างประเทศขนาดใหญ่ในระดับบรรษัทข้ามชาติมีอยู่เพียงบริษัทเดียว คือกลุ่มซีพี ส่วนด้านตลาดการเงินของไทยเรา ตามที่ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ประเมินว่า ขาดความมั่นคงมีประชากรส่วนใหญ่อยู่ในส่วนชนบท มีเครือข่ายความมั่นคงจำกัดอยู่ในกลุ่มขนาดเล็ก การที่ไทยเราเปิดประตูสู่กระแสโลกาภิวัตน์ขณะที่ยังไม่พร้อมเห็นได้ชัดกรณีการเปิดเสรีทางการเงิน (อนุชา อาภาภิรม, 2542) ในสถานะเช่นนี้เปรียบได้กับความไม่พร้อมใน

การแต่งตัว เพราะอาบน้ำเสร็จใหม่ๆ แล้วมีคนมาเคาะประตู เมื่อเปิดประตูต้อนรับแขกผู้มาเยือน ทำให้เจ้าของห้องยากนักที่จะสงวนท่าทีที่ควรสงวน ในที่สุดอาจนำไปสู่ความสูญเสียพืชพันธุ์เขตร้อนขึ้น ซึ่งมีค่าในเชิงเวชภัณฑ์บางชนิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นต้น ที่เป็นสิ่งที่จะต้องสงวนไว้ในฐานะเป็นมรดกของชาติ

ระบบเศรษฐกิจของมหาอำนาจที่อาศัยบริษัทข้ามชาติเป็นช่องทางในการรุกรานในต่างประเทศ ร่วมกับองค์กรข้ามชาติที่คอยปกป้องประโยชน์ของตน เข้าควบคุมพื้นที่ทางตลาดทรัพยากร และการผลิต สร้างความชอบธรรมแห่งความเป็นสากล ความเป็นประชาธิปไตย และอ้างเพื่อสิทธิมนุษยชน ใช้อำนาจที่เหนือกว่าละเมิดบทบัญญัติของรัฐที่ด้อยกว่า ทั้งกล่าวหาว่าเป็นรัฐอันตราย สนับสนุนการก่อการร้าย หรืออ้างเหตุในการปราบปรามยาเสพติด และเพื่อสิทธิมนุษยชน หรืออะไรก็แล้วแต่ ซึ่งแท้จริงแล้วล้วนเป็นมายาคติที่ปิดบังอำพรางเพื่อแสวงหาประโยชน์แทบทั้งสิ้น การนำเสนอวาทกรรมโลกาภิวัตน์ทำให้กฎหมายของรัฐชาติในโลกที่สามมีข้อยกเว้นไม่อาจบังคับใช้กับโลกาภิวัตน์ได้ และให้หันมาใช้กฎกติกาเดียวกันเพื่อการครอบงำและชุดวิธีทางเศรษฐกิจ

การครอบงำทางเศรษฐกิจ

โดยทั่วไปประเทศต่างๆ ในโลกจะมีระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นไปตามกลไกการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ ซึ่งล้วนมีเป้าหมายสำคัญคือการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นทิศทางในการวางแผนปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ดังนั้นเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ประเทศต่างๆ พึงยึดเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายบริหารประเทศ และถือเป็นภารกิจของรัฐในระบบเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์หรือการครอบงำโลกโดยอภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ดูเหมือนว่าระบบเศรษฐกิจของโลกที่ทุกประเทศกำลังพัฒนาได้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกันจริงๆ แล้วเป็นเศรษฐกิจที่ผูกขาดและบงการโดยประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่เบื้องหลังโดยผ่านบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งเรียกว่า ทุนข้ามชาติ (Transnational Cooperation) กลุ่มประเทศพัฒนาเป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงผลิต ให้ทุนอุดหนุนเกษตรกรของตน และใช้นโยบายกีดกันสินค้าเกษตรจากประเทศอื่นๆ มีอำนาจต่อรองในตลาดโลกสูงกว่า และได้ผลักดันให้เกิดความคิดร่วมแก่ประเทศต่างๆ โดยการเปิดรับการลงทุนและการค้าเสรี จะทำให้เกิดความเจริญเติบโตหรืออีกอย่างก็คือ เสนอให้มีการเปิดประเทศและการค้าเสรี ซึ่งในนัยแฝงก็คือให้ประเทศอื่นเปิดโอกาสอย่างเสรีแก่บริษัทข้ามชาติจากประเทศร่ำรวยไปแสวงหาผลประโยชน์ในนามการลงทุน ด้วยความพร้อมทำให้บริษัทข้ามชาติได้ความมั่งคั่งมากกว่าประชาชนเจ้าของประเทศ แต่ทว่าในทางกลับกันกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาถูกกีดกันสินค้าเกษตรสิ่งทอ เป็นการกีดกันภายใต้ระบบเสรีนั่นเอง จึงเกิดข้อสงสัยว่า คำว่า เสรี มีขอบเขตไปถึงไหน เสรีเพื่อใคร (วิทยากร เชียงกูร, 2545)

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏคือ ประเทศมหาอำนาจเศรษฐกิจได้กีดกันทางการค้า องค์การการค้าโลก (WTO) เป็นเพียงเวทีเจรจาต่อรองที่ประเทศมั่งคั่งกว่าต่อรองให้ประโยชน์มากกว่า

กลวิธีเหล่านี้คือเงื่อนไขกีดกันทางการค้าที่มหาอำนาจสร้างขึ้นใหม่ ส่งผลให้ เศรษฐกิจทั่วโลกจะถูกผูกขาดโดยกลุ่มทุนข้ามชาติที่ได้เตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้า ทั้งมีเงินทุนมหาศาลเป็นผู้ครองโลกและเข้าดูดซับดักตวงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาที่ส่งผลต่อประเทศกำลังพัฒนาคือ ทรัพยากรถูกทำลาย ช่องว่างทางสังคม ความยากจนจะรุนแรง ประชาชนจะต้องเผชิญกับปัญหาที่ที่ไม่สามารถเรียกร้องให้รัฐบาลปกป้องได้ ความขัดแย้งทางสังคมขยายขอบเขตกว้างขึ้นตามลำดับ และนี่เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากการพัฒนา การค้าเสรีในสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์ มุ่งเน้นเศรษฐกิจตลาดเสรี (Free Market Economy) เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการมีเสรีในการลงทุนแสวงหากำไร และแต่ละประเทศมีอิสระในการรักษาผลประโยชน์ของตน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและระหว่างประเทศไปทั่ว ประกอบกับเครือข่ายประชาสังคมโลกเคลื่อนไหวคัดค้านโลกาภิวัตน์ของบรรษัทข้ามชาติ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ระเบียบระหว่างประเทศถูกต่อต้านและคัดค้านเป็นระยะไม่ได้รับการเชื่อถือ กระทบต่อความสงบของสังคม และกฎหมาย แต่ด้วยอุดมการณ์โลกาภิวัตน์ (อนุช อาภาภิรมย์, 2545) สถานการณ์ดังกล่าวมิได้ทำให้มหาอำนาจชะลอการแสวงหาอำนาจทางเศรษฐกิจ กลับเป็นแรงกระตุ้นให้ร่วมมือกันในเรื่องที่ได้ประโยชน์ร่วมกันและแย่งชิงอำนาจทางเศรษฐกิจต่อเมื่อมีกรณีที่ผลประโยชน์ไม่ลงตัว

จากการนำไปสู่เงื่อนไขการใช้มาตรการทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน และการแทรกแซงทางการเมือง การต่อสู้กันเฉพาะทางเศรษฐกิจ ที่มีความเอนเอียงเข้าข้างผู้มีบทบาทและอำนาจทางการเมืองเข้ามาแทรกแซง แต่ก็ทำให้จะมีข้อเสียไปหมดสำหรับกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยม ยังพอมีประโยชน์และเอื้อโอกาสให้บ้างแก่ประเทศกำลังพัฒนา แต่มักจะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นสูง-กลาง ที่เข้าไปมีหุ้นกับบรรษัทข้ามชาติ ประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น

การปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจเพื่อความยั่งยืน

ท่ามกลางกระแสสังคมที่พลวัตไปเช่นนี้ เราจำเป็นต้องเลิกยึดถืออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ หยุคการทุ่มเทเป็นพิเศษเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมมาสู่จุดยืนที่ยั่งยืน หมายความว่าต้องนำระบบเศรษฐกิจออกจากการแข่งขันด้วย โดยกลไกตลาดจากภายนอก และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมมนุษย์ หมายถึงสังคมที่มั่นคงทางชุมชน และความมั่งคั่งทางรายได้ โดยไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งมาก มิฉะนั้นแล้วจะทำให้สังคมเสียดุลภาพ เพราะยิ่งอัตราการเติบโตสูงขึ้น แต่เป็นความเจริญเติบโตที่ประาะบางและไม่แท้จริง ทำให้ทันสมัยแค่เปลือกนอก การพัฒนาที่เสียดุลภาพเช่นนี้ทำให้จุดยืนตั้งอยู่บนความไม่ยั่งยืนในส่วนของประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีลักษณะการ

เติบโตแบบนี้ หรือแบบที่เรียกว่านิคส์(nic)ที่ขาดความยั่งยืน เพราะได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวจากจุดถ่วงดุลที่ควรจะเป็น เช่น สิ่งแวดล้อมได้เคลื่อนจากจุดยืนที่อุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจได้ผกผันจากศักยภาพแห่งการพึ่งตนเองสู่การพึ่งพิงจากภายนอก เป็นต้น อัตราการเติบโตเช่นนี้ถ้ามองในแง่หนึ่งก็ไม่ได้จริงแท้อะไรตามที่ได้อ้างไปแล้ว เพราะขาดการพัฒนาพื้นฐานให้เข้มแข็ง ถึงจะมองการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมก็เป็นเพียงการพัฒนาแค่ระดับต้น เพราะไม่ลงไปยังระดับรากฐานที่เหมาะสมเห็นควรมีแม่แบบดังนี้

1. เน้นอัตราการเติบโตที่ต่ำลง เพื่อความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ให้ความสำคัญแก่ภาคเกษตรกรรมในฐานะเป็นรากฐานระบบเศรษฐกิจ
3. กระจายคืนความมั่งคั่งสู่สังคมทุกภาคส่วน

ความสำนึกที่จะแสวงหาแนวทาง เพื่อเป็นแม่แบบการพัฒนา เป็นเรื่องของจินตนาการที่จะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลก โลกนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ในระบบการศึกษาของเราอย่างตัวเองอยู่ในโลกเก่า ตรงนี้เราก็ต้องปลดตัวเองออก นี่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ แนวคิดที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะเป็นแม่แบบการพัฒนาของไทยในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง หากจะกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนมักจะมุ่งไปที่ไร่นาหรือภาพของชนบท แต่แท้ที่จริงแล้วระบบเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์โลกปัจจุบัน เราจะต้องเข้าใจว่า ณ ปัจจุบันเรากำลังในบริบทไหนของโลก ไม่ใช่เป็นบริบทของชุมชนชนบทหรือเกษตรกรรมมีชีวิตอยู่ในโลกอย่างโดดเดี่ยว แต่ในความเป็นจริงแล้วกำลังอยู่ในโลกของการเชื่อมโลกกับสังคมอื่น อย่างกว้างขวางตามกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสที่นำเราไปสู่เส้นทางเศรษฐกิจเขลยหรือเส้นทางแห่งการไล่ล่า จะเห็นว่าปัญหาของท้องถิ่นประเทศโลก มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นจะต้องนิยามความหมาย เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาชนบท ปรับเปลี่ยนตามบริบทของโลกไปด้วย เราจะต้องมองให้เห็นตัวที่ก่อปัญหา มองให้เป็นเพื่อนำมาวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาประเทศ ไม่ใช่เพื่อตอบสนองความต้องการแบบพอกินพอใช้เท่านั้น แต่จะต้องแสวงหาแม่แบบที่สามารถตอบปัญหา รวมทั้งหาจุดยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ด้วย (วิทยากรกร เชียงกูร, 2545) นั่นคือกระบวนการพัฒนามีขั้นตอนภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง จากพออยู่พอกินมีศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ยกระดับการพัฒนาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติซึ่งเกิดจากระบบการพัฒนาไม่ไปกระทบระบบนิเวศน์จนนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ เศรษฐกิจชุมชน อนึ่งฐานคิดเพื่อทางออกของสังคมไทยตามที่ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก พุดถึงประกอบด้วย

1) ฐานทางเศรษฐกิจ	2) ฐานทางสิ่งแวดล้อม
3) ฐานทางปัญญา	4) ฐานทางสังคม
5) ฐานชุมชน	

จากฐานทั้งห้าประการนี้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการแสวงหาความรู้
วิทยาการใหม่ๆ มาต่อยอดภูมิปัญญาไทยแล้วมาปรับเป็นระบบเศรษฐกิจที่ฐานของคนส่วนมาก
เพื่อให้ชุมชนอยู่ได้ การขยายตัวทางอุตสาหกรรมบริการมีการขยายตัวแต่พอดี ไม่ใช่มีการขยายตัว
อย่างรวดเร็วเกินกว่าจะปรับโครงสร้าง และระยะ โดยเฉพาะระบบการศึกษาจะปรับตัวได้ทันการ
เติบโตในลักษณะเช่นนี้เป็นความเจริญเติบโตครอบครองโครงสร้างเดิม หรือกล่าวอีกอย่างคือการ
เจริญเติบโตที่ลอกเลียนแบบ ซึ่งไม่เกิดจากการพัฒนาฐานคิดของสังคมเราเอง เช่น ทางลัดเลียนแบบ
เพื่อยกระดับกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางแพชั่น มีการยกขบวนเหล่านางแบบแสดงลีลาในเวลาค่าคืนริม
ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีวัดพระแก้วเป็นฉากหลัง เกิดคำถามว่าการจัดงานนี้เกิดจากฐานคิดใดฐาน
คิดเพื่อตึงเม็ดเงินจากต่างชาติในรูปของนักท่องเที่ยว การช้อปปิ้ง การกระตุ้นให้เกิด การ
พัฒนาอุตสาหกรรมแพชั่น พัฒนาการออกแบบเย็บตัดผ้าไทยสู่กรอบสากล ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับเป็น
การต่อยอดแนวคิดโลกาภิวัตน์ทุนนิยมโลก หรือมีความเป็นเชลยทางความคิดนั่นเอง

แผนภาพที่ 3 : การปรับจุดยืนทางเศรษฐกิจ

จากสองจุดยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นั้นมีความแปลกแยกกันในตัว โดยเริ่มจากระบบ
เศรษฐกิจไม่เน้นความมั่งคั่งของเงินตราแต่สะสมในรูปของมูลค่าธาตุแท้ (Intrinsic Value) ในรูปของ
ที่ดินที่มีศักยภาพในการผลิต, สัตว์, ภูมิปัญญา, ความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วไม่สามารถ
แบ่งแยกออกจากชุมชนได้ ระบบเศรษฐกิจนี้เริ่มจากฐานรากซึ่งจะทำให้มีความมั่นคงในระดับล่าง
แม้ไม่อาจก้าวสู่ระดับสูงได้ แต่ฐานล่างไม่ถูกทำลาย ส่วนเศรษฐกิจสมัยใหม่ของเรา ดำรงอยู่ในฐานที่
เป็นแต่เพียงร่องรอยของอิเล็กทรอนิกส์ในเครื่องคอมพิวเตอร์ สายลวดในการสื่อสารและคลื่นอากาศ
เศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่นี้ ในไม่ช้าจะสูญเสียจิตสำนึกของสถานที่และชุมชน เกิดการหลั่งไหลอย่าง
มหาศาลของประชาชนที่ถูกช่วงชิงทรัพยากรอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่และกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบ
เศรษฐกิจภาค ซึ่งเชื่อมต่อกับระบบภายนอกที่เน้นเป้าหมายที่รายได้มวลรวมของชาติ มีการ

แข่งขันเพื่อผลผลิตที่สูงสุด ได้กลายมาเป็นสิ่งทดแทนเยื่อใยสัมพันธ์ต่อชุมชน ความล้มเหลวของงานพัฒนาที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันเห็นได้ชัดจากช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ถูกถ่างให้กว้างมากขึ้น ตลอดจนการล่มสลายของสังคมและสิ่งแวดล้อมในอัตราที่สูงขึ้นจากความล้มเหลวดังกล่าว ผลักดันให้เกิดความพยายามในการที่จะแสวงหาทางเลือกในการสร้างจินตนาการ (Vision) แห่งความก้าวหน้าของมนุษยชาติที่คงอยู่บนรากฐานของความเที่ยงธรรมและความยั่งยืนของสังคม

จากการมองระบบเศรษฐกิจกระแสโลกาภิวัตน์ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่กระแสโลกาภิวัตน์ จำต้องเปิดรับเงื่อนไขต่างๆ จากภายนอกแต่ทั้งนี้ควรปรับรับเพื่อรูกอย่างมีประสิทธิภาพ แทนที่ด้รับฝ่ายเดียว เมื่อนั้นคงถูกขับออกจาก ระบบก็ไม่ได้ การปรับตัวในครั้งนี้ควรเน้นหนัก การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) พร้อมกันนั้นควรจำกัดการเปิดประเทศมิให้มากเกินไปเพื่อให้เรามีความพร้อมและเรียนรู้อย่างเท่าทันไปในตัว เนื่องจากโลกาภิวัตน์ทุนนิยมนั้น มีลักษณะแข่งขัน พัฒนาวิทยาการเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อความเป็นเลิศ เมื่อฐานคิดเป็นเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการไล่ล่า ครอบงำบีบคั้นกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ระบบดังกล่าวนี้ได้เลือกสรรวัตถุดิบ ทรัพยากรบุคคลที่ดีที่สุดให้อยู่ในวงจรการแข่งขัน (ชัยยุทธ์ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ, 2543)

ฉะนั้นจึงมีคณกลุ่มน้อยอยู่ในปลายยอดของหอคอย แต่รากฐานซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ต้องปรับตัวอย่างมากหากต้องการให้สังคมไทยตั้งอยู่อย่างมั่นคง รากฐานที่มั่นคงควรมีลักษณะดังนี้

1. ความมั่นคงทางชุมชน ความมั่นคงดังกล่าวเกิดจากการผลักดันให้ไภหลักของชุมชนมีบทบาทอย่างสัมพันธ์กันคือ

- องค์กรทางศาสนา ควรสร้างภูมิคุ้มกันทางวิญญาณ เป็นหลักทางความดีมีกิจกรรมนำพาชุมชน เพื่อความมั่นคงทางจิตวิญญาณ
- องค์กรชุมชน ควรมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาสืบทอดภูมิปัญญาการทำมาหากินกับทำมาหาขายภายในชุมชนเอง เพื่อให้คนในชุมชนรักในถิ่นมาตุภูมิ ร่วมกันสร้างชุมชน
- องค์กรศึกษา ควรมีการปรับการเรียนในสองระดับคือ เรียนองค์ความรู้อันเป็นสากล เพื่อทันต่อกระแสโลกและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญา รู้ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ชุมชนเกษตรก็มีทรัพยากรทางเกษตรของท้องถิ่นนั้นๆ ในอันที่จะมาเพิ่มศักยภาพการผลิตและตลาดท้องถิ่นอย่างกลมกลืน หากทำได้เช่นนี้ในทุกระดับการศึกษาแล้วเท่ากับว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในฐานะสร้างทรัพยากรทั้งในภาคอุตสาหกรรมบริการและเกษตรกรรมยั่งยืน

2. ทิศทางและเป้าหมายตามที่คณะกรรมการวิชาการวิสามัญศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศได้กำหนดไว้มีดังนี้

- 1) หนึ่งระบบสองกลไก การผสมผสานเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจการตลาด
- 2) เป้าหมายเชิงโครงสร้าง ควรได้ดุลยภาพ เพิ่มสัดส่วนภายในประเทศ, SMEs การกระจายรายได้
- 3) สังคมความรู้หรือสังคมวิทยาการ
- 4) พัฒนาระบบเศรษฐกิจไทยให้เป็นระบบเศรษฐกิจสังคมที่ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุดในภูมิภาคที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก
- 5) เป็นสังคมเปิด สังคมหลักประกันและสังคมคุณธรรม
- 6) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแบบยั่งยืนและความเจริญเติบโตบนจุดยืนที่ยั่งยืน
- 7) ส่งเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมในการจัดการและกำหนดกติกาโลก

สรุป

ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ซึ่งอยู่ในศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงมีเงื่อนไขต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองโลก และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันเป็นนวัตกรรมล่าสุดของสังคมมนุษย์ เงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าวได้ทำให้โลกใบนี้ถูกเชื่อมเข้าสู่ระบบเดียวกันภายใต้กติกาอันเป็นสากล มีผลให้ประเทศต่างๆ ต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาและนโยบายภายในให้สอดคล้องกับนโยบายภายนอก การปรับจุดยืนเพื่อกำหนดทางเดินในรูปของนโยบายนั้นล้วนมีนัยตามแม่แบบการพัฒนาอันเป็นสากล คือการพัฒนาเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้องค์ระดับนานาชาติมาเปิดเจรจาเพื่อให้ประเทศต่างเปิดเสรีทางการค้า เพื่อแลกกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นำความมั่งคั่งสู่ประเทศชาติอันเป็นเป้าหมายหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะไปให้ถึง แต่เนื่องจากระบบของโลกดังกล่าวเป็นระบบที่มีการแข่งขันอย่างเสรี ความเป็นเสรีนี้เองได้เปิดช่องทางให้ประเทศพัฒนาแล้วแสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อความเจริญเติบโตทางสังคมเศรษฐกิจ แต่ในทางกลับกันสำหรับประเทศด้อยพัฒนาเฉกเช่นประเทศไทยที่ขาดความพร้อมในเงื่อนไขต่างๆ ในบริบทโลกนั้น และขาดการปรับตัวที่เหมาะสมสำหรับการเปิดตัวสู่เวทีแห่งการแข่งขัน ในกระแสโลกาภิวัตน์ทุนนิยมโลก ในอดีตสู่ปัจจุบันทำให้ไทยเราไม่ได้ใช้โอกาสจากกระแสโลกาภิวัตน์นั้นให้เป็นประโยชน์มากนัก ทำให้โอกาสนั้นกลายเป็นความบีบคั้นหรือภัยคุกคามต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการปรับจุดยืนบนเส้นทางเดินที่เหมาะสมด้วยฐานคิดเพื่อเป็นองค์ความรู้มาเป็นนโยบายนำพาประเทศสู่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมโดยจุดประกายแห่งการพัฒนาโดยการพัฒนา

ชุมชนในฐานะเป็นฐานรากของสังคมให้มีภูมิคุ้มกันทางจิตวิญญาณ เศรษฐกิจพอเพียงและวิจัยองค์ความรู้จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล หากทำได้เช่นนี้ทำให้รากฐานมีความมั่นคงและสามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ทั้งในระดับชุมชน-สังคม-ประเทศ อย่างได้คุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา โกสีย์ไกรนิรมล. (2547). **หลักเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ชัยยุทธ์ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. (2543). **เจาะมาตรการแก้วิกฤติเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- วอลเดน เบลโล และคณะ. (2542). **วิกฤติกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- วันทนีย์ ภูมิภักธราคม และคณะ. (2550). **เศรษฐศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพฯ: แมทส์ปอยท์.
- วิทยากร เชียงกูร. (2545). **เศรษฐกิจไทยเศรษฐกิจโลก**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- อนุช อาภาภิรม. (2542). **ถาจะสิ้นยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถีทรรศน์.
- ไสว ด่านชัยวิจิตร. (2545). **การเมืองโลกในยุคอาณานิคมแบบใหม่ (โลกาภิวัตน์)**. **จุลสารชุมชน**
ทางออกไทย. ฉบับที่ 8.ปีที่ 2.

เหตุใดเมืองราชคฤหจึงเป็นสถานที่จัดปฐมสังคายนา?

WHY WAS RAJAGAHA CHOSEN TO HELD FOR THE FIRST BUDDHIST COUNCIL?

พระมหาพน สวโจ¹, ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ²

Phamaha Phoch Suvajo¹, Chayaporn Sukprasert²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์¹⁻²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College¹⁻²

E-mail: phramahapot@hotmail.com

ได้รับบทความ: 25 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 18 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2562

Received: October 25, 2019; Revised: November 18, 2019; Accepted: November 30, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการหาคำตอบว่า เหตุใดกรุงราชคฤหแห่งแคว้นมคธ จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นสถานที่สังคายนาพระธรรมวินัย ภายหลังพุทธปรินิพพานล่วงแล้วหนึ่งพรรษา การเลือกกรุงราชคฤหดังกล่าว มีนัยทางศาสนาหรือทางการเมืองหรือไม่? ผู้เขียนเลือกวิเคราะห์ 3 ประเด็น กล่าวคือ 1) เพราะกรุงราชคฤหเป็นจุดกำเนิดพระพุทธศาสนา 2) เพราะความมั่นคงทางการเมือง และ 3) เพราะเป็นศูนย์กลางของเจ้าลัทธินอยใหญ่ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว คณะสงฆ์ชักชวนกันทำสังคายนาพระธรรมวินัยอย่างเร่งด่วน เพราะพระสังคีติกาจารย์มองว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เนื่องจากสามารถบ่งชี้ถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา แลจำเป็นต้องอาศัยสถาบันกษัตริย์เข้ามาช่วยเหลืออุปถัมภ์ ซึ่งสมัยนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธถือว่าทรงอิทธิพลมากกว่าผู้อื่นใด อีกปัจจัยหนึ่งคือกรุงราชคฤหเป็นสถานที่กำเนิดของพระพุทธศาสนา และเป็นถิ่นเกิดของพระมหาเถระผู้ใหญ่หลายรูป ล้วนแล้วแต่ได้รับความไว้วางใจจากพระพุทธเจ้า รวมถึงมากพร้อมด้วยเจ้าลัทธินอยใหญ่ผู้ทรงอิทธิพลต่อสังคมสมัยนั้น

คำสำคัญ : เมืองราชคฤห, พระสังคีติกาจารย์, ปฐมสังคายนา

Abstracts

This academic topic wants to find out why Rajagaha of Magadha has been chosen as a place to comply the Buddha's words, which incident happens three months after the Buddha's death. Does the selecting of Rajagaha have any religious

or political implications? 3 issues were chosen to analyze, namely 1) because of Rajagaha is the starting point of Buddhism, 2) because of political stability and 3) because it is the center of religious groups. The result of study shows that soon after the Buddha's death, senior monks complied the Buddha's teachings urgently. This is considered a very important matter. Also, it can indicate the stability of Buddhism. Therefore, those disciples have to rely on the monarchy for help and support. At that time, King Ajatasattu of Magadha was considered more powerful than any other. Another factor is that Rajagaha is the place of origin of Buddhism. Also, that is a birthplace of many senior disciples who are trusted by the Buddha. Moreover, Rajagaha is a collection of religious teachers who are influence on society at that time.

Keywords: Rajagaha, Buddha's Word Compliers, the First Council

บทนำ

ตอนปลายพุทธกาลมีเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้น นับตั้งแต่นิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสดามหาวีระของศาสนาเซนเข้าสู่นิรวาณ สาวกทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์พากันทะเลาะวิวาทแล้วแตกแยกเป็นกลุ่มตามความคิดและทัศนะของตน (ที.ม. (ไทย), 10/190:139) ส่วนภายในคณะสงฆ์เองพระเทวทัตโดยการสนับสนุนของพระเจ้าอชาตศัตรู ได้เสนอตัวเข้าปกครองคณะสงฆ์แทนที่พระพุทธเจ้า ด้วยการสำแดงพฤติกรรมอันหยาบช้ำหลายอย่าง เช่น ทูลขอพุทธานุญาติพิเศษด้วยวัตถุ 5 ประการ ชักชวนพระบวชใหม่ให้หลงเชื่อ ทำสังฆเภท จนกระทั่งพยายามปลงพระชนม์พระพุทธเจ้า ((วิ.จ. (ไทย), 7/336: 181) ประเด็นน่าสนใจคือพระพุทธเจ้ามิได้ตอบโต้อันใด เพียงแต่ประทับครองคณะสงฆ์มิให้แตกแยกแบ่งฝ่ายเท่านั้น อีกประการหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงสำแดงพระกรุณาคุณต่อพระเทวทัต เพราะทรงเห็นว่าผลแห่งสมณคุณของพระเถระเป็นผลดีต่อการบรรลุธรรมในเบื้องต้น (มิลินทปัญหภาษาไทย, 2559) พฤติกรรมของพระเทวทัตน่าจะเป็นที่รู้จักแพร่หลาย สังเกตได้จากอภัยราชกุมารได้เข้าเฝ้ากราบทูลถามเรื่องราวอันเสียหายของพระเทวทัตกับพระพุทธเจ้าต่อพระพักตร์ (ม.ม. (ไทย), 13/83: 85)

ส่วนเหตุการณ์บ้านเมืองนั้น ครั้นพระเจ้าพิมพิสารสวรรคตล่วงแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูขึ้นครองราชย์สืบต่อ พระองค์มีพระราชโองบายด้านการขยายอาณาเขตอย่างชัดเจน เริ่มต้นจากโปรดให้สร้างเมืองปาฏลีคามบริเวณท่าเรือติดแม่น้ำคงคา ซึ่งตรงกันข้ามกับอาณาเขตของแคว้นวัชชี โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันการบุกรุกจากพระเจ้าจันทรปัชโชตแห่งแคว้นอวันตี (ที.ม. (ไทย), 10/152: 95-96) แต่ความจริงคือพระองค์ต้องการครอบครองเส้นทางการค้าทางน้ำ ซึ่งแคว้นวัชชีและแคว้นมคธต่าง

ครอบครองคนละครั้งน่านน้ำ (Dipak Kumar Barua, 2003) ความปรารถนาเข้าโจมตีแคว้นวัชชีของพระเจ้าอชาตศัตรูเห็นได้จากการส่งวิศวการพราหมณ์ผู้เป็นเสนapatiเข้าเลียบเคียงทูลถามพระพุทธเจ้าถึงความเป็นไปของแคว้นวัชชี (ที.ม. (ไทย), 10/131-135: 77-81)

ผู้เขียนสันนิษฐานว่าพระพุทธเจ้าน่าจะทรงเห็นความลุ่มอำนาจของพระเจ้าอชาตศัตรูจึงเสด็จไปปรินิพพานที่เมืองกุสินารา เป็นที่น่าสังเกตว่าการเลือกเมืองกุสินารานั้น น่าจะมีพระสงฆ์หลายรูปเกิดความสงสัย จึงมอบหมายให้พระอนนทเถระเป็นผู้กราบทูลทักท้วงว่ามีเมืองใหญ่อีกหลายหัวเมืองที่พระพุทธองค์ควรพิจารณา ดังเช่น กรุงจัมปา กรุงราชคฤห์ กรุงสาวัตถี เมืองสาเกต กรุงโกสัมพี และกรุงพาราณสี ซึ่ง “พร้อมด้วยขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล และคหบดีมหาศาล แลผู้คนเหล่านั้นล้วนเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้าอย่างยิ่ง สามารถทำการบูชาพระสรีระของพระองค์ได้” แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงยืนยันด้วยการยกอดีตกาลว่าเมืองกุสินาราเคยเป็นเมืองใหญ่มีพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่าสุทิสสนะเป็นผู้ครอบครอง (ที.ม. (ไทย), 10/210: 158)

ปัญหาคือพระพุทธองค์ทรงเลือกเมืองกุสินาราว่าเหมาะสมทุกประการ แต่ครั้งคล้อยหลังพุทธปรินิพพานเพียงสามเดือน คณะสงฆ์โดยการนำของพระมหากัสสปเถระกลับเลือกเมืองราชคฤห์เป็นสถานที่สังคายนาพระธรรมวินัย (วิ.จุ. (ไทย), 7/437: 376-377) จึงเกิดคำถามตามมาว่าด้วยเหตุผลอันใดพระสังคีติกาจารย์จึงเลือกเมืองราชคฤห์เป็นสถานที่สังคายนา? การเลือกเมืองราชคฤห์เป็นการแย้งกับพุทธประสงค์คราวปรินิพพานหรือไม่? หรือว่าการสังคายนาครั้งนั้นเป็นเรื่องอาณัติจักรแหรกแซงศาสนจักร?

เหตุใดเมืองราชคฤห์จึงเป็นสถานที่จัดปฐมสังคายนา?

เพื่อติกรอบบทความนี้ให้แคบลง ผู้เขียนจึงเสนอประเด็นวิเคราะห์ไว้ ๓ หัวข้อ หนึ่งนั้น เพราะเห็นว่ามีนักวิชาการต่างประเทศแสดงความเห็นไว้เป็นจำนวนมาก อีกหนึ่งนั้นเห็นว่ามันจะเป็นการเปิดประเด็นชวนนักวิชาการให้ขยายความต่อ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการต่อไป

1. เพราะกรุงราชคฤห์เป็นจุดกำเนิดพระพุทธศาสนา

คัมภีร์พระไตรปิฎกระบุว่าครั้งเสด็จออกบรรพชาอริยฐานเพศเป็นบรรพชิตแล้ว พระโพธิสัตว์ได้เดินทางมุ่งตรงสู่แคว้นมคธเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้น เบื้องต้นทรงศึกษาในสำนักอาหารดาบสผู้กล่าวมโคตรและสำนักฤททดาบสผู้รามบุตร แต่ครั้งนั้นเห็นว่ามิได้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ จึงเดินทางมุ่งสู่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระองค์ทรงเลือกสถานที่แห่งนี้บำเพ็ญเพียรเพราะเห็นว่า “ภูมิประเทศเป็นที่ราบรื่นรมย์ มีราวป่าน่าเพลิดเพลินใจ มีแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย มีท่อน้ำสะอาดดี น้ำรื่นรมย์ มีโคจรคามอยู่โดยรอบ เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ปรารถนาจะบำเพ็ญเพียร” (ม. (ไทย), 13/327-329:395-398) ครั้นต่อมาบรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ได้เสด็จไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ พระยสและพระสหาย พระภัททวัคคีย์และชฎิลสามพี่น้อง จากนั้นได้ตัดสินพระทัยที่

จะประกาศศานาที่เมืองราชคฤห์เป็นแห่งแรก โดยเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารและข้าราชการเป็นจำนวนมาก จนพระเจ้าพิมพิสารและบริษัททรงเลื่อมใสแสดงตนเป็นอุบาสกเข้าถึงพระรัตนตรัย พร้อมน้อมถวายพระเวฬุวันสำหรับเป็นสถานที่อยู่บำเพ็ญสมณธรรมของภิกษุสงฆ์ (วิ.ม. (ไทย), 4/55-59:65-72) และเหตุที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารแห่งมคธรัฐนั้นก็เพราะประสงค์สนองความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร (วิ.ภิกษุณี. (ไทย), 2/427: 241) กล่าวกันว่าตลอดระยะเวลา ๓๗ พรรษา นับจากพระองค์ประกาศตนเป็นอุบาสกนับถือพระพุทธศาสนาจึงถึงกาลสวรรคต พระเจ้าพิมพิสารทรงถวายราชูปถัมภ์พระศาสนาอย่างเต็มที่ เพื่อให้พระธรรมคำสอนเจริญรุ่งเรืองเป็นที่รู้จักแพร่หลาย (G.P.Malalasekera, 2002) ด้วยเหตุนี้ นครราชคฤห์ในฐานะจุดกำเนิดพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นแรงจูงใจให้พระสังคิตกการยดำเนินรอยตามพระพุทธเจ้าที่ทรงนำทางเป็นแบบอย่างเอาไว้

ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือพระอัครสาวกชาวซำยกล่าวคือ พระสารีบุตรเถระและพระมหาโมคคัลลานเถระก็เป็นชาวแคว้นมคธเช่นกัน ทั้งสองรูปต่างช่วยเหลือพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนาจนพระสัทธรรมคำสอนมั่นคงรุ่งเรืองและเป็นที่ยอมรับของคนทุกชนชั้น อีกทั้งพระมหากัสสปเถระผู้เป็นประธานสงฆ์คราวปฐมสังคายนาก็เป็นชาวมคธเช่นเดียวกัน สันนิษฐานว่าความทรงอิทธิพลทางตระกูลก็ดี ความโดดเด่นในฐานะพระมหาเถระผู้ได้รับเอตทัคคะก็ดี น่าจะส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเมืองราชคฤห์เป็นสถานที่สังคายนาพระธรรมวินัย ประเด็นน่าสนใจ คือ คัมภีร์สมันตปาสาทิกา ย้ำว่าพระมหากัสสปเถระมีอิทธิพลต่อการชักจูงพระสงฆ์ เพราะพระเถระเป็น “ผู้เสมอกับพระพุทธองค์ในอุตตริมนุสสธรรม ซึ่งจำแนกเป็นอนุปปพวิหาร ๙ และอภิญญา ๖” (วิ.ม.อ., 1:7) หลักฐานดังกล่าวเหมือนเน้นย้ำว่าการที่พระเถระผู้ใหญ่หลายรูปเป็นชาวแคว้นมคธก็ดี การเน้นให้ความสำคัญของพระมหากัสสปเถระเป็นการเฉพาะก็ดี ย่อมมีผลต่อการเลือกเมืองราชคฤห์เพื่อทำการสังคายนา ร้อยกรองคำสอนของพระพุทธเจ้า

อีกประการหนึ่ง หากวิเคราะห์เส้นทางการเดินทางเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกจะเห็นว่า มีลักษณะเหมือนยึดเมืองราชคฤห์เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่แล้วกระจายไปยังทิศน้อยใหญ่ ซึ่งสมัยนั้นอาณาเขตของแคว้นมคธอยู่ภายในเขตปุรัตติมาหรือเส้นทางบูรพาทิศ (Eastern Tract) หากมองเชิงยุทธศาสตร์เมืองราชคฤห์มีลักษณะเป็นดินแดนแห่งรอยพุทธยาตรา (Holy Feet) หรือดินแดนแห่งพุทธศาสนา (Buddhist Land) ส่วนอาณาเขตเหล่านี้นพระสาวกได้นำพระพุทธธรรมไปเผยแผ่ภายหลังพุทธนิพพานล่วงแล้วหลายทศวรรษ ด้วยเหตุดังกล่าวตำนานและเรื่องราวที่ปรากฏเห็นในคัมภีร์พระไตรปิฎกล้วนเกิดจากพระสงฆ์รุ่นแรกผู้เป็นชาวเมืองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีเมืองราชคฤห์เป็นศูนย์กลาง (Sukumar Dutt, 2008) สอดคล้องกับหลักฐานว่า สมัยนั้นกรุงราชคฤห์มากมายด้วยพระสงฆ์เพราะมีอารามวิหารถึง 18 แห่ง (วิ.ม.อ. (ไทย), 1:13) ธรรมดาของพระสงฆ์ผู้อยู่คามนิคมใดมักจดจำเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า

ผู้เขียนจึงเชื่อว่าพระสังคีติกาจารย์ส่วนใหญ่ น่าจะเป็นชาวแคว้นมคธ อีกทั้งจำนวนอารามวิหารหลายแห่งภายในกรุงราชคฤห์ก็ชี้ชัดได้ว่ามีพระสงฆ์เป็นจำนวนมากเช่นกัน

หลักฐานในคัมภีร์สมังคลวิลาสินีระบุว่า คราวปฐมสังคายนานั้นคณะสงฆ์ได้มอบหมายให้พระอุบาลีเถระสั่งสอนพระวินัยปิฎกแก่ศิษย์ตน ส่วนที่ฆมนิกายได้มอบหมายให้พระอานนท์เถระสั่งสอนศิษย์ตน ฆมนิกายมอบให้ศิษย์ของพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรเป็นผู้สวดสาธยายและสั่งสอนกันไป สันยุตตนิคายมอบหมายให้พระมหากัสสปเถระสั่งสอนศิษย์ตน และอังคุตตรนิคายมอบหมายให้พระอนรุทธเถระสั่งสอนศิษย์แห่งตนสืบไป (สมังคลวิลาสินี, 1:22-25) เฉพาะศิษย์พระสารีบุตรเถระผู้สาธยายฆมนิกายนั้น มีหลักฐานสอดคล้องกับเหตุการณ์ตอนพระเถระไกล่निพพานความว่า พระราชสุตท่ายก่อนพุทธปรินิพพาน พระสารีบุตรได้เดินทางกลับบ้านเกิดพร้อมพระจุนทะน้องชายและภิกษุบริวาร 500 รูป เพื่อไปโปรดมารดาจนบรรลุโสดาปัตติผล ครั้นพระเถระนิพพานแล้วพระอนรุทธเถระและพระจุนทเถระได้จัดการฌาปนกิจศพ ครั้นแล้วพระจุนทเถระได้เก็บรวบรวมพระธาตุพร้อมบาตรและจีวรของพระสารีบุตรเถระนำไปมอบถวายพระพุทธเจ้าที่กรุงสาวัตถี (สมังคลวิลาสินี, 1:218-217) สันนิษฐานว่าพระภิกษุผู้เป็นศิษย์ของพระสารีบุตรเหล่านี้ น่าจะได้รับการชักชวนจากพระอนรุทธเถระ ให้เข้าร่วมสังคายนาพระธรรมวินัยครานั้นด้วย และได้รับมอบหมายให้สาธยายฆมนิกายดังหลักฐานอ้างถึงเบื้องต้น

2. เพราะความมั่นคงทางการเมือง

หลักฐานระบุว่าสมัยดั้งเดิมเมืองหลวงของแคว้นมคธมีนามว่า คิริพพชะหรือนครแควดล้อมด้วยขุนเขา แต่ครั้นเข้าสู่ยุคพุทธกาลต่างเรียกขานกันว่า ราชคฤห์หรือสถานที่ประทับของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ (J.N. Samaddar, 1927) สันนิษฐานว่าชื่อราชคฤห์น่าจะปรากฏเห็นสมัยพระเจ้าพิมพิสาร เหตุเพราะสมัยพระองค์นั้นแคว้นมคธมีสัมพันธไมตรีกับแคว้นมหาชนบทน้อยใหญ่ตลอดถึงแคว้นคันธาระแดนไกล นามราชคฤห์น่าจะเกิดจากกฤดาภินิหารของพระเจ้าพิมพิสาร หลักฐานอีกแห่งหนึ่งพรรณนาถึงความยิ่งใหญ่ของกำแพงเมืองราชคฤห์ไว้ว่า นครแห่งนี้มีการวางแผนผังเมืองอย่างทันสมัยก้าวหน้า เพราะรอบล้อมด้วยกำแพงสูง อิฐแต่ละก้อนยาวประมาณเมตรกว่า ตัวกำแพงเชื่อมกับยอดเขาทั้งห้าลูกเป็นลักษณะวงกลมล้อมหุบเขา เป็นระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร ด้านเหนือกำแพงสร้างเป็นอาคารศิลาหรืออิฐขนาดย่อม ป้อมปราการแต่ละแห่งสร้างด้วยศิลาอย่างแข็งแรง ภายในเป็นที่เก็บอาวุธนานาชนิดสำหรับทหารหาญใช้ป้องกันพระนคร ตลอดกำแพงมีประตูใหญ่ 32 แห่ง และประตูขนาดเล็กอีก 64 แห่ง (Sris Chandra Chatterjee, 1942) ด้วยสภาพภาพของนครราชคฤห์สมัยนั้นซึ่งยิ่งใหญ่เกรียงไกรผสมกับหลักฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาและคัมภีร์ศาสนาเชน จึงสันนิษฐานว่าความมั่นคงรุ่งเรืองของนครราชคฤห์น่าจะถึงจุดสูงสุดสมัยพระเจ้าพิมพิสารและพระราชโอรสนามว่าอชาตศัตรู

หลักฐานอีกแห่งหนึ่งระบุว่าสมัยพระเจ้าพิมพิสารนั้น เมืองราชคฤห์เจริญรุ่งเรืองจนเป็นเมืองสำคัญ ในฐานะศูนย์กลางการค้าและเป็นที่อยู่อาศัยของนักบวชเจ้าลัทธิฦยใหญ่ (Nalinaksha Dutt, 1941) สอดคล้องกับหลักฐานจากคัมภีร์ฝ่ายศาสนาเซนซึ่งระบุว่าเมืองราชคฤห์เป็นมหานครที่ร่ำรวย สนุกสนาน และครันเครงตลอดกาล (Bimala Churn Law, 1946) หลักฐานอีกแห่งหนึ่งระบุว่าแคว้นมคธสมัยต้นพุทธกาลเป็นศูนย์กลางสำคัญด้านการเมืองและการค้า ผู้คนเป็นจำนวนมากจากทุกสารทิศเดินทางมารวมตัวกันที่นครราชคฤห์ เพื่อการค้าและกิจอย่างอื่น เรื่องราวของพ่อค้าฦยใหญ่ผู้เดินทางผ่านหรือพักอาศัยนครราชคฤห์ล้วนมีการบันทึกกล่าวถึงไว้เป็นจำนวนมาก (Bimala Churn Law, 1932) ครันพุทธปริณิพพานล่วงแล้ว 3 ปี พระเจ้าอชาตศัตรูได้ยกทัพบุกรุกยึดครองแคว้นวัชชี (A.K. Warder, 1970) การขยายอาณาเขตครันนั้นพระองค์ทรงดำเนินราโชบายต่อจากพระบิดาเพื่อสร้างจักรวรรดิมคธ (Uma Chakravarti, 1996) หากว่าตามหลักฐานเมืองราชคฤห์สมัยพระเจ้าพิมพิสารและพระเจ้าอชาตศัตรูถือว่าเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด (Bimala Churn Law, 1946) ความมั่นคงทางการเมืองของนครราชคฤห์น่าจะส่งผลต่อการตัดสินใจของพระสังคีติกาจารย์ เพราะการสังคายนาเป็นสังฆกรรมสำคัญจำเป็นต้องอาศัยอาณาจักรช่วยเหลือ นับตั้งแต่การจัดเตรียมมณฑลพิธีและการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่พร้อมอารักขาตลอดงาน

อีกประเด็นหนึ่งคือกษัตริย์แห่งแคว้นมคธทั้งสองพระองค์ กล่าวคือพระเจ้าพิมพิสารและพระเจ้าอชาตศัตรู ล้วนสนับสนุนสงเคราะห์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายว่าแคว้นมคธเป็นจุดกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนา (G.P. Malalasekera, 2002) เฉพาะพระเจ้าอชาตศตรุนั้นได้หันมาประกาศตนเป็นอุบาสกนับถือพระพุทธศาสนาตอนปลายพุทธกาล นับจากนั้นมาได้ทำหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลัง ยกตัวอย่างเช่น คราวเมื่อพระโมคคัลลานเถระถูกโจรทุบตีจนเสียชีวิต ครันพระเจ้าอชาตศตรูทราบข่าวรับสั่งให้ราชบุรุษไปจับพวกโจรเหล่านั้นมา ครันสอบสวนได้ความว่าพวกนิครนถ์เป็นผู้ว่าจ้างโจร พระองค์รับสั่งให้จับพวกนิครนถ์พร้อมโจรเหล่านั้น แล้วให้ชุดหลุมฝังแค่สะดือเอาฟางกลบจุดด้วยไฟแล้วเอาไถเหล็กไถให้ขาดเป็นท่อนเล็ก ท่อนฦยจนตายหมดสิ้น (ขุ.ธ.อ. (ไทย), 2:62-65) หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าอชาตศตรูทรงปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

อีกประการหนึ่ง คัมภีร์วิมานวัตถุรรถกถา พรรณนาว่าพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกทรงคุ้นเคยกับเมืองราชคฤห์เป็นอย่างดี เพราะชาวเมืองล้วนศรัทธาถวายความอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์เป็นนิตย์ เพราะมีความเชื่อว่าพระสาวกเป็นบุญเขต การถวายความอุปถัมภ์ได้อานิสงส์อันประเสริฐ (ขุ.วิ.อ. (ไทย), 72-78) อีกทั้งทุกมุมเมืองของนครราชคฤห์ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพระนามของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น (J.N. Samaddar, 1927) แม้บันทึกฝ่ายเซนก็ยืนยันว่าสมัยพระเจ้าพิมพิสารและพระเจ้าอชาตศตรุนั้น แคว้นมคธเป็นศูนย์กลางสำคัญของพระพุทธศาสนาเคียงคู่กับศาสนาเซน (Bimala Churn

Law, 1932) ด้วยความผูกพันใกล้ชิดกับสถาบันกษัตริย์ดังกล่าว ย่อมเป็นเหตุผลให้พระสังคีติกจารย์
เลื้อนนครราชคฤห์เป็นสถานที่สังคายนาพระธรรมวินัย

3. เพราะเป็นศูนย์กลางของเจ้าลัทธิ

คัมภีร์พระไตรปิฎกระบุว่าแคว้นอังคะและมคธมีสมณพราหมณ์หรือเจ้าลัทธิเป็นจำนวน
มาก โดยเฉพาะครูหก “ผู้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ เป็นผู้มั่งมีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ
คนจำนวนมากยกย่องว่าเป็นคนดี เข้าจำพรรษา ณ กรุงราชคฤห์” (ม.ม. (ไทย), 13/238:280-281)
สอดคล้องกับหลักฐานในสามัญญผลสูตรซึ่งระบุว่าพระเจ้าอชาตศัตรูได้เสด็จไปสนทนากับครูทั้งหก
ก่อนที่จะเข้าเฝ้าสนทนารวมกับพระพุทธเจ้า (ที.สี. (ไทย), 9/165-182:53-61) อีกแห่งหนึ่งปรากฏ
เห็นในพรหมชาลสูตรกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงอธิบายลัทธิความเชื่อ 62 กลุ่ม แก่พระสงฆ์ผู้ต้องการ
อยากรู้ (ที.สี. (ไทย), 9/1-147:1-46) ส่วนมหาสิหนาทสูตรกล่าวถึงนักบวชประเภทอเจลกะผู้ประพฤติ
ทรมาณตนด้วยตบสี้ลวตฺร ลูขวตฺร เซคฺฉณวตฺร และปวีตวตฺร (ม.ม. (ไทย), 12/155-161:158-165)
สันนิษฐานว่านักบวชเหล่านี้ น่าจะอาศัยอยู่บริเวณตำบลอุรุเสนานิคม ซึ่งเป็นสถานบำเพ็ญพรตของ
นักบวชเจ้าลัทธิทั้งหลาย นอกจากนั้น ยังมีนักบวชประเภทขฤฬผู้เกล้าผมทำหน้าที่บูชาไฟเผาเครื่อง
สังเวย ซึ่งเป็นคณาจารย์ของชาวแคว้นอังคะและมคธด้วย (วิ.ม. (ไทย), 4/37:47) นักบวชเหล่านี้ล้วน
เป็นคณาจารย์ของชาวแคว้นอังคะและมคธก่อนที่พระพุทธเจ้าจะประกาศศาสนา เหตุที่นักบวชมา
พำนักอาศัยแคว้นมคธชี้ให้เห็นว่าแคว้นแห่งนี้เปิดกว้างสำหรับนักบวชน้อยใหญ่พร้อมทั้งให้การ
อารักขาคุ้มครอง อีกส่วนหนึ่งมองว่าชาวแคว้นมคธมิได้แบ่งแยกนักบวชว่ากลุ่มใดเป็นเลิศ แต่พร้อม
ยินดีถวายความอุปถัมภ์ทุกกลุ่ม

คัมภีร์ฝ่ายเซนระบุว่านครราชคฤห์เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ศาสนาเซนเช่นเดียวกัน (J.N.
Samaddar, 1927) ศาสดามหาวิระได้พำนักอยู่ที่เมืองราชคฤห์เป็นเวลา 14 พรรษา ตลอดระยะเวลา
ดังกล่าวพระองค์ได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารและข้าทาสบริวาร จนพระองค์และเจ้าชายนันทิ
เศณะประกาศตนเป็นพระสาวก (Sinclear Stevenson, 1915) หลักฐานในพระไตรปิฎกก็ยืนยันว่า
ศาสดามหาวิระมีศูนย์กลางการเผยแผ่อยู่ที่เมืองราชคฤห์ บางครั้งพระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกก็ได้มี
โอกาสสนทนาโต้ตอบกับสาวกของศาสดามหาวิระ ดังเช่น อภัยราชกุมารผู้เป็นสาวกของนิครนถ์นาฏ
บุตรรับอาสาอาจารย์แห่งตนเข้ามาโต้วาทะกับพระพุทธเจ้า (ม.ม. (ไทย), 13/83-87:84-89) หรืออุ
บาลีคหบดีผู้เป็นตระกูลอุปฐากของศาสดามหาวิระ ได้โต้วาทะกับพระพุทธเจ้าเช่นกัน แต่สุดท้ายได้
หันมานับถือพระพุทธศาสนา (ม.ม. (ไทย), 13/56-77:53-75)

ด้วยเหตุที่แคว้นมคธมากมีด้วยนักบวชเจ้าลัทธิเป็นจำนวนมาก ครั้นพระพุทธเจ้า
ปรินิพพานแล้ว ย่อมมีชาวพุทธบางส่วนผู้มีศรัทธาคลอนแคลนในคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ห่าง

ออกจากพระศาสนา ดังตัวอย่างปรากฏเห็นคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี้ได้กล่าวถึงชนเป็นจำนวนมากครั้ง ทราบว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วพากันหลงเพลิดเพลินในกามคุณ พระอรหันต์ชีณาสพเห็นว่าจะ เป็นภัยร้ายแรงจึงพากันเข้าเฝ้ากราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรูให้พระองค์ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ มาประดิษฐานที่เมืองราชคฤห์ (สุมังคลวิลาสินิภาษาไทย 2:318-319) หลักฐานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ชาวพุทธในอาณาจักรมคธมีเป็นจำนวนมาก การจะ “ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ส่วนคนที่ เลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น” จำต้องมีการสังคายนาพระธรรมและวินัย ซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนของ พระศาสดา จึงเป็นเหตุให้พระสังคีติกาจารย์เลือกนครราชคฤห์ดังกล่าว

นอกจากนั้น การสังคายนายังเป็นการป้องกันการกล่าวร้ายหรือโจมตีจากนักบวชหรือ สาวกของอัญญเดียรถีย์เหล่าอื่น หรือแม้แต่ผู้เห็นต่างจากพุทธศาสนา ซึ่งสมัยพุทธกาลปรากฏมีหลาย กรณี ดังเช่น วัสสการพราหมณ์ โจทก์พระธัญญุมภการบุตรว่าเอาไม้หลวงไปสร้างกุฏิโดยไม่ขอร่า ขานุญาต เป็นเหตุให้ชาวเมืองประณามติเตียนว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ไม่มีความ ละอายทุศีลชอบพูดเท็จ” (วิ.มหา. (ไทย), 1/87: 76-77) หรือกรณีภิกษุณีอุลลันนทาโจทก์บุรุษคนหนึ่ง ว่าบิดาถวายโรงเก็บของแล้วขอกิน จนเป็นเหตุฟ้องร้องขึ้นศาลทำให้บุรุษคนนั้นแพคดีเสียชื่อเสียง จึง โพนทนาติเตียนว่า “หญิงชั่วหัวโล้นเหล่านี้ ไม่ใช่สมณะหญิง” (วิ.ภิกขุณี, (ไทย), 3/678:25-27) การ สังคายนาครั้งนั้นเป็นการยืนยันว่าพระสงฆ์สาวกจักดำเนินตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุกประการ เพราะมีผู้คนโพนทากันว่า พระสงฆ์สาวกรักษาสิกขาบทเฉพาะสมัยพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ เท่านั้น (วิ.จุ. (ไทย), 7/442:382-383) ด้วยเหตุนี้ การสังคายนาจึงเป็นการปิดกั้นการกล่าวร้ายจาก ภายนอก อีกทั้งเป็นการชักจูงคนที่ยังไม่ศรัทธาให้เกิดศรัทธา และคนศรัทธาแล้วจะเกิดความเลื่อมใส มากขึ้น

สรุป

เหตุใดเมืองราชคฤห์จึงเป็นสถานที่จัดปฐมนิสังคายนา? แม้ออนปลายพุทธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าจะทรงเลือกปรินิพพานที่เมืองกุสินารา แต่อาจเป็นด้วยเหตุผลว่าเมืองกุสินารapakครอง ด้วยระบบสามัคคีธรรม หรืออาจเป็นเพราะทรงเห็นว่าเหมาะสมในฐานะเป็นผู้สามารถเชื่อมโยงกับ เมืองขนาดใหญ่ แต่การสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นเรื่องใหญ่ จำเป็นต้องอาศัยสถาบันกษัตริย์ผู้ทรง อำนาจ เพราะนอกจากป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นจากความเห็นต่างของพระสงฆ์กันเองแล้ว ยังเป็นการป้องกันเหตุร้ายอันจะเกิดจากอัญญเดียรถีย์หรือผู้เห็นต่าง

เอกสารอ้างอิง

- ติปิฎกจุฬาลงกรณ. (2549). **มิลินทปัญหา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีปัญญาวิกรม. (2562). **นามานุกรมบุคคลพุทธศาสน์**. นครปฐม: สาละพิมพ์การ.
- พระคัมภีร์ที่ปวงศ์: ตำนานว่าด้วยการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป. (2557). กรุงเทพฯ: บริษัท เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้**. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.
- _____. (2537). **รู้จักพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง**. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2550). **อรรถกถาภาษาไทย พระวินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา ภาค 1-2-3**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2557). **อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สุมังคลวลลณี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). **อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2557). **อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานามเถระและคณะบัณฑิต. (2553). **พระคัมภีร์มหาวงศ์ ภาค 1 แปลโดย สุเทพ พรหมเลิศ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- A.K. Warder. (1970). **Indian Buddhism**. Delhi: Motilal Banarsidass.
- A.L. Basham. (2004). **The Wonder That Was India**. London: Picador.
- Alfred C. Woolner. (1917). **Introduction to Prakrit**. Calcutta: The Baptist Mission Press.
- B.P. Sinha. (1954). **The Decline of the Kingdom of Magadha**. Patna: Motilal Banarsidass.

- Bimala Churn Law. (1946). **The Magadhas in Ancient India**. London: The Royal Asiatic Society.
- _____. (1932). **Geography of Early Buddhism**. London: Kegan Paul, Trance, Trubner & Co.LTD.,
- Dipak Kumar Barua. (2003). **An Analytical Study of Four Nikayas**. New Delhi: Munshiram Manoharlal.
- G.P. Malalasekera. (2002). **Dictionary of Pali Proper Names Vol. I-II**. New Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Hemchandra Raychaudhuri. (1927). **Political History of Ancient India**. Calcutta: University of Calcutta.
- J.N. Samaddara. (1927). **The Glories of Magdha**. Patna: Patna University.
- Kanai Lal Hazra. (1988). **Constitution of the Buddhist Sangha**. Delhi: B.R. Publishing Corporation.
- Nalinaksha Dutt. (1941). **Early Monastic Buddhism vol. I**. Calcutta: Calcutta Oriental Press Ltd.,
- P.A. Bapat. (1997). **2500 Years of Buddhism**. New Delhi: Publication Division.
- Romila Thapar. (1978). **Ancient Indian Social History**. London: Orient Longman.
- Sinclair Stevenson. (1915). **The Heart of Jainism**. Oxford: Oxford University Press.
- Sris Chandra Chatterjee. (1942). **Magadha: Architecture and Culture**. Calcutta: University of Calcutta.
- Sukumar Dutt. (2008). **Buddhist Monks and Monasteries of India**. Delhi: Motilal Banarsidass.
- T.W. Rhys Davids. (1987). **Buddhist India**. Delhi: Motilal Banarsidass.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

บัณฑิตศึกษา ห้อง 434 ชั้น 3 อาคารพระพรหมบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
โทรศัพท์ 09-4514-1161, 08-3374-8741, 086-4654195, 08-1725-8693
E-mail: Vanamdr@hotmail.com

2. ประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปริทรรศน์ มีการกำหนดประเภท การส่ง การตรวจสอบ การเตรียม และการพิจารณาคัดเลือกบทความตีพิมพ์ในวารสารดังนี้

2.1 ประเภทบทความ

วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาตรปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ บทความที่เขียนขึ้นเป็นผลงานที่ได้จากการทำวิจัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผล สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

2.1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ได้แก่ บทความที่เสนอเนื้อหาความรู้ ลักษณะวิเคราะห์ วิจัย โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี หรือนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

2.1.3 บทความในลักษณะอื่น เช่น ๑) บทความพิเศษ (Special Article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ อย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการหรือวิชาชีพ ๒) บทความปริทรรศน์ (Review Article) ได้แก่ บทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ วารสาร จากผลงานหรือประสบการณ์ ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบกัน ๓) บทความปกิณฑกะ (Miscellany Article) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล

ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ เป็นต้น สำหรับรูปแบบบทความในลักษณะอื่นโดยทั่วไปมักใช้เช่นเดียวกับบทความทางวิชาการ (Academic Article)

2.2 การส่งบทความ

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวณิภรณ์แห่งพุทธศาสตร์ปริทัศน์ของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต้องผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434 และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

2.3 การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน ทั้งพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

2.4 การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้แบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง สำหรับบทความภาษาอังกฤษให้ใช้แบบอักษร Time Ex Roman ขนาดอักษร 12 และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย ขนาด 3.81 ซม., ขอบด้านขวาและด้านล่าง ขนาด 2.54 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้าทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้า กระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

2.5 การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind peer review)

3. รูปแบบบทความวิจัย

รูปแบบบทความวิจัยโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลของการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ชื่อบทความ (Article) ให้เขียนชื่อของบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 ชื่อผู้นิพนธ์ (Name and Surname of Author) ให้เขียนชื่อผู้นิพนธ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 หน่วยงานต้นสังกัด (Affiliated agency) ให้เขียนว่าผู้เขียนบทความมีหน่วยงานต้นสังกัดจากที่ใด (สาขาวิชา คณะ มหาวิทยาลัย) หรือกรณีเป็นนิสิต นักศึกษา ควรมีรายละเอียด เช่น หลักสูตร สาขา มหาวิทยาลัย ปีดำเนินการวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตำแหน่งวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเขียนคำอธิบายเพิ่มเติมไว้เป็นเชิงอรรถแสดงไว้ตอนบนทางด้านขวาของหน้ากระดาษใต้ชื่อบทความที่เป็นภาษาอังกฤษ

3.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนให้ได้ใจความทั้งหมด บทคัดย่อของบทความไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง ให้มีเนื้อหาเขียนไว้ในบทคัดย่อที่สำคัญเพียง 2 ส่วน คือ วัตถุประสงค์และผลการวิจัย เท่านั้น

3.5 คำสำคัญ (Keyword) คือ คำที่เขียนขึ้นให้ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา ปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละคำเขียนคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;) ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ

3.6 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เขียนให้เห็นประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยว่ามีภูมิหลังอย่างไร ปัญหาดังกล่าวมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎี ใดอย่างไร มีประเด็นใดที่ยังมิได้คำตอบ หากวิจัยเรื่องนี้แล้วคาดว่าจะได้คำตอบปัญหานี้อย่างไร เขียนให้ชัดเจน มีข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

3.7 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน ควรเขียนแยกกันให้เห็นเป็นข้อ ๆ

3.8 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด รูปแบบการวิจัย ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (วิจัยเชิงปริมาณ) กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (วิจัยเชิงคุณภาพ) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล (ถ้ามี) แต่ละประเด็นมีรายละเอียดชัดเจน

3.9 ผลการวิจัย (Results) เป็นการนำเสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ในการนำเสนอผลการวิจัย อาจใช้ภาพถ่าย ตาราง หรือแผนภูมิประกอบได้

3.10 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการอภิปรายผลการวิจัยเข้ากับหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อค้นพบการวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาการ วิจัย หรือทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.11 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการวิจัย ในข้อ 3.7 ควรจำแนกผล ออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์ กับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรืออาจ แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.12 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผู้ นิพนธ์ควรเขียนให้ได้ทั้ง ๓ ประเด็น คือ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ๒) ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปใช้ และ ๓) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.13 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ใน เครื่องหมาย วงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่ง่าย ทันสมัย ถูกต้อง การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่มีใช้ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ได้แปล เป็นภาษาอังกฤษไว้ถูกต้อง เป็นรูปแบบเดียวกัน

4. รูปแบบบทความวิชาการ หรือบทความในลักษณะอื่น

รูปแบบบทความวิชาการโดยทั่วไปมักประกอบด้วย ชื่อบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

4.1 ชื่อบทความ ชื่อผู้นิพนธ์ หน่วยงานต้นสังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ ให้ปรับใช้ตามที่ได้ แนะนำไว้ในบทความวิจัย ข้อ 3.1-3.5 โดยอนุโลม

4.2 บทนำ (Introduction) ข้อเขียนเบื้องต้นที่นำเข้าสู่เนื้อหา เป็นส่วนกล่าวนำ โดยอาศัย การทบทวนข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทความในเรื่องนี้ และ กล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบ เขียนให้ชัดเจน โดย นำข้อมูลที่เป็นเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนความเห็นได้อย่างสมเหตุสมผล

4.3 เนื้อหา (Content) คือ ส่วนเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ผู้อ่าน ได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีการกำหนดประเด็นและรายละเอียดชัดเจน น่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ สมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

4.4 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มี ความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวม หรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

4.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์
APA (American Psychological Association) ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้วใน (ข้อ 3.13)

รูปแบบบทความวิจัย

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

สรุปผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

รูปแบบบทความวิชาการ

1.5 นิ้ว หรือ 3.81 ซม.

(ชื่อบทความ)ภาษาไทย (พิมพ์ตัวหนา, 20 pt)

(ชื่อบทความ)ภาษาอังกฤษ (พิมพ์ตัวหนา, 18 pt)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์บทความภาษาไทย (14 pt)

Name and Surname of Author (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (16 pt)

(16 pt) (ไม่เกิน 350 คำ).....

Keyword:

บทนำ (ทุกหัวข้อให้ขีดซ้าย) (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(ไทย) (16 pt)

(อังกฤษ) (16 pt)

1.5 นิ้ว

หรือ

3.81 ซม.

1 นิ้ว

หรือ

2.54 ซม.

1 นิ้ว หรือ 2.54 ซม.

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (แทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ)

5.1 หนังสือ

5.1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่าง

อ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี (ที.สี. (บาลี), 9/276/97)

อ้างพระไตรปิฎกภาษาไทย (ที.สี. (ไทย), 9/276/97)

5.1.2 หนังสือ และวารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์: เลขหน้าที่อ้างอิง)

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่า พระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วย ฉายานาม (ชื่อภาษาบาลี) และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะ ชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่าง

(ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2561)

(Taweesak Tongtip, 2018)

(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, 2544)

(Phra Maha Somjin Sammapanno, 2001)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014)

ผู้แต่งมากกว่า 1 คน แต่ไม่เกิน 6 คน ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(ดอกจันทร์, พรหมกุล และ โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุ ชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่น ๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่าง

(รัฐสินธุ และคณะ, 2525)

(Ratsin, et al., 1982)

6. การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

6.1 หนังสือ:

ชื่อ-นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))/ เมืองที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

จุมพต สายสุนทร. (2552). **กฎหมายระหว่างประเทศ**(พิมพ์ครั้งที่ 8 แก้ไข เพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

Maslow, A. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.

6.2. วารสาร:

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ชื่อวารสาร,/ ปีที่(ฉบับที่)/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 24(72), 103- 119.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*. 16(2), 298.

6.3 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล. / (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ ระดับวิทยานิพนธ์,/ ชื่อคณะ:/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ก้องเกียรติบุรณศรี. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการขององค์กรสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและผลการดำเนินงานในพื้นที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Phra channa Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district,

Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. Master of arts. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

6.4 สัมภาษณ์:

ชื่อ-นามสกุล. /(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)/ตำแหน่ง(ถ้ามี)/สัมภาษณ์

ตัวอย่าง

พระสมุห์หาญ ปญฺญารโ, (17 มีนาคม 2562). เจ้าอาวาสวัดป่าอาเจียง หมู่ 14 ตำบลกระโพ
อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.

PhraKrusuvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6.5 สื่อดิจิทัล:

ชื่อ-นามสกุล. /(ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง./ชื่อเว็บไซต์./(วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).จาก

<http://www.xxxxxxxxxx>.

ตัวอย่าง

สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน.

วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (17 มีนาคม 2562). จาก

http://www.journal.msu.ac.th/index.php?option=com_

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model. (12 February 2014).

[http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)
[jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03.](http://jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03)

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น สำหรับ คำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวณิฏวาทศนศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการ” วารสารวณิฏวาทศนศาสตร์ปริทรรศน์ บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ 305 หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอ
เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000

https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434

E-mail: Vanamdr@hotmail.com

โทรศัพท์ 09-4514-1161 นางสาวจิรารัตน์ พิมพ์ประเสริฐ

08-3374-8741 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสดาดี

086-4654195 ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

081-7258693 รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

อัตราค่าวารสาร

จำหน่ายราคา ฉบับละ 150 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารนันทมืองแหวกพุทธศาสตรปริทรรศน์”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....

2. สถานภาพผู้เขียน

○ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน).....

โปรแกรม.....คณะ.....

○ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน).....

3. มีความประสงค์ขอตีพิมพ์ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง
ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

5. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก เลขที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

6. สิ่งที่ส่งมาด้วย

○ แผ่นดิสก์หรือไฟล์ข้อมูลต้นฉบับ ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

○ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

7. หากบทความนี้ จำเป็นต้องเชิญให้ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 อ่านอีก ข้าพเจ้ายินดียอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มและหากเมื่อ
ข้าพเจ้าแก้ไขแล้วแต่ยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้ให้ลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใด ๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการ
พิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด และไม่ขอเรียกร้องค่าใช้จ่ายทั้งหมดคืน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารวิชาการ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Author Ethical Responsibilities)

1. บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับ บทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. เนื้อหาของบทความจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
3. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความของตัวเอง ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานเหล่านั้น
4. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของบทความ ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหาตามแบบฟอร์ม (template) ของวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการและรับผิดชอบบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนจะต้องระบุในบทความ และแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้เขียนควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไป
8. การกล่าวขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ ผู้เขียนควรขออนุญาตจากผู้ที่กล่าวขอบคุณเสียก่อน
9. บทความของผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความเป็นส่วนตัว และสุขภาวะของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ถือเป็นขั้นสุดท้าย

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Editor Roles and Responsibility)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและให้ผลที่น่าเชื่อถือ มีคุณค่าทั้งด้านวิชาการและสังคม
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

6. เมื่อบรรณาธิการตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น จะต้องระงับการประเมินและติดต่อผู้เขียน เพื่อพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์การตีพิมพ์

7. บรรณาธิการมีเอกสิทธิ์ในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์ และรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Reviewer Roles and Responsibilities)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความจะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ